

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Interkulturní komunikace na příkladu česko – indických
vztahů**

Kateřina Hamouzová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kateřina Hamouzová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Interkulturní komunikace na příkladu česko – indických vztahů

Název anglicky

Intercultural communication according to example of Czech – Indian relationship

Cíle práce

Indie se v posledních letech stává velmi významným obchodním partnerem nejen České republiky, ale i jiných zemí. Tento obchod s sebou nese nutnou dávku komunikace a porozumění si. Proto cílem diplomové práce je zjistit, jaké rozdíly a odlišnosti existují mezi českou a indickou kulturou, a tím přispět k lepšímu interkulturnímu dialogu.

Metodika

Diplomová práce je založena na kvalitativním výzkumu. Teoretická část se opírá o studium odborné literatury k tématu, zatímco praktická část je zaměřena na získání dat formou metody polostrukturovaných rozhovorů.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 str.

Klíčová slova

Interkulturní komunikace, stereotypy, jazyk, kultura, náboženství, Česká republika, Indie.

Doporučené zdroje informací

ALLPORT, Gordon. O povaze předsudků. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.
ERIKSEN, Thomas Hylland. Sociální a kulturní antropologie. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
GIDDENS, Anthony. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
HOFSTEDE, Gert; HOFSTEDE, Jan, Gert. Kultura a organizace: Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-70-X.
NEULIEP, James. Intercultural Communication: A Contextual Approach. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2011. ISBN 1412983061.
PRŮCHA, Jan. Interkulturní komunikace. Praha: Grada Publishing, a. s. , 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
SAID, W. Edward. Orientalismus. Západní koncepce Orientu. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2014

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Interkulturní komunikace na příkladu česko – indických vztahů" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. března 2015.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí diplomové práce PhDr. Sandře Kreisslové Ph.D. za odborné rady a vstřícné jednání, které mi poskytovala po celou dobu vypracovávání této práce. Dále bych chtěla poděkovat Martinovi Churavému, cand.soc. za inspirativní konzultace a poskytnuté informace. Závěrem bych tímto chtěla poděkovat také PhDr. Ivetě Majerové za korektorskou práci, podporu a cenné rady.

Interkulturní komunikace na příkladu česko – indických vztahů

Intercultural Communication according to example of Czech – Indian relationship

Souhrn

Diplomová práce se zabývá tématem interkulturní komunikace, a to komunikace kultury české a indické. Přímá komunikace a setkání tak odlišných kultur jako je indická a česká je v současnosti více než aktuální vzhledem k stále vzrůstajícímu významu Indie na světovém trhu. Mezi jinými i Česká republika má vybudované dlouholeté obchodní vztahy s Indií a v posledním desetiletí se interkulturní dialog stále více uplatňuje v oblasti obchodu, kde souvisí se vzrůstajícími pracovními příležitostmi a aktivní spoluprací.

Právě rozdílnost, která je patrná v mnoha rovinách, ať už se jedná o hodnoty, zvyky, tradice, mentalitu, hodnotový žebříček či způsob života, se stala hlavním záměrem zkoumání. Diplomová práce zachycuje nejen jednotlivé prvky indické kultury, ale součástí je především komparace s prvky kultury západní (české), přičemž se vychází z výpovědí Čechů, kteří v Indii strávili více než měsíc, a přiblížili se tak indické kultuře a způsobu života. Obecnou snahou práce je přispět k lepšímu interkulturnímu dialogu mezi Čechy a Indy.

Klíčová slova: Interkulturní komunikace, stereotypy, jazyk, kultura, náboženství, Česká republika, Indie.

Summary

This thesis deals with the topic of intercultural communication, namely communication between Czech and Indian culture. Direct communication and meetings among such different cultures such as Indian and Czech is now even more current than ever due to the rising importance of India in the global market. The Czech Republic, among others, has built long-term business relations with India in the last decade, and intercultural dialogue was increasingly applied in business. This, in turn, is related to growing employment potential and active cooperation.

Mainly the difference, which is evident on many levels, whether it's about values, customs, traditions, mentality, value system and way of life, has become major intention of exploring. The aim of the study was to describe and capture not only the individual elements of Indian culture, but also to compare them with elements of Western culture (Czech). The research of this thesis is supported by the testimonies of Czechs who have spent more than a month in India and therefore were better acquainted Indian culture and the way of life. The final aim of this thesis is to improve intercultural dialogue between Czechs and Indians.

Keywords: Intercultural Communication, stereotype, language, culture, religion, Czech Republic, India.

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Cíl práce a metodika	12
3	Teoretická východiska práce	13
3.1	Literární rešerše	13
3.2	Komunikace jako proces dorozumívání	15
3.3	Kultura na úrovni národa	17
3.4	Jedinečnost kultur na příkladu kolonialismu v Indii.....	17
3.5	Determinanty lidské společnosti.....	19
3.6	Typologie národních kultur (Hofstede)	21
3.6.1	Vzdálenost moci	24
3.6.2	Individualismus.....	25
3.6.3	Maskulinita	25
3.6.4	Vyhýbání se nejistotě.....	26
3.6.5	Dodatečné dimenze.....	27
3.7	Předsudky.....	28
3.8	Stratifikace obyvatel – kastovní systém v Indii	30
3.9	Diverzita Západu a Východu	33
3.10	Střet civilizací	35
4	Praktická část	37
4.1	Reflexe výzkumu	37
4.1.1	Kvalitativní šetření.....	39
4.1.2	Anketní šetření.....	41
4.2	Pohled na současnou Indii	42
4.3	Mezinárodní vztahy Indie a ČR.....	47
4.4	Indie pohledem anketního šetření	51
4.5	Pohled informátorů na indickou kulturu.....	55
4.5.1	Pohled informátorů na mediální vyobrazení Indie	55
4.5.2	Reflexe stereotypních obrazů Indie	56
4.5.3	Předpoklady informátorů k cestě do Indie.....	57
4.5.4	Očekávání a realita.....	59
4.5.5	Kulturní vzorec indické společnosti	61

4.5.6	Dichotomie Čech vs. Ind	65
4.5.7	Komunikační bariéry	69
4.5.8	Návrat aneb kulturní šok naruby.....	71
4.6	Výsledky výzkumu	72
	Závěr	74
5	Použitá literatura	76
6	Přílohy.....	80

Seznam grafů

Graf č. 1:	Hofstedeho Typologie kultur na příkladu České republiky a Indie	23
-------------------	---	----

Seznam obrázků

Obrázek č. 1:	Struktura kastovního systému představující části těla boha Brahmy.	32
----------------------	---	----

Seznam tabulek

Tabulka č. 1.:	Pasportizační údaje.....	40
-----------------------	--------------------------	----

Seznam příloh

Příloha č. 1:	Kostra otázek pro polostandardizované rozhovory.....	80
Příloha č. 2:	Transkript rozhovoru.....	81
Příloha č. 3:	Anketní šetření	93

1 Úvod

Základním rysem všech společností na světě je mimo jiné proces komunikace. Ať už se jedná o slova či gesta, nejdůležitější na tomto procesu je schopnost příjemce zprávu rozkódovat. Tento fakt ovšem závisí na jednotlivých kulturách a jejich vzájemných podobnostech či odlišnostech.

Determinanty lidské kultury mohou být různé, nicméně všechny účelně působí na danou společnost, kterou v průběhu času mění. Postupem času, kdy se kultury vyvíjely i naprosto rozdílnými směry vývoje, lze pak hovořit o možné diverzitě kultur. Již od doby Říma se tak mnohdy staví do komparace západní a východní kultura. Východní kulturou je myšlen především Orient, který již v minulosti představoval něco naprosto odlišného, exotického či stále neprobádaného. V dnešní době především vlivem modernity a globalizace se pomyslné dveře Orientu stále více otvírají, a umožňují tak nahlédnout hlouběji pod pokličku této velmi staré kultury. Zmíněné nahlédnutí ovšem s sebou nese i nepochopení, subjektivní soudy a hodnocení.

Oprostit se od svých vlastních hodnot a naučeného kulturního žebříčku hodnot je velmi složité. Proto setkání dvou odlišných kultur může vyvolat mylné soudy založené na vlastních hodnotách. Příkladem takových dvou naprosto odlišných kultur je kultura česká a indická. Dvě země odlišující se v mnoha rovinách, ať už je to velikost země, populace, jazyk, náboženství či zvyky, hodnoty či v neposlední řadě mentalita. Jedná se o tolik rozdílných faktorů, a přesto spolu tyto dvě země spolupracují a obchodují. V poslední době čím dál tím více Čechů navštěvuje Indii a obráceně. Děje se tak nejen z důvodu cestování či turistiky, ale především díky obchodování a s tím související nabídky pracovních příležitostí. Nejen při cestování, ale právě v pracovním prostředí dochází k největší interakci, nutnému porozumění a správnému rozkódování myšlenky, kterou jedinec opačné kultury vysílá.

Diplomová práce se věnuje právě problematice interkulturní komunikace na příkladu tak odlišných kultur, jako je ta indická a česká. Diverzita kultur totiž může nechtěně vést k nepochopení či špatné interpretaci, která pak často vyústí ve stereotypní představy. Právě tyto představy pak vytváří živnou půdu pro předsudky a jedinec tak o druhé kultuře mnohdy míní pejorativně, přestože v základu se mohlo jednat o pouhé nedorozumění.

Samotný výzkum práce se snaží popsat nejpodstatnější nuance, které od sebe obě kultury odlišují, a mohou být pak zdrojem budoucích předsudků. Především alespoň částečné porozumění indické kultuře tak napomůže k vymanění jedince z etnocentrického vnímání jiných kultur. Záměrem je tak zjistit, ve kterých oblastech se nacházejí největší odlišnosti či případně, kde je zdroj největších třecích ploch obou kultur. Tato zjištění pak mohou přispět k lepšímu interkulturnímu dialogu.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké rozdíly a odlišnosti existují mezi českou a indickou kulturou, a tím v obecné rovině přispět k lepšímu interkulturnímu dialogu. Akcent je kladen na zachycení a popis jednotlivých prvků indické kultury v návaznosti na komparaci s prvky kultury západní (české). Sledovány jsou tak především hodnoty, zvyky, tradice, hodnotový žebříček či způsob života indické kultury. Právě tyto prvky tvoří možnou rozdílnost obou kultur. Snahou je tedy zjistit, do jaké míry si jsou obě kultury podobné a v čem nastává razantní odlišnost.

Diplomová práce je založena na kvalitativním výzkumu, přičemž data byla získávána technikou polostrukturovaných rozhovorů. Pro komplexnější pohled na danou problematiku bylo jako vedlejší metoda využito anketního šetření coby metody kvantitativního výzkumu. V rámci diplomové práce bylo tedy výsledně užito smíšeného výzkumu.

Teoretická část práce se opírá o studium odborné literatury k tématu, elektronické zdroje a tiskoviny. Klade si za úkol zmapovat všeobecné determinanty lidské společnosti a formou historického exkurzu také nastínit dlouhodobou diverzitu kultur Západu a Východu (Orientu). Akcent teoretické části je kladen na typologii národních kultur, která staví do komparace českou a indickou kulturu dle zadaných kritérií.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na získání dat formou techniky polostrukturovaných rozhovorů. Informátoři byli do výzkumu zvoleni na základě daných kritérií tak, aby informace z jejich rozhovorů byly pro tuto diplomovou práci relevantní a věrohodná. Měřítkem ve výběru vzorku bylo věkové rozmezí informátorů, nikým neorganizovaný pobyt v Indii a jeho délka. Pro ucelenější pohled na danou tematiku byl výzkum doplněn o anketní šetření, které umožnilo nastínit postoje české společnosti. Vybrán byl malý vzorek české populace, který s indickou kulturou nemá osobní zkušenost a své postoje zakládá na dostupných sekundárních datech. Kritéria pro výběr vzorku byla postavena na stejné věkové hranici jako u informátorů. K dokreslení a detailnímu ucelení získaných informací sloužily polostrukturované rozhovory s tzv. experty. Blíže se k průběhu jednotlivých částí výzkumu vyslovuje kapitola *Reflexe výzkumu*.

3 Teoretická východiska práce

3.1 Literární rešerše

Z pohledu Evropy či všeobecně Západu je Indie zemí mnoha rozdílů. Tyto rozdíly jsou patrné v kterýchkoliv rovinách, ať už to jsou hodnoty, zvyky, mentalita či způsob života. Vytváří se tak pomyslná hranice mezi pojmy „My“ a „Oni“, která bezpochyby láká k poznání a probádání. Tato diplomová práce se věnuje problematice interkulturního dialogu mezi českou a indickou kulturou. Česká republika v tomto případě vystupuje jako představitel západní kultury a staví se tak do komparace ke kultuře indické.

Pokud je na problematiku hleděno globálně, tedy z pohledu západní kultury, stal se popis a komparace Indie velmi vděčným tématem již od prvních dob objevů a kolonizace této oblasti. Jedno z prvních děl mapující obraz Indie, jak ji vnímala západní kultura sedmnáctého století, je publikace *Říše Mughalů*. Francouzský cestovatel Francois Bernier v díle porovnává indické těžební technologie z pohledu Evropana. Autor se dále dlouhodobě věnoval indické otázce a poukazoval na sociální rozdíly a extrémy v otázce bohatství a chudoby.¹ Kalvínský misionář Abraham Roger současně ve stejném století utváří spis *Otevřené dveře ke skrytému pohanství*. Tento spis se snažil přiblížit indickou kulturu evropské společnosti a v dané době se stal významným dílem.²

Se vznikem orientalistiky jako vědní disciplíny a Královské asijské učené společnosti začala být v Evropě indická kultura objektem zkoumání na poli různých disciplín. Nejvíce bylo zkoumání zaměřeno na jazyk a až poté na kulturní diverzitu. Právě otázku sebe vymezení Západu a odlišení se od Východu či Orientu, využití pojmů „My“ a „Oni“ ve smyslu kulturní diverzity využívá Edward W. Said ve své knize *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*.³

Jednou z hodnotných publikací současné doby je kniha britského spisovatele a novináře Sama Millera s názvem *A strange Kind of Paradise: India through Foreign Eyes*. Kniha staví na historických faktech i Millerových zkušenostech, neboť sám v Indii delší

¹ BERNIER, Francois. *Travels in the Mogul Empire, A.D. 1656 – 1668* [online]. ©2014 Internet archive [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <<https://archive.org/details/travelsinmogulem00bernuoft>>

² ROGER, Abraham. *De open-deure tot het verborgen heydendom* [online]. ©2014 Internet archive [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <<https://archive.org/stream/deopendeuretothe00rogeuoft#page/n35/mode/2up>>

³ SAID, W. Edward. *Orientalismus. Západní koncepce Orientu*.

dobu pobýval. Miller je vystudovaný historik, proto má celá publikace nádech historického exkurzu.⁴ Za zmínku stojí i kniha, která zaujímá zcela opačný úhel pohledu, a to kniha *The Argumentative Indian*, jejímž autorem je indický ekonom Amartya Sen. Kniha se věnuje indické identitě a hodnotám, kterými odkazuje na dlouholetou tradici společnosti. Autor poukazuje na důležitost pochopení a porozumění diametrálně rozdílných kultur, jako je právě indická a západní. Je nutno podotknout, že tato publikace se u některých západních autorů setkala s velkou kritikou.⁵

I z českého prostředí pochází mnoho odborníků na indickou kulturu. Jejich základnou je Orientální ústav Filosofické fakulty Univerzity Karlovy a obor Indologie. Zmíněný Orientální ústav AV ČR vydává časopis *Nový Orient*, který seznamuje českou veřejnost mimo jiné i s indickou kulturou. Jedná se o velmi významnou vědeckou produkci, která v Evropě nemá obdoby. Časopis vychází již od roku 1945 a podporuje informovanost, vyvrací xenofobní ideje a umožňuje korektní vhled do problematiky odlišných kultur.⁶ Právě samotná indologie má na univerzitě dlouholetou tradici a může se chlubit kapacitami, jako jsou například indologové Jan Filipovský a Jaroslav Strnad. Zatímco Strnad se věnuje především lingvistice a politickým či ekonomickým dějinám Indie, Filipovský svou tvorbu zaměřuje nejen na dějiny, ale také na mytologii a mezietnické vztahy. V oblasti genderu na české vědecké scéně vyniká socioložka Blanka Knotková – Čapková, která se zaměřuje na postavení žen v Indii a v Bangladéši. Dále se zajímá o postkoloniální aspekty a vztahy společností, které provázejí dané země. Dalším v současnosti působících indologů je Pavel Hons, který v periodiku Český rozhlas – Leonardo publikoval cestopisné črty ze studijního pobytu v Indii s názvem *Indie očima cizince I – IV*. Jedná se o odborné články zachycující místní kulturu a zvyklosti očima cizince s absolutně jiným kulturním vzorcem myšlení.⁷

V české i zahraniční literatuře se hojně vyskytují prvky obsahující mezikulturní setkání, odlišnosti a komparaci české, popř. západní a indické kultury. Jedná se však především o cestopisná díla, která popisují autentické zážitky autora v Indii. Zpravidla se jedná o prožitý první šok z tak odlišné země a posléze o konkrétní způsoby a zvyky indické kultury. Jedním z takových cestopisů je publikace *Jak voní Indie* od Zuzany

⁴ MILLER, Sam. *A strange Kind of Paradise: India through Foreign Eyes*.

⁵ SEN, Amartya. *The Argumentative Indian*.

⁶ Orientální ústav AV ČR. *Nový Orient*.

⁷ HONS, Pavel. *Indie očima cizince I - IV (A foreigner's view of India)* [online]. © 1997-2015 Český rozhlas [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <<https://www.rozhlas.cz/leonardo/svet>>

Tarabusové, která v knize popisuje své zážitky ze stáže v Dillí. Autorka se věnuje nejen každodennosti indického obyvatelstva, způsobu života, ale i očima Češky nastiňuje chod mezinárodní společnosti provozované v Indii. V knize často poukazuje na fungující tmelící prvky, které v tak kulturně odlišné zemi, jako je Indie, spojují cizince z různých koutů Evropy, USA či Austrálie mezi sebou.⁸

Tématice mezikulturního setkání a komunikace ve spojitosti s indickou kulturou se věnuje i kinematografie. Ze zahraniční tvorby lze zmínit koprodukcí Velké Británie a USA u historicko-dramatického snímku *Cesta do Indie* z roku 1984. Děj je zasazen do koloniální Indie a znázorňuje odlišnou kulturu spojenou s předsudky, stereotypy, rasismem a povýšeností britské nadvlády.⁹ Z české tvorby stojí za zmínku dokumentární snímek režiséra Igora Chauna taktéž s názvem *Cesta do Indie*. Dokument byl natočen ve spolupráci s Českou televizí v roce 1998 a ve třech dílech poukazuje na strasti a pocity cizince, který se ocitne v Indii. Jedná se o Chaunův autentický snímek zrcadlící Indii ještě v letech, kdy rozmach turismu a celosvětová informovanost se teprve začínala vyvíjet.¹⁰

Z historického hlediska až do současnosti je indická kultura bohatým zdrojem pro kteroukoliv tvorbu. I přes nespočet publikací, které na téma interkulturní vztahy vznikly, existuje díky propastným kulturním rozdílům mezi západní a indickou kulturou stále ještě mnoho oblastí, které bude nutné poznat, probádat, pochopit a následně zapsat.

3.2 Komunikace jako proces dorozumívání

Jedním ze základních rysů lidské společnosti již od počátku civilizace je proces komunikace, tedy kontakt s ostatními jedinci za účelem dorozumívání. S pojmem komunikace je možné se setkat ve více disciplínách a z tohoto důvodu pro komunikaci existuje také mnoho definic. Například sociolog Anthony Giddens definoval komunikaci jako „přenos informací od určitého jedince nebo skupiny k jiným. Komunikace je nezbytným základem všech sociálních interakcí. V bezprostřední komunikaci hrají kromě jazyka významnou roli i neverbální náznaky, které účastníci používají k interpretaci toho, co druzí

⁸ TARABASOVÁ Zuzana. *Jak voní Indie*.

⁹ *Cesta do Indie* [A Passage to India] [film]. Scénář a režie: David LEAN. Velká Británie, USA, 1984. Podle literární předlohy FORSTER, EDWARD M. *A Passage to India*.

¹⁰ *Cesta do Indie* [dokumentární film]. Scénář a režie Igor CHAUN. Česká republika, 1998.

říkají a dělají.“¹¹ Nutno tedy dodat, že komunikace probíhá nejen verbálně (ústně či písemně), ale především také neverbálně. Do neverbální komunikace lze zahrnout veškerou interakci pohybů, gest či postoje těla. Řadí se sem například také proxemika, tedy vyjádření vztahu mezi komunikujícími subjekty prostřednictvím vzdálenosti, kterou mezi sebou mají. Komunikace tedy funguje jako proces, který nemá nikdy přesný začátek ani konec, neboť komunikace probíhá i tehdy, pokud na sebe dva jedinci pouze pohlédnou.¹²

Komunikační proces bezesporu vznikl za účelem obstarání si primární lidské potřeby, jako je obživa. Dorozumívání se navzájem mezi členy společnosti i mimo vedlo k vývoji řeči. Později tato skutečnost vedla hlavní roli při obchodování, tedy i mimo danou kulturu. Právě díky obchodování, ale také díky migraci národů nejsou všechny kultury totožné. Odlišnosti mezi etniky a společnostmi jsou nejen na první pohled patrné, jako je například vzhled jedince, ale především se jedná o rozdílné smýšlení, návyky či jazyk. Z tohoto důvodu je proces dorozumívání mezi jednotlivými etniky složitější. Složitost spočívá primárně na již zmíněném rozdílném jazyku, ale také na odlišných zvycích a postojích dané kultury. Jinými slovy komunikace napříč odlišnými kulturami, neboli interkulturní komunikace, s sebou nese prolínání určitých faktorů čili determinanty lingvistické, psychologické a kulturní.¹³

Jako příklad lze použít náhodné setkání českého muže a indické ženy. Již první komunikační bariérou je jazyk, proto oba musí zvolit společně přijatelný jazyk pro porozumění jeden druhému. Tím v tomto případě poslouží současná lingua franca – anglický jazyk, který se díky svému rozšíření a všeobecnému užívání stal mezinárodním jazykem. Jako kulturní determinant je možné uvést pouhé podání ruky. V České republice značí podání ruky zdvořilé pozdravení, naopak v Indii však tato zdvořilost patří mezi tabuizované zvyklosti, tedy pouhý dotek, natož podání ruky mezi cizím mužem a ženou, je společensky nepřijatelný. Posledním faktorem je determinant psychologický, který poukazuje na rozdílnou mentalitu a nahlížení na svět různými kulturami. Příkladem může být diskuze na téma porovnání běžné české a indické rodiny, kdy pro Indii je standardem početná rodina, zatímco v České republice se porodnost rapidně snižuje a rodiny mají průměrně jedno až dvě děti.

¹¹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, str. 550.

¹² NEULIEP, James. *Intercultural Communication: A Contextual Approach*, str. 10.

¹³ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*, str. 14.

3.3 Kultura na úrovni národa

Nutností je zmínit, že jsou zde porovnávány dvě kultury – česká a indická. V tomto smyslu je míněna kultura či společnost na úrovni národa, neboť stejně tak česká i indická kultura se nepatrně liší na regionální úrovni. Systém národů celosvětově vznikl v době kolonialismu, kdy si dominantní státy podrobovaly jednotlivá území, která ovšem nemusela být nutně obydlena jedním společenstvím. Tyto rozdílné společnosti dnes tvoří jeden národ daného státu, ačkoliv se nemusejí shodovat v některých attributech. Bývá poněkud složité získat potřebná data pro všechna jednotlivá sourodá společenství a z tohoto důvodu se v obecné komparaci využívá kolektivní chování odpovídající národu. Často se tak stereotypně mluví o typickém, například českém, chování.¹⁴

Filosof a sociolog Ernst Gellner definoval národ nejen jako jedince sdílející stejnou kulturu (představující soubor myšlenek, znaků, představ, způsobu chování a dorozumívání), ale také jedince uznávající jeden druhého. *„Jinými slovy, člověk dělá národy; národy jsou plody lidských přesvědčení loajality a solidarity. Pouhá kategorie osob se stává národem, jestliže a když členové této kategorie závazně uznávají určitá vzájemná práva a povinnosti vůči sobě na základě svého společného členství.“*¹⁵

V komparaci nejvýchodnější oblasti Moravy a nejzápadnější oblasti Čech lze najít rozdílnost nejen v jazyce, ale i v tradicích. V případě Indie je rozdílnost ještě markantnější, protože nesporně platí, že čím větší území, tím větší rozmanitost. V porovnání severní a jižní oblasti Indie se vyskytují difference etnické, náboženské, jazykové i zvykové. Přesto jsou obě kultury popisovány v obecném měřítku národních tradic, zvyků, jazyka, atd.¹⁶

3.4 Jedinečnost kultur na příkladu kolonialismu v Indii

Na výše uvedený příklad komunikace dvou osob rozdílných kultur je třeba pohlížet z pohledu kulturního relativismu. Tento postoj vychází z předpokladu, že všechny kultury jsou jedinečné a uplatňují své vlastní normy. Obecně platí, že co je obvyklé pro danou společnost, může být nepřijatelné pro společnost jinou. Nelze je proto navzájem srovnávat

¹⁴ HOFSTEDE, Gert; HOFSTEDE, Jan, Gert. *Kultury a organizace: Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 25.

¹⁵ GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*, str. 18.

¹⁶ JOHNSON, Gordon. *Svět Indie*, str. 13.

a hodnotit. Tento fakt je postaven na předpokladu, že jednotlivé kultury se mohou vyvíjet různými směry, které vedou k odlišným podobám daných společností.¹⁷

Toto byl hlavní problém kolonialismu, a to nejen v Indii. Principem kolonialismu je svrchovanost jedné kultury nad jinou. Jedná se o násilný vpád za účelem nadvlády nad daným územím. Indie byla od 17. století téměř dvě stě let ovládaná a drancovaná Britskou Východoindickou společností, a později se stala dokonce oficiální britskou kolonií s novým názvem Britská Indie. Během této doby docházelo k výraznému narušení hodnot, rituálů či identity indického obyvatelstva, které se muselo přizpůsobit britské suverenitě. Nejvýrazněji se tento střet dvou kultur projevil v jazyce. Indie je jedna z mála zemí, u které je patrná tak výrazná rozmanitost na poli etnickém, sociálně-kulturním i náboženském, neboť na jednom území žije mnoho rozdílných kultur hovořící odlišným jazykem. Britové za účelem unitarizace zavedli v zemi angličtinu jako jeden z úředních jazyků, ve které probíhala i výuka na nově vystavěných školách v zemi. Angličtina byla za doby nadvlády postavena do popředí před všemi jazyky. Nově zavedený britský politický systém se výrazně lišil od předešlého místního, protože Indie byla založena na tradičních politických módech, které s sebou nesou především význam osobnosti.¹⁸

Další významnou problematikou britské nadvlády bylo náboženství, neboť se na jednom území setkalo britské křesťanství s indickým hinduismem, islámem a místním křesťanstvím, které v některých oblastech Indie zůstalo z dob portugalských misionářů. Britové byli v tomto směru z určitého pohledu tolerantní, jelikož místním lidem ponechali svá náboženství a nesnažili se zavést křesťanství. Naopak koloniální britská správa všeobecně aplikovala tzv. politiku rozděl a panuj. Tento princip vládnutí je postaven na snaze rozdělit a popudit proti sobě ovládané menšiny za účelem snazšího vládnutí a potření všeobecného povstání. V Indii bylo náboženství tou nejdotknutelnější oblastí sváru. Britové tedy začali podporovat elitu jedné náboženské obce před druhou. S koncem kolonialismu se v Indii objevila první hnutí bojující za nezávislou Indii založenou na domácí tradici a hindské identitě, která staví na očistění se od britského vlivu. Ideje hnutí ovšem v této době hraničily s vyhroceným komunalismem, protože svou identitu staví na kořenech svého rodu, náboženství a kultuře s kořeny na indickém území. Toto pravidlo ovšem v první řadě nesplňovali muslimové, kteří se proti hnutí ostře obořili, a vypuklo tak mnoho krvavých

¹⁷ HOFSTEDE, Gert; HOFSTEDE, Jan, Gert. *Kultury a organizace: Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 16.

¹⁸ STRNAD, Jaroslav a spol. *Dějiny Indie*, str. 734.

střetů. Důsledkem toho byla země rozdělena na samostatnou Indii a Pákistán dle náboženského klíče. Obě skupiny posléze bojovaly s westernitou a snažily se o znovu prosazení národní identity, která je založena na původních hodnotách spjatých s územím.¹⁹

Tento střet dvou kultur Západu a Východu samozřejmě nepřinesl pouze negativa, ale naopak do Británie přinesl levné produkty z orientu, čímž si země pomohla v mezinárodním obchodu. V Indii byla v této době vystavěna kvalitní bohatá železniční infrastruktura, která spojuje většinu oblastí.²⁰

3.5 Determinanty lidské společnosti

Ačkoliv celé lidstvo pochází ze stejných předků, u jednotlivých kultur existují až diametrálně rozdílné zvyky, hodnoty, praktiky či rituály. Je to dáno tím, že jednotlivé společnosti se musely například adaptovat na nové přírodní podmínky v nově obydlované lokalitě či adaptovat se v důsledku přírodních jevů a katastrof. Migrace byla podnícena nevhodnými podmínkami pro život, jako například změny klimatu, hladomor v nehostinných oblastech, popřípadě špatná politika vládnoucí vrstvy. Holandský sociální psycholog Geert Hofstede, který zkoumal rozdíly mezi kulturami, uvádí ve své publikaci *Kultury a organizace – Software lidské mysli* myšlenku vzdálenosti moci v jednotlivých kulturách, která souvisí s lokalitou. Jinými slovy zmiňuje, že jeden z faktorů ovlivňující vzdálenost moci ve společenství je zeměpisná šířka. V chladnějších oblastech, kde je zeměpisná šířka vyšší, se projevuje tendence nižšího stupně rovnosti mezi jedinci dané společnosti. Je to dáno faktem, že například v nehostinných oblastech na severu je obživa složitější a příslušníci dané společnosti jsou závislí pouze na sobě navzájem. Pro přežití je nutný rozvoj řemesla a vzájemná kooperace mezi členy společnosti. Naopak v hostinné oblasti je třeba ubránit se nátlaku jiných kultur za účelem zabránit úrodnému území. Pro přežití je nutné hierarchické uspořádání moci pro udržení řádu a rovnováhy ve společnosti.²¹

Jak již bylo řečeno, jedním z faktorů, který ovlivňuje společnost, je příroda a geografická lokace. Tím hlavním determinantem lidské společnosti je samotná kultura

¹⁹ KANJAMALA, Augustine. *Religion and modernization of India. A case study of Northern Orissa*, str. 59 – 66.

²⁰ Tamtéž, str. 59 – 66.

²¹ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 24.

a společnost okolo. Právě determinant kultury má největší vliv na lidské chování a prožívání. Jinak řečeno, kultura tvoří člověka a jedinci dané společnosti si navzájem předávají své hodnoty, tradice a zvyky, názory a rituály. Autorem tohoto konceptu je antropolog Franz Boas, který tvrdí, že společnost je spíše než rozumem ovládaná tzv. zvykovým vzorcem. Kultura si uchovává své kulturní prvky, které vlivem historického vývoje či okolních vlivů jsou přemodelované do nového kulturního kontextu. Nicméně jádro a hlavní esence stále přebývá. S tímto vývojem kultury je spjata i společnost dané kultury. Podle Boase právě kultura formuje člověka. Tvrdí, že „*člověk se více učí, než tvoří. Lidské jednání není ani tak výrazem tvořivé inteligence, ale vyrůstá spíše z kulturní tradice.*“²²

Výše bylo zmíněno, že kromě samotné kultury či prostředí, které ovlivňují a odlišují jednu společnost od druhé jako takové, je to především také jazyk. Kvůli rozdílnému jazyku jednotlivých kultur je interkulturní komunikace složitější, a to i v případě neverbální komunikace. Lze říci - co kultura, to originál. Jednotlivé jazyky mají vlastní vnitřní strukturu udávající význam a použití jednotlivých zvuků, pravidla a řád pro skládání slov ve větě a jejich význam. „*Jazyk je nejspřaždanější a nejsystematizovanější částí kultury, ale struktura jazyka určité společnosti je nezávislá na struktuře její kultury; a tyto dvě struktury nejsou vzájemně zaměnitelné.*“²³ Složitost gramatiky tedy nemá nic společného se složitostí a strukturou dané společnosti. Tato myšlenka tedy vyvrátila mylné představy o tom, že chudší, méně vyspělé, či dokonce méně civilizovanější kultury mají zároveň nevyspělou a tzv. primitivní formu jazyka. Naopak antropologové a jazykovědci Edward Sapir a Benjamin Lee Whorf přišli s myšlenkou jazykového relativismu, tedy s tezí, že prostřednictvím jazyka lidé myslí a vytvářejí specifický obraz světa. Každá společnost má jazykově odlišnou variantu světa odlišující se od ostatních jazykových výkladů. Jinými slovy „*modely našeho vnímání a interpretace světa jsou ovlivněny jazykovým systémem, ve kterém jsme byli vychováni a v jehož kategoriích od dětství myslíme.*“²⁴ Jazykové systémy jsou odrazem různých prostředí, a proto jednotlivé kultury vnímají svět odlišně. Z tohoto důvodu není možné srovnávat jazyky mezi sebou a hodnotit je. V interkulturní komunikaci tedy může nastat problém, neboť každý z komunikujících jedinců pochází z jiné kultury a vnímá či chápe okolní svět prostřednictvím svého jazyka, tedy odlišně. Nelze tak dojít k úplnému vzájemnému pochopení.

²² SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, str. 100.

²³ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*, str. 38.

²⁴ SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, str. 100.

Konkrétně v případě Indie nelze ani hovořit o jednotném společném národním jazyce. Jako úřední jazyk je stanovena hindština, kterou se převážně hovoří v severní Indii. Vedlejším úředním jazykem je díky silnému vlivu britského impéria v minulosti stále angličtina. Mimo tyto dva zmíněné jazyky se na indickém území vyskytuje více než 1600 aktivně užívaných jazyků a dialektů. Zajímavostí je, že tyto jazyky ani nespádají do stejných jazykových rodin. Na severu, západě a v centrální oblasti země spadají užívané jazyky do indoárijské jazykové skupiny. Nejužívanějšími jazyky z této skupiny jsou již zmíněná hindština nebo také sanskrt, kašmírština či asámština. Na jihu Indie se vyskytují jazyky drávidské jazykové skupiny, do které lze zařadit hojně užívaná tamilština, telugština, kannadština. Jazyky tibeto-birmanské jazykové skupiny se nacházejí v pohraničních oblastech s Čínou a Myanmarem. Poslední z užívaných je austroasijská jazyková skupina, která se vyskytuje místy v centrální Indii. Celkem je v Indii uznáno 23 oficiálních jazyků. Každý jednotlivý indický stát může mít svůj uznaný úřední jazyk, který je odvozen od počtu mluvčích. V praxi se tak může stát, že některý stát nemá hindštinu ani angličtinu jako úřední jazyk. Ke komunikaci tedy stačí pouze místní jazyk a hindština a angličtina jsou pouze vyučovány na školách. S přihlédnutím na chudobu a stále ještě vysoký počet negramotných v některých oblastech je angličtina a hindština v těchto oblastech považována za jazyk vyšší třídy a bohatších obyvatel. Tyto dva jazyky také slouží jako prostředek dorozumívání jedinců z rozdílných jazykových společností.²⁵

3.6 Typologie národních kultur (Hofstede)

Různost a síla diference mezi kulturami je dána mnoha faktory. Jedním bodem komparace dvou různých kultur je porovnání institucí. Rozdíl lze najít ve státním zřízení, legislativním systému, náboženském společenství, školském systému či struktuře rodiny. Tuto diferenci je možné chápat tak, že jednotlivé instituce se přizpůsobují místní kultuře. Instituce tedy následují vlohy jednotlivých společností, a proto je velmi složité zavádět nové systémy, které nejsou dané kultuře vlastní. V komparaci kultur proto není možné porovnávat a hodnotit kultury na základě institucí, ale naopak porovnat hodnoty, které jsou stálou charakteristikou kultury.²⁶

²⁵ JOHNSON, Gordon. *Svět Indie*, str. 42.

²⁶ HOFSTEDÉ, Geert; HOFSTEDÉ, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 26.

V polovině 20. století američtí vědci Inkeles a Levinson přišli se studií národních kultur, která je zaměřena na oblasti, které jsou pro všechny kultury společné. Ve studii jsou zmíněny okruhy vztahující se k autoritě a sociální nerovnosti. Dále se tito dva vědci zaměřují na sebepojetí jedince, a to především ve spojitost s individuálním chápáním mužskosti a ženskosti či všeobecný vztah jedince a společnosti. Poslední částí studie byl okruh zabývající se způsobem zacházení s konflikty, projevování emocí a zvládnutí agresivity.²⁷

Na tyto okruhy rozčleňující základních problematiky všech společenství navázal na přelomu šedesátých a sedmdesátých let Hofstede, který se zaměřil na diferenci mezi jednotlivými kulturami, a definoval tak národnostní rozdělení pomocí čtyřech dimenzí kultury.

Klasifikace zemí dle dimenzí kultury je následující:

1. Vzdálenost moci
2. Individualismus
3. Maskulinita
4. Vyhybání se nejistotě

Později se typologie rozšířila ještě o další dimenze. Od roku 1991 se ke klasifikaci řadí krátkodobé a dlouhodobé orientace. V roce 2010 se na základě výzkumu Michaela Minkova dimenze nadále rozšiřovala a začal se měřit také pragmatismus a požitkářství vs. zdrženlivost.²⁸

U výše zmíněné Hofstedeho klasifikace platí, že jednotlivé dimenze jsou postaveny na dvou extrémních protipólech, konkrétně na škále 0 – 100. Všeobecně platí, že pokud se naměřené hodnoty blíží ke krajním hodnotám, vysvětlení dané kultury bývá srozumitelnější a jasnější. Jednotlivé dimenze Hofstedovy studie jsou popsány a vysvětleny na konkrétním příkladu níže.²⁹

Na základě Hofstedeho pěti univerzálních dimenzí kultury je možné zkoumat národnostní rozdíly. Jednotlivé země dosahují ve studiích daných výsledků, které je možné

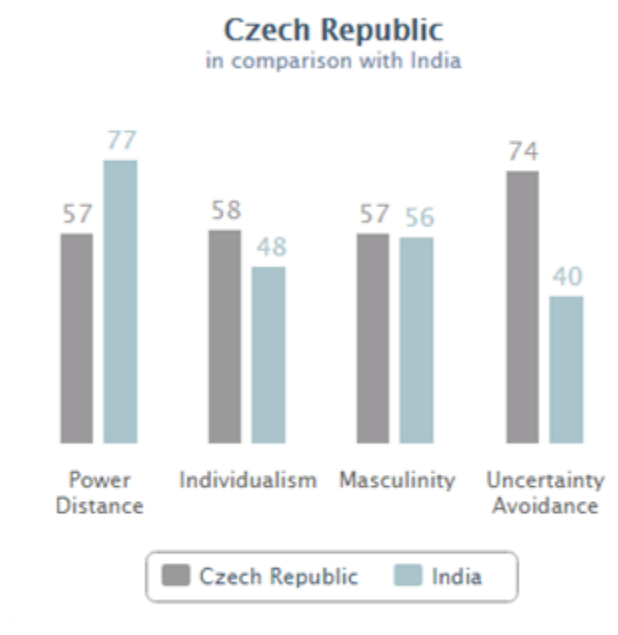
²⁷ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 2.

²⁸ HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. National culture*. [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/national-culture.html>>.

²⁹ *Organizační kultura a národní kultura* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-09-25]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/organizacni-kultura-a-narodni-kultura-7699.html>> .

vzájemně dávat do komparace. V tabulce níže je uvedena komparace hodnot České republiky a Indie. Uvedené údaje pochází z výzkumu Michaela Minkova z roku 2010 a jedná se o obecné hodnocení.³⁰

Graf č. 1: Hofstedeho Typologie kultur na příkladu České republiky a Indie³¹

³⁰ HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. National culture*. [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/national-culture.html>>.

³¹ HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. Czech republic* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>>.

3.6.1 Vzdálenost moci

První dimenzí v klasifikaci je vzdálenost moci v dané kultuře. Tato dimenze se zabývá skutečností, že se jedná o vztah jedinců k autoritě a rozdělení moci, neboť ve všech kulturách existuje sociální nerovnost. Zároveň tato dimenze vyjadřuje postoj kultury k diferencii a měří vzdálenost moci od malé po velkou. Hofstede tuto dimenzi charakterizuje „jako rozsah, v němž méně mocní členové institucí a organizací v dané zemi předpokládají a přijímají skutečnost, že moc je rozdělována nerovnoměrně.“³² Snahou je tedy změřit závislost těch méně mocnějších vůči těm, kteří mají moci více.³³

Měřená škála od 0 do 100 naznačuje, že čím více se výsledek měření přibližuje k hodnotě 0, tím je vzdálenost moci ve společnosti menší. Čím menší je hodnota, tím je kladen větší důraz na rovnost všech a jsou potírány jakékoliv nerovnosti, například v majetku. V takovéto společnosti je snaha o decentralizaci. Naopak, pokud se hodnoty blíží k maximální hodnotě, naznačuje měření silnou hierarchii ve společnosti a velké třídní rozdíly. Platí, že čím je hodnota naměřené škály vyšší, tím je prakticky nemožná vertikální sociální mobilita.³⁴

V komparaci hodnot měřených v rámci dimenze vzdálenosti moci v České republice a Indii vyšlo, že v Indii bylo naměřeno skóre 77. Toto číslo pohybující se v horní hranici měřitelné škály poukazuje na smysl indické kultury pro organizaci kultury ve směru ze shora dolů a vysokou hierarchii. V České republice bylo v tomto výzkumu naměřeno skóre 57. Tímto výsledkem se Česká republika také prakticky řadí do hierarchických kultur, ačkoliv se na škále drží poněkud v prostřední části. Třídní rozdíly nejsou v České republice tolik markantní jako v již zmíněné Indii, ovšem přesto se český národ vyznačuje jako společnost nerovností. Tento jev se nemusí odrážet pouze v institucích, ale například také v přístupu a výchově dítěte. Indie a stále i Česká republika patří ke státům charakterizující se úctou k rodičům, starším či jiné autoritě.³⁵

³² HOFSTEDÉ, Geert; HOFSTEDÉ, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 45.

³³ Tamtéž, str. 45.

³⁴ HOFSTEDÉ, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. India* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/india.html>>.

³⁵ HOFSTEDÉ, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. Czech republic* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>>.

3.6.2 Individualismus

Druhou dimenzí Hofstedeho studie je měření individualismu ve společnosti. Jedná se o snahu změřit míru závislosti jedince na určité společnosti, neboť většina lidstva od pradávna až do dnešní doby žije ve společenství, ve kterých převažuje zájem skupiny nad zájmem jednotlivce. Příkladem společenství může být i rodina. Hofstede tuto dimenzi charakterizoval tak, že „*individualismus přísluší společnostem, v nichž jsou svazky mezi jedinci volné: předpokládá se, že se každý stará sám o sebe a svou nejbližší rodinu. Kolektivismus, jako jeho opak, přináleží ke společnostem, ve kterých jsou lidé od narození po celý život integrováni do silných a soudržných skupin, které je v průběhu jejich životů chrání výměnou za jejich věrnost.*“³⁶

Při měření hodnot individualismu v Indii bylo zjištěno, že Indie s hodnotou 48 zaujímá pozici těsně ve středu, respektive společenství s individualistickými a kolektivistickými rysy. Aspekt individualismu je v Indii odvozován především od náboženství a hinduistické filosofie. V důsledku znovuzrození a cyklického života je jedinec odpovědný za způsob svého nynějšího i budoucího života. Oproti této filosofii vládne v Indii vysoká preference příslušnosti k určité sociální skupině, ať je na mysli rodina či společenství založené na určitém faktoru. Česká republika skórovala v tomto výzkumu s hodnotou 58, čímž se řadí do individualistické společnosti. Volnější společenské vazby jsou preferovány před kolektivním sjednocením. Jedinci se starají především sami o sebe nebo popřípadě o nejužší rodinné příslušníky.³⁷

3.6.3 Maskulinita

V předchozích případech vzdálenosti moci a individualismu bylo možné alespoň trochu předpovědět výsledek na základě vztahu k národnímu bohatství. U dimenze maskulinity to není možné, neboť mnoho národů se v této dimenzi dost liší. Jedná se o rozmanitost mužských a ženských rolí v jednotlivých společnostech, tedy zda jsou sociální role vázané na pohlaví v jednotlivých kulturách. Takzvané maskulinní a femininní chování se od sebe liší nejen v moderních, ale i v tradičních kulturách. Hlavními protipóly

³⁶ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 66.

³⁷ HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. India* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/india.html>>.

v měření jsou uváděny schopnosti průbojnosti a skromnosti. Dimenzi maskulinity, tedy typicky mužské hodnoty, jsou připisovány vlastnosti, jako je průbojnost, drsnost, soutěživost, výkon či zaměření na materiální úspěch. Naopak mezi typicky ženské vlastnosti, tedy femininní hodnoty, patří skromnost, mírnost, solidarita, mírumilovnost, udržování osobních vztahů, péče o slabší či orientace na kvalitu života. Ve společnostech, pro které je příznačná maskulinita, jsou sociální rodové role jasně odlišeny. Opačně femininita se vztahuje ke společnostem, kde se sociální rodové role překrývají. V extrému by se maskulinní společnost vyznačovala výkonem a motivací být stále lepší. Jako země vyznačující se silnou maskulinitou jsou uváděny USA, Jamajka, Austrálie či Velká Británie. Státy vyznačující se femininním přístupem upřednostňují kvalitu života před úspěchem. Jedná se o sociálně zaměřené společenství. Jako výrazně femininní státy jsou uváděny Skandinávie a Nizozemí.³⁸

Z výzkumu vyplynulo, že obě zkoumané země zaujímají podobný postoj v dimenzi maskulinity. Česká republika získala hodnotu 57 a Indie měla skóre 56. Tento výsledek tedy zařazuje obě země do maskulinní společnosti. Důraz je kladen na výkon a kapitál. K těmto společnostem se přiřazuje pojem „žít, aby se mohlo pracovat“. U příkladu Indie je nutné přihlídnout k náboženskému přesvědčení v zemi a tamní filosofii, která vede ke zdrženlivosti a pokoře – tedy aspekty femininního chování. Nicméně důraz na ziskovost a úspěch v zemi převládá.³⁹

3.6.4 Vyhýbání se nejistotě

Čtvrtou dimenzi v klasifikaci kultur je vyhýbání se nejistotě. Hofstede tuto dimenzi definuje, jako „*stupeň, v němž se příslušníci dané kultury cítí ohroženi nejistotou nebo neznámými situacemi.*“⁴⁰ Nejistota je v tomto případě pocit nevědomosti. Snahou je předvídat a stanovit si psaná či nepsaná pravidla. Nejistota je provázána nervovým napětím a krajní ne-jednoznačnost vede k úzkosti. Psycholog Richard Lynn tvrdí, že úzkost je provázána expresivností. Jedná se o kultury vyznačující se temperamentem, hlasitým

³⁸ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 99.

³⁹ HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. India* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/india.html>>.

⁴⁰ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 131.

projevem či jinak vyjadřující své pocity. Jednotlivé kultury si našly způsoby, jak nejistoty zmírňovat, a to prostřednictvím techniky, práva a náboženství. Technika, ať už ta primitivní či nejmodernější, slouží společností vyhnout se nejistotám, které zapříčiní příroda. Legislativa vytváří mantinely a omezuje nejistoty ve spojení s lidským chováním. Posledním zmíněným je náboženství. Některá náboženství nabízejí konečnou jistotu v životě po smrti, jiné naopak pomáhají přijmout nejistoty takové, jaké jsou. V měření bylo zkoumáno, jak která společnost klade důraz na jistotu. Silné vyhýbání se nejistotě je charakterizované vysokou nervozitou ke změně či nevědomosti a značným negativním postojem odlišným či jiným způsobům, než jsou obvyklé. Slabé vyhýbání se nejistotě se vyznačuje absencí předem daných pravidel a nové či neznámé podněcuje zvědavost.⁴¹

Měření míry nejistoty a vyhýbání se jí ukázalo, že v této dimenzi se Česká republika a Indie diametrálně liší. Česká republika získala hodnotu 74, která ji řadí mezi země vykazující středně vysoké hodnoty. Tyto hodnoty se charakterizují snahou vyhnout se nejistotě, dodržovat pravidla chování a vytvářet striktní zákony a normy. Zároveň jsou tyto země poněkud netolerantní vůči neobvyklému chování či názorům. Důraz je kladen na pečlivost, řád a bezpečnost, zatímco inovace jsou složitě akceptovány. Oproti tomu Indie v tomto měření zaujala se skórem 40 pozici zemí se středně nízkou hodnotou. Indie se vyznačuje přijetím nedokonalosti a absencí plánu. Neočekávané změny jsou brány jako přestávka od každodennosti a společnost nemá výrazné sklony k řízení či vedení. Zdánlivě nepřekonatelné a neočekávané problémy jsou řešeny v duchu rčení „V Indii není nic nemožné, jen je potřeba vědět, jak se přizpůsobit.“⁴²

3.6.5 Dodatečné dimenze

Pátá dimenze krátkodobé a dlouhodobé orientace se věnuje časové orientaci společnosti a zaměřuje se na míru důležitosti, kterou kultury přikládají budoucnosti. Akcent je kladen na roli minulosti a současnosti a postoje jedinců daných kultur k budoucnosti. Důležitým faktorem v této dimenzi jsou dané normy a ctěné tradice, které mohou výrazně ovlivňovat budoucnost. Krátkodobá orientace se zaměřuje na ctnosti související s minulostí

⁴¹ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 31.

⁴² HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. India* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/india.html>>.

a současností a to především ve vztahu k tradicím, plnění společenským povinnostem či zachování si určité tváře. Krátkodobá orientace je orientovaná na respekt k tradicím a nutnou osobní stabilitu s důrazem kladeným na společenský status. Dlouhodobá orientace je naopak orientovaná do budoucnosti. „*Spočívá v pěstování ctností zaměřených na budoucí odměny; zejména vytrvalosti a šetrnosti.*“⁴³ Dlouhodobost se vyznačuje vytrvalostí při cestě k výsledku, hospodárností a respektem k okolnostem. Společenské závazky jedince nijak neovlivňují a naopak se dokáže podřídit záměru a přizpůsobit se. Při porovnání České republiky a Indie v této dimenzi krátkodobé a dlouhodobé orientace je mezi státy markantní rozdíl. Česká republika se s hodnotou 13 řadí mezi státy s velmi krátkodobou orientací. Z typologie tak vyplynulo, že Češi lpí na tradicích a drží se zažitých stereotypů. Naopak Indie se s hodnotou 61 drží na opačné straně typologie, nicméně stále ještě ve střední části měřené škály. Indové jsou orientováni k dlouhodobé orientaci zaměřené na budoucnost, což je z části dáno hinduismem v zemi.⁴⁴

Naprostě nejnovějšími dimenzemi využívanými v typologii jsou měření pragmatismu a klasifikace požitkářství vs. zdrženlivost. V rámci měření pragmatismu se klasifikace soustředí na lidské jednání a uvažování. Co se týče dimenze požitkářství a zdrženlivost, v této klasifikaci se měří tendence uspokojení tužeb plynoucích z lidských potřeb. Zabývá se také striktně či volně danou rolí muže a ženy a zaměřuje se na morální disciplínu. Bohužel pro obě dimenze ještě nejsou naměřená data na příkladu Indie a České republiky.⁴⁵

3.7 Předsudky

Při interkulturní komunikaci dochází bezesporu ke kontaktu dvou rozdílných společností. Každá kultura má sobě vlastní zvyky, tradice, rituály a jiný hodnotový žebříček. Na základě těchto diferencí se v jednotlivých kulturách mohou utvářet předsudky o opačné kultuře. Tomu obvykle napomáhá špatná informovanost, rozdílné normy nebo neobjektivní média.

⁴³ HOFSTEDE, Geert; HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace – Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*, str. 162.

⁴⁴ Tamtéž, str. 162.

⁴⁵ SLAVÍKOVÁ, Jana. *Kulturní dimenze Geerta Hofstedeho a jejich odraz ve výuce cizího jazyka* [online]. 2011 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.czech-in-prague.cz/_id/1/107_Kulturni_rozdil.pdf>.

Předsudek lze charakterizovat jako předpojatý postoj vůči jiné osobě či věci, který jedinec zaujímá bez ohledu na kompletní informovanost či zažitou zkušenost. Může mít příznivý i nepříznivý charakter. Obvykle jsou předsudky spojovány především v interkulturním kontaktu. „*Etnický předsudek je antipatie, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii lze pociťovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny.*“⁴⁶ Především rozdílné hodnoty a normy živí předčasné soudy s notnou dávkou emocionálního nádechu vedoucími k příliš zobecněnému přesvědčení. Takové soudy mohou být ve společnosti zakotveny po léta a vytvořené stereotypní smýšlení je i následně předáváno generačně. Jedná se o relativně přirozený jev, neboť každá kultura má přirozenou tendenci posilovat pouta uvnitř své skupiny, udržovat vlastní hodnoty, a posilovat tak svou sebeúctu. Projevem předsudku může od těch nejmírnějších k nejráznějším být osočování, vyhýbání se, diskriminace, fyzické napadání a vyhlazování. Tato škála poukazuje na jednání, které může mít původ právě v nedostatečné informovanosti a vzniklých předsudcích.⁴⁷

Pro vysvětlení existence a vznik předsudků je několik teorií. První z nich zmiňuje historický akcent, neboť v průběhu dějin docházelo k mnoha etnickým či politickým konfliktům, ze kterých může pramenit určitá předpojatost. Vlastní hodnoty jedné skupiny a aplikace svého hodnotového žebříčku na kulturu jinou jsou uváděné v teorii sociokulturního akcentu. Teorie situačního akcentu je jednou z pravděpodobnějších možností vzniku předsudku, neboť se jedná o přejímání stereotypního myšlení na základě bezprostředních okolních vlivů vlastní společnosti, které vytváří určité obrazy na úkor opačné skupiny. Další teorie hovoří o možné frustraci pramenící z ekonomického prospěchu a touze po uznání či pouze frustrace vychází z povahy člověka. Nutností je zmínit, že předsudky jsou do jisté míry problematikou jedince než celé společnosti.⁴⁸

Předpojatost a zarytý stereotypní smýšlení lze vyvrátit pouze přímým kontaktem. Gordon W. Allport ve své knize *O povaze předsudků* ovšem uvádí, že přímý kontakt ještě není zárukou vyvrátitelnosti vzniklých předsudků vůči konkrétní odlišné skupině. Velkou roli v tomto směru hraje typ přímého kontaktu jedinců, neboť v určitých případech se předsudky mohou ještě prohloubit. Velký důraz je kladen na délku a frekvenci kontaktu, stejně tak jako na počet osob a rozmanitost skupiny, ve které se jedinec nachází. Dalším

⁴⁶ ALLPORT, Gordon. *O povaze předsudků*, str. 41.

⁴⁷ Tamtéž, str. 134.

⁴⁸ Tamtéž, str. 230 – 242.

aspektem je společenské postavení příslušníků daných skupin. Jako příklad může být uvedeno setkání Čecha z vyšší a Inda z nižší společenské třídy (v Indii zvané kasta). Allport dále zmiňuje problematiku předsudků ve vztahu společenských rolí na úrovni nadřízený vs. podřízený a pozornost věnuje také výskytu konkurenčního nebo kooperativního vztahu mezi jedinci. Význam je kladen také na prostředí, a to nejen z pohledu místa (místo bydliště, zaměstnání, setkání náhodné či v rámci zájmové aktivity), ale také času nebo jiných okolností, kterými může být například dobrovolnost účasti popřípadě známost některé osobnosti ve skupině či doporučení. Posledním důležitým aspektem je konkrétní postoj a osobnost jedince, který kontakt zažívá. Jedná se především o intenzitu zarytého předsudku a předchozí zkušenost. Svou roli zde má i věk, vzdělanost a další osobnostní faktory. Přítomnost předsudků tak vytváří nepřátelské postoje mezi skupinami, a neúmyslně tak zapříčiňují mezikulturní napětí a netoleranci.⁴⁹

3.8 Stratifikace obyvatel – kastovní systém v Indii

Nerovnost mezi jednotlivými členy společnosti je jedním z velmi častých jevů. Dokonce i v kulturách, kde neexistují majetkové rozdíly, je možné se setkat s nerovností mezi muži a ženami či mladšími a staršími jedinci. Jedná se o sociální stratifikaci, kterou lze popsat jako strukturovanou nerovnost mezi jedinci dané společnosti.⁵⁰

Kultury se mohou diferencovat svisle či vodorovně. Zatímco ve svislém značkování by se vymezila malá místní společenství, ve vodorovném dělení se zdůrazní jednotlivé skupiny, třídy či kasty obyvatelstva. Vytváření vodorovných kulturních štěpení je výhodné především pro vyšší vrstvy společnosti, neboť je možné lepší udržení si výhradní pozice mezi jedinci a získání moci. Rozdělení společnosti do diferencovaných kast a všeobecné uznání tohoto rozdělení s sebou nese nádech nevyhnutelnosti, stálosti a přirozenosti. Je nutné zmínit, že u skupin, které jsou přirozeně pohyblivé, je velmi obtížné tyto společenské hráze udržet.⁵¹

Jedním ze systémů stratifikace jsou kasty a právě kastovní systém je specifický právě pro Indii. Ačkoliv je již více než 60 let striktně zakázán, ve společnosti stále setrvává, a to především na venkově. Ernst Gellner ve své knize *Nacionalismus* popisuje závislost

⁴⁹ ALLPORT, Gordon. *O povaze předsudků*, str. 284.

⁵⁰ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, str. 255.

⁵¹ GELLNER, Ernst. *Národy a nacionalismus*, str. 23.

vztahu kultury a organizace, které jsou surovinou všeho sociálního života. Zmiňuje, že „daná forma organizace může vyžadovat určitý typ kultury. Například hinduismus předpokládá kastovní organizaci; dominantní motivy této kultury vyžadují, aby lidé patřili do kast a aby tyto sociální kategorie byly definovány z hlediska čistoty.“⁵²

Jak již bylo zmíněno v kapitole *Kultura na úrovni národa*, Indie zaujímá pozici velmi pestré země. Obyvatelstvo je diferencované na úrovni etnické, náboženské, jazykové či zvykové. S každým etnikem či náboženstvím jsou spjaty rozdílné zvyky a tradice. V Indii má kromě islámu či buddhismu velké zastoupení především hinduismus. V dnešní době se k hinduismu hlásí přibližně 80,5 % indického obyvatelstva. Právě hinduismus, který kromě samotného náboženství představuje určitou filozofii, tradice a způsob života, je silně spjat s kastovním systémem obyvatelstva.⁵³

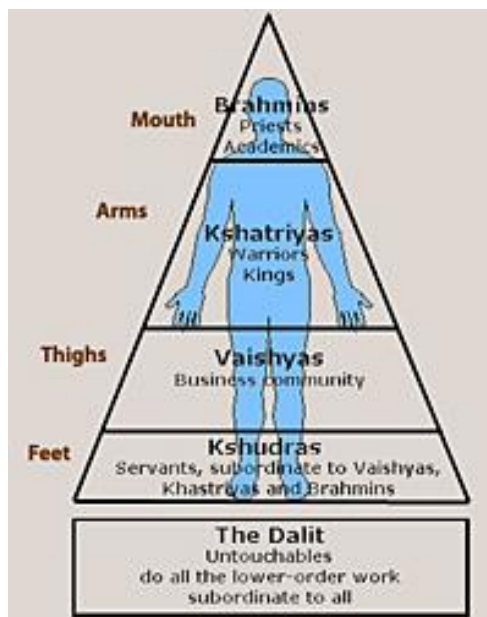
Slovo „kasta“ (casta), v překladu rod či rasa, pochází z portugalštiny z dob, kdy byla Indie pod nadvládou Portugalců. Ti tak začali nazývat indický způsob stratifikace obyvatel. Hinduismus rozděluje obyvatele na tzv. varny neboli sociální skupiny, kterým jsou přisuzovány daná práva, úkoly a povinnosti, jenž nesmějí být překračovány. Slovo varna, v překladu barva či druh, rozděluje společnost do čtyř jednotlivých vrstev společnosti. Tato instituce rozdělení obyvatel je stará skoro 4000 let a je založena na rasovém základě a původu obyvatel. Tou nejvýše postavenou varnou jsou tzv. brahmáni. Slouží jako prostředníci mezi bohem a lidem a předávají vědomosti. Do této skupiny patří kněží, učitelé a v dnešní době i vědci. Druhou varnou jsou tzv. kšátrijové, kteří v minulosti zastávali úlohu bojovníků. Úkolem této vrstvy je chránit a pořádat válečné výpravy za účelem rozšíření území a vládnout. Do této varny se řadí válečníci, světští vládci a šlechta. Třetí vrstvou obyvatel jsou tzv. vaišjové. Představují nejpočetnější vrstvu obyvatelstva. Jsou to především řemeslníci, obchodníci a zemědělci. Čtvrtou varnou jsou tzv. šúdrové. Jedná se o skupinu obyvatel, kterou tvoří dělníci a jiná povolání, která slouží druhým. V minulosti tato varna neměla svá práva.⁵⁴

⁵² GELLNER, Ernst. *Nacionalismus*, str. 17.

⁵³ Hindu Population in India 2014. *India online pages*. [online].]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://www.indiaonlinepages.com/population/hindu-population-in-india.html>>.

⁵⁴ KRÁSA, Miloslav; MARKOVÁ; Dagmar; ZBAVITEL, Dušan. *Indie a Indové, od dávnověku k dnešku*, str. 339.

Obrázek č. 1: Struktura kastovního systému představující části těla boha Brahmy.⁵⁵

Tento systém rozdělení plyne z véd, kdy jednotlivé kasty představují části těla boha Brahmy. Spoluprací všech vrstev obyvatelstva, tedy částí těla, se dojde k funkčnímu a zdravému tělu Brahmy. Brahmáni tedy představují hlavu, kšátrijové paže, vaišjové stehna a šúdrové nohy.⁵⁶

Mimo zmíněnou společenskou strukturu stojí ještě jedna vrstva obyvatel, tzv. dalité neboli nedotknutelní. Jedná se o skupinu obyvatel zastávající tzv. nečistou práci. Dalité stojí vně celého systému varen a jsou jim přisuzovány práce například s krví či odpadem. Jedná se tedy především o úklid odpadků, spalování mrtvol, porodní asistentky, metači cest, aj.⁵⁷

V rámci společenské struktury kast byla vymezena jasná pravidla. Jednalo se o uzavřenou sociální vrstvu, kde je příslušnost dána původem. Pohyb na vertikále dané stratifikace či jakákoli sociální mobilita směrem nahoru byla téměř nemožná. Naopak v případě závažného prohřešku byli lidé zařazeni do nižší či nejnižší vrstvy obyvatel. Příkladem toho byl například svazek mimo danou varnu. U nejnižší vrstvy obyvatel, tzv.

⁵⁵ Just let me learn foundation. *The Dalits* [online]. ©2011 - 2015 Just Let Me Learn Foundation [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: <<http://www.justletmelearn.org/about.html>>.

⁵⁶ Čtyři varny (společenské třídy). *Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna*. [online]. © 2007 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://harekrsna.cz/cvs/2008/ctyri_varny_spolecenske_tridy>.

⁵⁷ KRÁSA, Miloslav; MARKOVÁ; Dagmar; ZBAVITEL, Dušan. *Indie a Indové, od dávnověku k dnešku*, str. 342

nedotknutelných, byl častým jevem odklon od hinduismu a konverze k jinému náboženství. Nejčastěji jím byly buddhismus, džinismus či popřípadě islám.⁵⁸

Ačkoliv Indie zastává genderově nevyhraněnou politiku společnosti a pyšní se i oproti Západu tím, že měla ženu na vysoké politické pozici (Sarojini Naidu - President of the Indian National Congress) již v roce 1925, kastovní systém je ve společnosti tvrdě zaryt. V roce 1950 byl systém kast v Indii oficiálně zrušen ústavou. Od té doby jsou v Indii známky snah o vymanění se ze společenského sepětí kast. Ve valné většině je to ovšem dáno finančním zabezpečením rodiny. Jako příklad lze uvést poslední volby do dolní komory indického parlamentu (květen 2014), kdy se vítězem stal politik Nurendra Modi pocházející z nižší kasty. Bohužel ve většině obyvatel je společenská struktura kast tak silně zakořeněná, že je ve společnosti stále přítomna. Snahou indické vlády byla i finanční odměna pro ty, kteří by vstoupili do sňatku s jedincem z nejnižší kasty, tzv. nedotknutelných. Většina Indů ovšem stále takový sňatek považuje za zneuctění rodiny.⁵⁹

3.9 Diverzita Západu a Východu

Jak již bylo zmíněno v kapitole *Determinanty lidské společnosti*, lidskou osobnost utváří přírodní podmínky, geografická lokace a společenství jedinců kolem něj. Jinými slovy lidskou osobnost formuje kultura, a to především v procesu socializace a enkulturace. Kultury se vyznačují nevšední mnohotvárností a jednotlivé normy se často liší napříč kulturami. Antropolog Clyde Cluckhohn popsal jednotlivé kultury jako „*integrované systémy s vnitřními vazbami a konfiguracemi. Každá kultura má v sobě vlastní organizaci a specifický obsah. Je tvořena historicky vzniklými a vzájemně spjatými explicitními a implicitními vzory chování, které jsou sdíleny členy společnosti.*“⁶⁰ Tímto se jednotlivé kultury liší a zároveň i vymezují na pomyslné „my“ a „oni“. Prakticky všechny kultury mají sklon chovat se etnocentricky, respektive hodnotit ostatní kultury svým měřítkem. Na tomto principu dlouhá léta fungovalo vnímání Indie z pozice západních zemí.⁶¹

Bipolární kulturní rozdělení světa na Západ a Východ vnímá politický teoretik Samuel P. Huntington jako mýtus vytvořený západní civilizací. Dále též uvádí, že rozdělení

⁵⁸ SEN, Amartya. *The Argumentative Indian*, str 10.

⁵⁹ Tamtéž, str 6.

⁶⁰ SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*, str. 111.

⁶¹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, str. 37.

světa dle této myšlenky spíše pramení na základě Západ a zbytek světa. Snaha odlišovat se pravděpodobně plynula především z neznámého a neprobádaného. Rozdělení se taktéž může shodovat s diferenciací chudých, teprve se rozvíjejících zemí, a bohatých moderních zemí. Toto rozdělení posléze vytváří obrazy a moderní země spojuje na společných hodnotách a způsobu života. Z těchto obrazů plyne i předpokládaná nadřazenost moderních mocností a snaha o nadvládu.⁶²

První zmínky rozdělení světa na Západ a Východ, respektive Západ a Orient, byly zaznamenány již ve starověkém Řecku a Římě. Tématikou starodávných her mnohdy byl konflikt mezi těmito dvěma světy. Byly jasně stanovené hranice, kde moře odděluje mocnou a srozumitelnou Evropu od poražené, vzdálené a nebezpečné Asie. Zásadní se v této problematice stalo náboženství a jeho rozmach. Cestovatelé, vznik obchodních stezek a obchodního styku, křížové výpravy a obavy z dobytých hnutí z Východu, především islámu, vymezilo tyto dva světy do absolutních protipólů. Evropa v těchto dobách nahlížela stereotypně na Východ jako na symbol ničení a hrůzy. Termín Východ a Orient byl chápán především jako militantní islámský Orient, nikoliv asijský Východ. Tento sociální konstrukt byl vyvrácen s prvními dobyteli a koloniemi a Východ již začal být rozlišován na konkrétní oblasti.⁶³

S nadvládou evropských zemí nad jednotlivými asijskými zeměmi dospěl Západ k zájmu o poznání. Ivo T. Budil ve své knize *Za obzor Západu* zasazuje do této doby změnu antropologického myšlení, tedy odklon od racionalisticko-teologické kritiky k hledání autentického bytí lidské společnosti. Tímto vzniká i nová věda s názvem orientalistika.⁶⁴

Nicméně i přesto byla Evropa coby hlavní pozorovatel a na asijské státy pohlížela etnocentricky. V obecném rámci na nahlížení na Orient již zmizel biblický koncept, ale objevila se klasifikace lidstva. Rozlišování mezi křesťany a těmi druhými vystřídal rozdělení do kategorií dle rasy, barvy pleti, původu či temperamentu. Západ pod vlivem evolucionistických teorií postavil Orient do role protikladů. V první řadě barbarský, antidemokratický a žalostně nelidský svět. Karl Marx se k britské nadvládě v Indii vyjadřuje ve své publikaci *Surveyes from Exile*, ve které tvrdí, že vykořisťování je zdrojem potěšení.⁶⁵ „*Jakkoliv tísnivě však na nás působí, když vidíme, jak se tato nesčetná, pilná, patriarchální*

⁶² HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*, str. 21.

⁶³ SAID, W. Edward. *Orientalismus. Západní koncepce Orientu*, str. 64 – 170.

⁶⁴ BUDIL, Ivo T. *Za obzor Západu*, str. 387.

⁶⁵ SAID, W. Edward. *Orientalismus. Západní koncepce Orientu*, str. 64 – 170.

a pokojná sociální společenství rozkládají ve své součásti a jsou vrhána do moře utrpení, jak jejich jednotliví členové ztrácejí svou starou civilizační formu a jsou zároveň olupování o své prastaré existenční možnosti, přece nesmíme zapomínat, že tato idylická společenství, byť by se zdála sebe bezvadnější, byla odjakživa pevnou základnou orientálního despotismu, že omezovala lidského ducha do co nejužšího obzoru, činila jej povolným nástrojem pověry, otrokem tradičních obyčejů a olupovala je o veškerou velikost a historickou energii.“⁶⁶ Z Marxových slov vyplývá, že Britové během kolonizace Indie byli hnáni těmi nejnižšími zájmy, nicméně i přesto se stali nevědomým nástrojem sociální revoluce v Indii. Poslání bořit a tvořit se vyplnilo, neboť starý indický řád byl zbořen a přirozeně se dospělo ke společenské a ekonomické revoluci.⁶⁷

3.10 Střet civilizací

Na světě je mnoho jedinečných kultur, které se od sebe liší nejen jazykem či náboženstvím, ale především zvyky, způsoby mluvy či chováním, výchovou, zažitými praktikami nebo vnímáním času. Tím si společnosti utváří svou vlastní identitu. Na druhou stranu existují základní vlastnosti, jako například vyjádření rozzlobení či nadšení, které všechny kultury spojují. Znamená to tedy, že všechny kultury jsou tvořeny na podobných principech a základu pro vzájemnou interakci.⁶⁸

Bezesporu jsou na zemi kultury, které si jsou podobné více, jiné méně a komunikace napříč etnicitami může být obtížnější z důvodu správného porozumění. Sociální antropolog Fredrik Barth považuje interetnické vztahy za dynamické. Zmiňuje, že přes etnické hranice neustále proudí lidé i informace. Skupiny jsou neustále v kontaktu s opačnými kulturami, protože jen tak mohou vznikat protiklady a odlišnosti. Samotný vývoj všech etnik je závislý především na interkulturním kontaktu.⁶⁹

V důsledku modernity a vývoje technologií není obtížné v dnešní době navštívit či obchodovat s mnohdy vzdálenými a rozdílnými kulturami. Tento jev však není charakterem pouze moderní doby. „*Intenzivní kontakty mezi jednotlivými kulturami nebo civilizacemi, putování kulturních vzorů a hmotných artefaktů, dálková obchodní výměna*

⁶⁶ MARX, Karl. *Surveys from Exile*, str. 306.

⁶⁷ SAID, W. Edward. *Orientalismus. Západní koncepce Orientu*, str. 177.

⁶⁸ SEN, Amartya. *The Argumentative Indian*, str. 122.

⁶⁹ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie*, str. 318.

a míšení rozmanitých životních stylů provází lidstvo prakticky od počátku historie.“⁷⁰ Technologický pokrok a globalizace tento proces pouze zrychlily a umocnily. Trend společnosti má tendence homogenizovat kultury pod vlivem westernity ve světě.⁷¹

Huntington ve své knize *Sřet civilizací* vyslovuje tezi, že Západ tak jak byl dříve znám, pomalu upadá. Západ charakterizovaný jako jediná civilizace, která dokáže ovlivňovat ekonomiku a politiku ve světě, vládne vojenskou silou a má strategické zájmy ve všech okolních civilizacích, začíná mít konkurenci. Ve světě dochází k mocenské rovnováze civilizací a ve sféře globálního vlivu se Západu začíná stávat rivalem Čína. Ani ostatní světové kultury nezůstávají pozadu. Huntington přirovnává kulturní identitu k civilizační identitě a definuje nynější svět rozdělený na osm hlavních světových civilizací. Dle populace jsou seřazeny vzestupně od čínské, islámské, hinduistické, západní, latinskoamerické, africké, pravoslavné a japonské. Zmíněné mocnosti po staletí záviděly Západu vyspělost, politickou soudržnost a vojenskou sílu. Klíč k tajemství hledaly v západních hodnotách, které se snažily aplikovat na své společnosti. Napodobování Západu se ovšem v dnešní době stává minulostí a výše zmíněné mocnosti začínají mít snahu prosazovat vlastní hodnoty oproti těm západním.⁷²

Důkazem prosazování se jiných mocností ve světě je právě také příklad Indie, která se v dnešní době jeví jako silný hráč na světovém trhu. Zařazuje se mezi země s největším potenciálem ekonomického růstu a láká mnoho investorů ze zahraničí.⁷³

Závěrem je třeba dodat, že Huntingtonova vize a předpověď střetu civilizací se nejen v době vydání publikace, ale i dnes mnohdy setkává s kritickým ohlasem, jelikož Huntington považuje jednotlivé civilizace za ucelené celky. Generalizuje všechny kultury do jednotlivých civilizací, nicméně nepomyslel na problematiku menších skupin a jejich případné ideologické střety uvnitř dané civilizace. Příkladem toho může být dnes často zmiňovaná problematika naprosté nejednotnosti islámské civilizace.⁷⁴

⁷⁰ BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, str. 25.

⁷¹ SEN, Amartya. *The Argumentative Indian*, str. 123.

⁷² HUNTINGTON, Samuel. *Sřet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*, str. 83 – 98.

⁷³ Indie: Ekonomická charakteristika země. *Oficiální portál pro podnikání a export*. [online]. © 1997–2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z [www: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18277.html>](http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18277.html).

⁷⁴ MENDEL, Miloš. *Páteční čtení na pokračování. Sřet civilizací ve světle vědy* [internetové publicistické periodikum]. *Britské listy* 16. květen 2002 [cit. 2015-02-12]. ISSN 1213-1792. Dostupné z [www: <http://www.blisty.cz/art/10551.html>](http://www.blisty.cz/art/10551.html)

4 Praktická část

Význam Indie v poslední době vzrůstá – dostává se do popředí na světovém trhu a těší se většímu povědomí nejen mezi cestovateli, ale především investory. Vzájemná obchodní spolupráce není zanedbatelná ani na úrovni Česká republika - Indie, kdy na obou stranách funguje vzájemný export a import. Toto obchodní partnerství s sebou nese notnou dávku potřeby porozumění. Jak již bylo zmíněno výše, komunikace, a to především interkulturní komunikace, není pouze o znalostech cizího jazyka, ale především o znalostech odlišné kultury. Až teprve porozumění a poznání odlišné mentality, hodnot, zvyků, jednání či způsobu řešení situací vede ke správnému pochopení a mezikulturní komunikaci.

Výzkum diplomové práce si klade za cíl zjistit, jaké jsou hlavní rozdíly a odlišnosti, které existují mezi českou a indickou kulturou. Akcent je kladen na postoje Čechů, kteří v Indii strávili více než měsíc, a přiblížili se tak indické kultuře a způsobu života. Výzkum je zaměřen především na kulturní jevy, které jsou pro Čecha a jeho kulturu naprosto jiné a nové. Právě díky výčtu základních interkulturních odlišností je záměrem výzkumu přispět k lepšímu interkulturnímu dialogu mezi Čechy a Indý.

4.1 Reflexe výzkumu

Tato diplomová práce se věnuje diferenciaci kultur, a to konkrétně na příkladu české a indické kultury. Každodennost v české a indické kultuře nabývá na jiném významu stejně tak jako uznávání hodnot, způsobu života či řešení jakýchkoliv situací. Ať jsou tyto odlišnosti dány čímkoli a rozdíly mezi těmito dvěma kulturami lze nalézt v kterékoli rovině, faktem je, že Indii rok od roku navštěvuje čím dál tím více Čechů i zahraničních návštěvníků. Jedním z důvodů je také již zmíněná rostoucí ekonomická síla Indie na světovém trhu, která láká mnoho zahraničních investorů, a vytváří tak pracovní místa nejen pro Indý.

Rakouský sociolog Alfred Schütz popisuje ve své eseji *Cizinec* roli imigranta neboli cizince, který se ocitá v naprosto novém a neznámém prostředí. Hlavním faktorem je diferenciaci kultur, proto zde musí dojít k cizincovu poznání a pochopení nových významů a spojit je s předešlým systémem znalostí, které imigrant vlastní. Dle Schütze se v tomto případě cizinec setkává s novými, naprosto odlišnými kulturními vzorci, které mnohdy ani jeho vlastní kultura nezná. Tento model cizince v odlišné kultuře lze aplikovat všeobecně

na kterékoliv situace, jako např. pacient v nemocnici, obyvatel maloměsta stěhující se do velkoměsta a naopak, mladý muž vstupující do armády či také Evropan ocitající se v Indii.⁷⁵

Právě Schützův model cizince coby jedince nacházejícího se v odlišné kultuře slouží pro tuto diplomovou práci jako vzor. Vlastní výzkum práce je zpracován pohledem Čechů na indickou kulturu. Informátoři byli tedy Češi, kteří v minulosti navštívili Indii a měli tak možnost setkat se místní odlišnou kulturou.

Informátoři této diplomové práce tak sehrávají roli Schützova cizince, který se ocitá v novém prostředí, o kterém má pouze omezené informace. Právě tyto informace jsou obvykle čerpány z médií či konkrétní literatury a utváří tak určité představy, mnohdy i předsudky o dané kultuře. Realita je pak obvykle odlišná a nutí cizince poznávat a interpretovat novou kulturu svým vlastním kulturním vzorcem.

Výzkum diplomové práce byl prováděn převážně kvalitativním sběrem dat, který je založen na technice polostrukturovaných rozhovorů. Akcent je kladen především na zkušenosti a pocity informátorů, které načerpali během pobytu či pobytů v Indii. Porovnávány jsou nejen roviny pohledu informátorů, kteří v Indii pracovali či pracují, ale naopak i těch, co v minulosti Indii procestovali. Dále je v diplomové práci snaha zachytit genderovou diferenciaci názorů.

Z důvodu ucelenějšího pohledu na danou problematiku bylo bádání doplněno o kvantitativní výzkum ve formě anketního šetření. Pro tento účel byli osloveni Češi, kteří v minulosti Indii nikdy nenavštívili. Věková kategorie respondentů byla zachována na stejné úrovni jako u informátorů polostrukturovaných rozhovorů. Anketní šetření bylo do diplomové práce zařazeno proto, aby byly zmíněny i postoje Čechů, kteří se s indickou kulturou nikdy nesetkali a své vědomosti čerpají ze sekundárních dat, nikoliv z vlastních zkušeností. Nicméně z charakteru anketního šetření vyplývá, že z ní nelze vyvozovat relevantní závěry. I tak ale zmíněná anketa umožňuje nastínit postoje Čechů v tématice indické kultury a Indie samotné.

⁷⁵ SCHÜTZ, Alfred. *Life Forms and Meaning Structure*, str. 33 – 43.

4.1.1 Kvalitativní šetření

Za účelem získání relevantních dat byla pro diplomovou práci zvolena technika polostrukturovaných rozhovorů. Získání informátoři museli splňovat předem daná kritéria, která následně vytváří specifický vzorek.

První podmínka, která plyne z tématu diplomové práce, je pobyt v Indii. Jedná se o samostatný, nikým neorganizovaný pobyt, který umožní jedinci přímé setkání s místní kulturou a obyvateli. Toto kritérium začleňuje do vzorku nejen jedince, kteří do Indie jezdí z pracovních důvodů, ale také nezávislé cestovatele. Právě ti mají jedinečnou příležitost dostat se do nejbližšího kontaktu s místní kulturou. Druhý faktor ovlivňující informátory je čas. Proto jako dalším kritériem byla stanovena minimální délka pobytu v Indii, a to jeden měsíc. Tato délka byla zvolena proto, že až návštěva s delší dobou pobytu umožní jedinci prostup do konkrétní nové kultury. Zároveň se tím chtěla eliminovat kategorie turistů. Posledním kritériem, které tvoří výzkumný vzorek, je věková hranice informátorů. Oslovena byla mladší generace ekonomicky aktivního obyvatelstva České republiky jako ta nejproduktivnější skupina obyvatel. Stanovena byla také i spodní hranice věku. Výsledné limity pro věk informátora byly 25 – 40 let.

Informátoři byli kontaktováni pomocí autorčina okruhu přátel na sociálních sítích. Poté byl tento základní vzorek rozšiřován pomocí metody sněhové koule. Celkem bylo osloveno šestnáct informátorů, a to genderově přesně „půl na půl“. Z osmi mužů a osmi žen, kteří byli dotázáni, byli v obou skupinách vždy dva jedinci, kteří do Indie cestovali z důvodu pracovní příležitosti. Nejmladším informátorem této diplomové práce byla dnes šestadvacetiletá studentka z Prahy a nejstarším informátorem byl vysoce postavený manažer farmaceutické společnosti, který letos oslaví třicáté osmé narozeniny. Rozmezí doby strávené v Indii se pohybuje od jednoho měsíce do dvou let. Lokalita a prostředí rozhovoru bylo plně určováno informátorem. Převážně se jednalo o prostředí kaváren a restaurací. Výjimečně byl rozhovor prováděn v pracovním či domácím prostředí. Viz tabulka č. 1. níže.

Rozhovory byly prováděny v Praze v rozmezí měsíců října až prosince 2014. Kostra pokládaných otázek je k dispozici v *Příloha č. 1: Kostra otázek pro polostandardizované rozhovory..*

Interview je anonymní a v diplomové práci se používají pouze fiktivní jména, stejně tak jako ve vztahu k informátorům se práce řídí etikou výzkumu dle České asociace pro sociální antropologii. Všechny rozhovory byly nahrávané na diktafon a následně

transkribované. Získané nahrávky a přepisy rozhovorů se nachází v archivu autorky práce. V Příloze č. 2: *Transkript rozhovoru* je k nahlédnutí přepis rozhovoru s informátorkou Gabrielou.

Tabulka č. 1.: Pasportizační údaje

Jméno	Účel cesty	Celková délka pobytu	Věk	Bydliště	Povolání	Místo a datum konání rozhovoru
Aleš	cestování	6 měsíců	1979	Praha	grafický designer	Praha, 6. 11. 2014
Bedřich	cestování	6 měsíců	1980	Praha	IT specialista	Praha, 6. 11. 2014
Cyril	cestování	2 měsíce	1983	Podbořany, Ústecký kraj	manažer	Praha, 13. 11. 2014
Daniel	pracovní	2 roky	1977	Praha	manažer	Praha, 21. 11. 2014
Emil	cestování	2 měsíce	1985	Velké Svatoňovice, Královesradercký kraj	IT konzultant	Praha, 27. 11. 2014
Filip	cestování	1,5 měsíce	1978	Tuchlovice, Středočeský kraj	manažer	Praha, 28. 11. 2014
Gustav	cestování	6 měsíců	1985	Praha	analytik	Praha, 1. 12. 2014
Hynek	pracovní	1 rok	1979	Praha	umělec	Praha, 5. 12. 2014
Anežka	cestování	1 měsíc	1984	Praha	krejčová	Praha, 10. 11. 2014
Blanka	cestování	1 měsíc	1987	Praha	administrativní podpora	Praha, 10. 11. 2014
Cecílie	cestování	3 měsíce	1982	Praha	manažerka	Praha, 20. 10. 2014
Dana	cestování	4 měsíce	1986	Praha	cukrářka	Praha, 20. 11. 2014
Evelína	pracovní	3 měsíce	1979	Praha	marketingová specialistka	Praha, 26. 11. 2014
Františka	pracovní	2 roky	1983	Brno, Jihomoravský kraj	překladatelka, lektorka	Praha, 11. 12. 2014
Gabriela	cestování	6 měsíců	1981	Praha	manažerka	Praha, 22. 12. 2014
Hedvika	cestování	4 měsíce	1988	Praha	studentka	Praha, 23. 10. 2014

Zdroj: Vlastí zpracování.

Jako zdroj pro detailní a odborná data byli osloveni tzv. experti, tedy osoby, které se indické tématice věnují či v minulosti věnovali, a to v oblasti politiky, ekonomie či kulturologie. Zpravidla se jedná o informátory, kteří v Indii působili, popřípadě stále působí, a měli tak možnost indickou společnost plně poznat. Tyto rozhovory s experty nebyly anonymizovány z důvodu vyšší reliability.

Rozhovor byl uskutečněn s Martinem Churavým, cand.soc., který v roce 2010 a počátkem roku 2011 působil v politické sekci Velvyslanectví České republiky v Dillí. V rámci studií v Dánsku se specializoval na rozvojové země a stáž na Velvyslanectví v Dillí pro něho byla dobrou příležitostí využít své znalosti. Z důvodu charakteru práce Churavý monitoroval všechna relevantní média v Indii, čímž o Indii nabyl mnoho znalostí v různých oblastech dění.

V souvislosti s působením Občanského sdružení Surya, které zaštiťuje projekt již fungující základní školy v indickém Kašmíru, byl zrealizovaný rozhovor s koordinátorkou Zuzanou Hametovou. Ve škole, která nese název „Sluneční škola“, působila Hametová jako koordinátorka a učitelka dohromady téměř dva roky. Za tu dobu měla možnost zachytit především každodennost života místního obyvatelstva a plně tak poznat jejich mentalitu a kulturu.

Konzultace formou e-mailové korespondence byly provedeny s ing. Josefem Hrubcem, který v současnosti působí v Indii za účelem řízení a rozvoje nových projektů. Spolupracuje s česko-indickou obchodní komorou a zajímá se o psychologii indického obyvatelstva a fenomén „marného snažení firem vstoupit na indický trh a růst“.

4.1.2 Anketní šetření

V návaznosti na polostrukturované rozhovory bylo provedeno anketní šetření, které mělo za úkol zmapovat představy Čechů o Indii, kteří tuto zemi nikdy nenavštívili a neměli tu možnost přijít s tamní kulturou do styku. Jedná se tedy o obraz toho, jak Čech vnímá indickou kulturu. Ačkoliv byla anketa realizována v prosinci 2014, tedy až poté, co byl výzkum pomocí polostrukturovaných rozhovorů téměř u konce, jsou výsledky ankety v této diplomové práci uváděny jako první. Výsledky ankety jsou všeobecně považovány za nerelevantní, protože nespĺňují statistická kritéria širšího počtu dotázaných. Přesto toto šetření umožňuje alespoň nastínit většinové obrazy a postoje Čechů, kteří své znalosti o Indii

zakládají na sekundárních datech. A právě postoje české společnosti se velmi často objevovaly ve všech polostrukturovaných rozhovorech.

Anketní šetření bylo realizováno v Praze a drželo se stejného věkového rozmezí dotazovaných jako u polostrukturovaných rozhovorů, tedy věku od 25 do 40 let. Osloveni byli respondenti pomocí sociálních sítí. Celkem bylo pro anketu získáno 40 respondentů, kteří se vyjadřovali k deseti polouzavřeným otázkám s možnostmi vlastního vyjádření se. Otázky byly kladeny vzestupně od obecného ke konkrétnímu tématu. Identifikační otázky v závěru ankety umožňovaly analyzovat vzorek dle věku a zkušeností s indickou či jinou asijskou kulturou. Vzor zasílaného anketního šetření je k dispozici v *Příloha č. 3: Anketní šetření*

4.2 Pohled na současnou Indii

Indie prošla v průběhu staletí mnoha významnými mezníky, ať už pozitivními či negativními. Z blízké minulosti to bylo především koloniální období, vznik samostatné demokratické Indie či současný ekonomický růst a postupný posun na světový trh. Indie se postupně poměrně rychle vyvíjí, na své cestě stát se silnou a vyspělou zemí je však teprve na začátku.

Indie je zemí mnoha rozdílů, a to v jakémkoliv směru. Z geografického hlediska se Indie rozprostírá přes celý poloostrov Přední Indie, čímž dělá z Indie sedmý největší stát na světě. Všeobecně je země výškově hojně členitá. Velehorské masívy na severu země střídají nížiny v okolí velkých řek, kde je nejvyšší hustota osídlení. V centrální části Indie se nachází rozlehlé plošiny ohraničené pohořím z východního i západního pobřeží. Rozmanitá členitost s sebou nese i rozmanité podnebí, navíc i rozsáhlost území zaručuje různorodost klimatu. Prakticky celý poloostrov je ovlivňován monzunovými větry, které každoročně vanou od Indického oceánu. Tyto větry tak přináší odlišné klima v průběhu roku, a proto se zimní a letní období výrazně liší.⁷⁶

Co do administrativního rozdělení je Indie členěna na 29 svazových států, 6 svazových teritorií a svazové teritorium hlavního města Dillí. Z konzultace s expertem Hrubcem vyplynulo, že Indové svou identitu připisují jednotlivým státům a pojem Indie je mnohdy až příliš zevšeobecňující. Národy žijící v jednotlivých svazových státech

⁷⁶ KRÁSA, Miloslav; STRÍDA, Miroslav a spol. *Indický subkontinent*. str. 45.

a teritoriích jsou často velmi odlišné nejen z pohledu tradic a zvyků, ale především z pohledu jazyka.

Jak již bylo zmíněno výše v diplomové práci, oficiálním jazykem pro celou Indii je standardní hindština, kterou ovšem ovládá pouhých 40 % obyvatelstva. V jednotlivých svazových státech či teritoriích se tradičně mluví řečí, kterou si daný stát zvolí za svůj oficiální jazyk společně k hindštině. Hindština pak prakticky slouží především k porozumění si obyvatel z jednotlivých států a teritorií, neboť mnohdy dané jazyky nespádají ani do stejné jazykové rodiny. Dalším jazykem používaným v Indii, a to především ve městech a turistických oblastech, je angličtina, kterou do země přinesl britský kolonialismus. Angličtina byla a stále je v Indii známkou vzdělanosti, neboť i v dnešní době se některé svazové státy Indie potýkají s vysokým procentem ngramotnosti.⁷⁷

Informátorka Gabriela v rozhovoru vypověděla, jak se Indové vypořádávají se standardní hindštinou, která nemá slovní ekvivalenty k novým moderním výrazům:

„Každý mluví jinak, jiným jazykem. A pak maj společnej jazyk to hindí, ale to je starej jazyk. Ale tímhle jazykem se spolu dorozumívají Indové, co hovoří rozdílnějma jazykama. A je vtipný, že některý slova, teda skoro už třetina, tak hindí prostě nemá. Takže oni tyhle slova, které hindí nemá, nahraděj anglickejma slovíčkama. A to je hrozně vtipný je pak poslouchat. Samozřejmě to dělaj lidi, kteří jsou vzdělaní.“ (Gabriela, 1981).

Dle posledního sčítání obyvatel z roku 2014 žije v Indii 1,255 miliardy obyvatel, což ze země dělá druhý nejlidnatější stát světa. Průměrná věková struktura obyvatelstva je odhadovaná na věkovou kategorii kolem 30 let. Dle portálu *World Population Review* se predikuje ještě další nárůst populace indického obyvatelstva, a tím zajištění prvenství Indie co do počtu obyvatel. Nejlidnatějším městem Indie je Bombaj s celkovým počtem obyvatel 12,48 milionů obyvatel, kde celková hustota obyvatel překračuje 20 482 obyvatel na kilometr čtvereční. Druhým nejlidnatějším státem je hlavní město Dillí, ve kterém žije 11 milionů obyvatel. Právě v Dillí žije více než polovina obyvatel ve slumech a míra chudoby zde čtyřikrát převyšuje celostátní průměr.⁷⁸

⁷⁷ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Indie [online]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asia/indie/>.

⁷⁸ World population review. India population 2014 [online]. ©2014 [cit. 2015-1-19]. Dostupné z: <<http://worldpopulationreview.com/countries/india-population/>>.

Organizace FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) pravidelně uvádí Indii jako zemi s nejvyšším počtem chronicky podvyživených obyvatel. V průměru počty převyšují 200 milionů osob s nedostatečnou úrovní výživy. Lze ovšem tvrdit, že vzhledem k celkové světové populaci tyto počty postupně klesají. Světová organizace Unicef uvádí, že míra úmrtnosti malých dětí do 5 let se od roku 1990 zredukovala na poloviční hodnotu. Hlavními důvody chronické podvýživy je chudoba způsobená mnoha faktory. Tím prvním je již zmíněná populační exploze a nedostatečná vzdělanost obyvatel. Dalšími faktory jsou sociální zaostalost státu, aplikovaná politika a obchod, nedostatečně kvalitní infrastruktura a jiné.⁷⁹

Indie je zemí nejen velkých aglomerací potýkající se s vysokým množstvím obyvatel, ale především se v zemi nachází velké množství vesnic, neboť tři čtvrtiny obyvatel stále žije na venkově. Obvykle se jedná o uzavřené vesnice a jejich charakter se opět liší od lokace. Například na jihu v přímořské Kérole jsou vesnice o velikosti dvanáct tisíc obyvatel. Naopak v Západním Bengálsku dosahuje průměrný počet obyvatel vesnice kolem sedmi set osob. V této oblasti jsou ovšem jednotlivé vesnice stavěny v bezprostřední blízkosti.⁸⁰

Znatelná diference v Indii je také dána již zmíněným náboženstvím, různorodým etnikem či sociální stratifikací obyvatel. V tak početné společnosti, jakou Indie tvoří, není možné zvolit jednotný kulturní vzorec. Nejrozšířenějším náboženstvím v Indii je hinduismus, ke kterému se hlásí více jak 80 % obyvatelstva. Spíše než o náboženství se jedná o filozofický směr, tradice a nábožensko-sociální systém, který zahrnuje také normy chování. Hinduismus má mnoho směrů a v Indii má zakotvenou mnohaletou tradici. Zbýlými početnými náboženskými skupinami jsou muslimové, kteří tvoří 13,4 % obyvatelstva. Nejvíce muslimů, konkrétně 25 milionů obyvatel, žije v severně položeném státě Uttar Pradesh. Následuje křesťanství vyskytující se především ve státě Kérala. Dále pak je vyznáván sikhismus s početným zastoupením ve státě Punjab a také buddhismus a džinismus.⁸¹

Jak bylo popsáno v kapitole *Stratifikace obyvatel*, sociální stratifikace obyvatelstva a kastovní systém v Indii je úzce spjat s hinduistickým nábožensko-sociálním systémem. Příslušnost ke kastě v Indii velmi často zasahuje do každodennosti, a nízký status obyvatel

⁷⁹ KUNA, Z. *Demografický a potravinový problém světa*, str. 56.

⁸⁰ KRÁSA, Miloslav; MARKOVÁ; Dagmar; ZBAVITEL, Dušan. *Indie a Indové, od dávnověku k dnešku*, str. 348.

⁸¹ KRÁSA, Miloslav; STRÍDA, Miroslav a spol. *Indický subkontinent*, str. 104.

tak často bývá stigmatizován. Právě takové stigma lze demonstrovat na příkladu lékaře, který si na vizitku neuveřejnil své příjmení. V překladu totiž příjmení popisuje rodové povolání a tedy i kastu - například švec, metař či zámečnick, což odkazuje na jeho nízký status. Lékař by se tak diskreditoval v očích veřejnosti a svých pacientů.⁸²

Diference ovšem není v Indii daná jen sociální stratifikací, ale také příslušností k jednotlivým etnikům. Lze tvrdit, že jednotlivá etnika jsou shodná s rozdělením do jednotlivých jazykových skupin. Těmi nejdominantnějšími etniky v Indii jsou Hindustánci, Gudžaráthové, Bengálci, Paňdžábcí, Urijci a Maráthové. Právě na základě etnického klíče je Indie administrativně rozdělena.⁸³

Velkou oblastí zájmu je otázka vzdělanosti a gramotnosti, která je dlouhodobě trvající problematikou Indie. Podle mnoha ukazatelů se gramotnost za poslední desetiletí znatelně zvýšila, neboť ještě v roce 1950 dosahoval počet gramotných v zemi pouhých 16 % obyvatelstva. Koncepce indické vzdělávací politiky, která byla řízena organizací UNESCO a světovým trendem vzdělávání, se zaměřila na snížení negramotnosti prostřednictvím šíření základního vzdělání do venkovských oblastí a vzdělávání dospělých. Dále byl také kladen důraz na vysokoškolskou vzdělanost. Ústavou bylo zajištěno bezplatné povinné školství pro děti do 14 let. Bohužel ale nebyly a nejsou nastaveny jakékoliv sankce za jeho nedodržování. Naopak zde vyvstává problematika zacykleného kruhu týkající se velkého množství rodičích se dětí. Z důvodu limitní kapacity škol není možné nabídnout vzdělání úplně všem dětem požadovaného věku. A právě nevzdělanost je jednou z hlavních příčin tak vysoké porodnosti v zemi.⁸⁴

Dalším problémem je životní úroveň obyvatel a to především ve vesnických oblastech a chudinských čtvrtích. Děti obvykle chodí do školy pouze do té doby, než začnou být fyzicky zdatní a mohou pomáhat rodině. Nejvíce dětí opouští školu v devíti letech, kdy je jejich pracovní síla využita v zemědělství, obchodu či domácnosti. Tyto děti, které prošly pouze několika lety školní docházky, se posléze řadí do kategorie nevzdělaných obyvatel, protože většinu nabytých informací zapomněly.⁸⁵

Nicméně i přes veškerá úskalí vzdělávací politiky Indie se gramotnost obyvatelstva zvyšuje. Mezi měřenými roky 2001 a 2011 se procento gramotných zvýšilo o 9 %. Poslední

⁸² Rozhovor s expertem Martinem Churavým, v Praze dne 3. 12. 2014.

⁸³ KRÁSA, Miloslav; STRÍDA, Miroslav a spol. *Indický subkontinent*, str. 109.

⁸⁴ KRÁSA, Miloslav; MARKOVÁ, Dagmar; ZBAVITEL, Dušan. *Indie a Indové, od dávnověku k dnešku*, str. 363.

⁸⁵ Tamtéž, str. 364.

měření gramotnosti v Indii, které bylo prováděno v roce 2011, ukazuje, že aktuální průměrná gramotnost je 74,04 %. Z výzkumu je patrné, že gramotnost je poměrně rovnoměrná napříč všemi svazovými státy a teritorii. Nejnižší gramotnost byla naměřena v severovýchodním státě Bihár s hodnotou 63,8 %. Naopak nejgramotnějším svazovým státem je jihozápadní stát Kérala, kde se gramotnost obyvatel pohybuje na 93,9 %. Nutností je zmínit, že i v oblasti vzdělanosti je silně patrná maskulinní společnost, neboť v porovnání gramotnosti mužů a žen jsou muži výrazně vzdělanější. Procento gramotných mužů dosahuje hodnoty 82,14 %, zatímco u žen je to pouze 65,46 %.⁸⁶

Zajímavostí je, že ačkoliv se v Indii stále vyskytuje část negramotného obyvatelstva a míra chudoby u některých obyvatel často i čtyřikrát překračuje celostátní průměr, stát se těmito lidem snaží neodpírat svá voličská práva. Vzhledem k počtu obyvatel a v mnohých případech velmi složitému prokazování příslušnosti, neboť mnoho obyvatel nevlastní jakýkoliv identifikační dokument, patří Indie mezi státy, které si své voliče, kteří odvolili, označuje. Britský týdeník *The Economist* popisuje indické postupy z posledních voleb, které proběhly v dubnu 2014. Každému obyvateli je po své voličské povinnosti označen inkoustem prst, aby se zamezilo dvojímu volení. V případě negramotnosti jsou voličům u jednotlivých kolonek znázorněny symboly daných politických stran a skupin.⁸⁷

O Indii se v posledních letech hovoří jako o zemi s vysokým potenciálem ekonomického růstu. Předběhla tak mnohé ekonomicky silné státy a v letech 2011 a 2012 se zařadila za Spojené státy americké, Čínu, Japonsko a obsadila čtvrté místo nejsilnější ekonomiky světa. Tento posun na světový trh zapříčinila liberalizace indické ekonomiky, která se otevřela zahraničním investorům.

Zemědělství je odvětvím, které je a vždy bylo pro zemi velmi významné. Co se týče výroby, v Indii převládá rostlinná výroba nad tou živočišnou. Přestože má Indie nejvyšší stavy skotu na světě, užitkovost je minimální. Je to z důvodu náboženské tradice, kdy skot – respektive kráva je posvátné a uctívané zvíře a pouhá myšlenka na ní jako na masný skot je nemyslitelná. Rostlinná výroba tedy zaujímá převážné postavení a téměř 50 % obyvatel Indie se živí zemědělstvím. Nejvýznamnější pěstovanou plodinou je bezesporu cukrová třtina, bavlník a juta. Dalšími pěstovanými plodinami jsou rýže, pšenice, podzemnice olejná,

⁸⁶ India online pages. *Literary rate in India* [online]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://www.indiaonlinepages.com/population/literacy-rate-in-india.html>>.

⁸⁷ The Economist. *Illiterate voters – making their marks* [online]. ©The Economist Newspaper Limited 2015. [cit. 2015-1-22]. Dostupné z: <<http://www.economist.com/news/international/21600162-teaching-those-who-cannot-read-how-vote-makes-cleaner-fairer-elections-making-their>>.

rozmanité druhy ovoce a čajovníky. Zmíněná rýže tvoří v Indii hlavní zdroj energetických příjmů potravy.⁸⁸

V roce 1991 prošla indická ekonomika liberalizací a započaly tak snahy o celkovou soběstačnost země. Konkrétně průmyslový sektor se světovému trhu otevřel nejvíce a zahraniční investoři pomohli značné expanzi výroby spotřebního zboží. Klíčovým odvětvím se stal automobilový průmysl, který se velkou měrou podílí na exportu. Dalším významným odvětvím je ocelářský a farmaceutický průmysl, ve kterém má Indie vysoký vědecký a výzkumný potenciál a řadí Indii mezi nejdůležitější světové výrobce léků. Pravděpodobně největší úspěchy poslední doby zažívá Indie v oblasti elektronického průmyslu a informačních technologií. Především díky rozšířené znalosti angličtiny a vhodného tržního prostředí začalo od devadesátých let dvacátého století mnoho světových společností, jako například American Express či British Airways, zakládat své pobočky v Indii, a to především v oblasti péče o zákazníky, telefonického poradenství či administrativy. Tento krok byl velikým přínosem a zajistil tak vytváření mnoha nových pracovních míst.⁸⁹

S rozvojem průmyslu a především informačních technologií souvisí i nedávný indický úspěch v podobě vyslané robotické sondy na planetu Mars. Sonda Mangalján vstoupila na oběžnou dráhu Marsu v září 2014 a má za úkol hledat na planetě možné nerostné složení. Indie má v tomto oboru zkušenosti již od roku 1975, kdy vyslala do vesmíru svou první družici. Dle ČTK Indie v blízké budoucnosti plánuje vyslat do vesmíru dva lidi a zapsat se tak jako další kosmická velmoc, která dokáže dopravit člověka do vesmíru.⁹⁰

4.3 Mezinárodní vztahy Indie a ČR

První zmínky mezinárodních vztahů obou zemí spadají do doby Československa a velmi úzce souvisí se vznikem Škodových závodů a obuvnických závodů Baťa. Právě tento vědecko-technologický pokrok napomohl k rozšíření a upevnění obchodních styků. V roce

⁸⁸ KUNA, Zbyněk. *Rozvojové země ve světové ekonomice*, str. 71.

⁸⁹ Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export. *Indie: Ekonomická charakteristika země* [online]. ©1997-2015 CzechTrade [cit. 2015-1-19]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18277.html>>.

⁹⁰ Zpravodajský server ČTK, České noviny.cz. *Indická sonda Mangalján poslala první snímky planety Mars* [online]. ©2015 ČTK [cit. 2015-1-20]. Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/indicka-sonda-mangaljan-poslala-prvni-snimky-planety-mars/1127312>>.

1921 byl v Bombaji zřízen československý konzulát a ve městech Batanagura a Batapuru byly vystavěny první továrny na výrobu obuvi Baťa. V důsledku stoupaní počtu Čechoslováku v Indii, který začátkem 2. sv. války vystoupal až na počet 400 osob, byl v Kalkatě zřízen Československý generální konzulát. Československo se dále v této době stalo stabilním dodavatelem obráběcích strojů, dieselových generátorů, kožedělných, textilních a jiných průmyslových strojů.⁹¹

Po uznání indické nezávislosti a vzniku Indické republiky v roce 1947 navázalo Československo s Indií diplomatické styky. V roce 1948 zahájilo Velvyslanectví Československa svou činnost v Dillí a naopak i Velvyslanectví Indie svou činnost v Praze. Bohužel veškerou diplomatickou činnost ovlivnil komunistický převrat v Československu a zahraniční politika šla po čtyři desetiletí v taktovce Sovětského svazu, který o styk s Indií nejevil příliš zájem. Co se týče obchodu, Československo se významně podílelo na industrializaci Indie a v její spolupráci bylo v Indii vystaveno mnoho závodů a továren v oblasti automobilového průmyslu, výroby těžkých obráběcích strojů, vysokotlakých kotlů, tlakových nádob, chemických zařízení, brusek apod. Významná je taktéž výroba traktorů Zetor, motocyklů Jawa pod indickou značkou Yezdi, dále pak podílení se na výstavbě cukrovarů či elektráren. Celkem se Československo podílelo na vzniku více než 60 středních a velkých průmyslových podniků, s čímž souvisí i zaučení indických techniků a inženýrů.⁹²

Po rozpadu Sovětského svazu a záhy i vzniku samostatné České republiky pokračovala dále česko – indická spolupráce v návaznosti na spolupráci Československa. V současnosti se Česká republika stále drží tradičních surovin dovozu, jako to bývalo za československé spolupráce. Jedná se především o komponenty pro automobilový průmysl, dále motory, generátory a další zařízení strojního průmyslu. Naopak Indie dodává do České republiky duté profily ze železa a oceli, neupravené bavlněné příze, léky, média pro záznam zvuku, elektrické vodiče, kabely apod. Z významných českých investorů v Indii lze uvést ČKD Blansko India, Doosan Škoda Power, Škoda Auto India Pvt. Ltd., Vítkovice India Power Pvt. Ltd., Zetor tractors, TATRA, Ravak, Omnipol, Czech Trade, apod. Opačně v České republice působí indiští investoři Glenmark PharmaceuticalsLtd. v oblasti léčiv,

⁹¹ STRNAD, Jaroslav a spol. *Dějiny Indie*, str. 873.

⁹² Tamtéž, str. 883.

Tata Tea Tetley v dovozu čaje, Spentex Industries Ltd. S importem příze, Infosys BPO v oblasti IT či Avia Ashok Leyland Motors v oblasti nákladních automobilů.⁹³

Vzájemný obchod obou zemí je přímo úměrný jejich měřítku. Česká republika se do povědomí Indů zapsala především díky značkám Škoda a Baťa, avšak do současnosti jsou tyto značky připisované stále spíše k úspěchu Československa. Česká republika a její význam je Indy vnímán především díky obchodu s Evropskou unií. Současně situace na indickém trhu je pro České investory poněkud složitá z hlediska „infiltrace“ na místní trh. Hlavním problémem je specifická indického trhu a uživatelsky nepřátelské prostředí pro jedince, který v oblasti nemá dlouhodobé kontakty.⁹⁴

Pro zlepšení těchto podmínek se zasazuje i současný velvyslanec České republiky v Indii ing. Miloslav Stašek, který usiluje o zlepšení mezinárodní spolupráce v mnoha oblastech. Věnuje se především ekonomické diplomacii a klade akcent zvláště na podporu českých podnikatelů, kteří by chtěli penetrovat na indický trh. Snahou je tedy obstarávat potencionální partnery a lepší přístupnost.

Hlavní problematikou v této oblasti je ovšem kultura obchodování. Uzavření kontraktu zpravidla nikdy neprobíhá klasickou formou, jak ji známe v České republice či v Evropě. V Indii se jedná o dlouhodobou bázi, do které se prolíná nejen obchodní, ale především i osobní život. Součástí vyjednávání a vytváření smluvních dohod a podmínek je účast na mnoha sezeních, schůzích a výjimkou nebývají ani rodinné oslavy či svatby. Nelze tak uzavřít hodnotný kontrakt během krátké chvíle, ale naopak za účelem prosazení se je třeba investice času a vyvinuté energie.

Stejný cíl, a to usnadnění podnikání a posílení spolupráce na obou trzích, si klade za cíl Česko – indická obchodní komora sídlící v Praze. Pomáhá při zprostředkování obchodu, vyhledává potencionální partnery a investiční příležitosti, asistuje při rozvoji spolupráce a nabízí i poradenské služby. V neposlední řadě také informuje a zaškoluje v oblasti aktuálních změn relevantních pro dané podnikání.⁹⁵

⁹³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Indie - *obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. ©2015 MZV ČR [cit. 2015-1-28]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asie/indie/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprac_e_s_cr.html>.

⁹⁴ Rozhovor s expertem Martinem Churavým, v Praze dne 3. 12. 2014.

⁹⁵ Česko-Indická obchodní komora. *Poskytované služby v Indii* [online]. ©2011 [cit. 2015-1-29]. Dostupné z: <<http://www.czechindia.com/cs/poskytovane-sluzby-v-indii>>.

Na základě česko – indické spolupráce a především v souvislosti s problematikou nízké úrovně školství, byl ve státě Džammú a Kašmír v severní Indii se zrealizoval český projekt výstavby solární školy. Jedná se o výstavbu ekologické základní školy s názvem „Sluneční škola“, navržené českým architektem Janem Tilingerem. Budova je postavena téměř výhradně za využití lokálních materiálů a stavebních technik, respektuje místní klimatické podmínky, ke své činnosti využívá solární energii a je navržena tak, aby budovu mohli místní obyvatelé sami opravit a stavbu snadno replikovat. Škola stojí v geograficky izolované vesnici Kargyak v údolí Zanskar. Občanské sdružení Surya, které projekt iniciovalo, zde školu vystavělo a zároveň zajistilo výuku: kromě místních státních a soukromých učitelů se na výuce až do roku 2013 podíleli vždy dva čeští dobrovolníci, kteří po dobu čtyř měsíců kromě výuky angličtiny, případně dalších předmětů, dohlíželi na stav budovy a na celkové fungování školy. V listopadu 2013 byla správa školy předána do rukou místních učitelů a vesničanů; občanské sdružení Surya projekt nadále finančně zajišťuje.⁹⁶

Pro danou oblast jsou signifikantní drsné životné podmínky. Zdravotní péče je v této části údolí Zanskar téměř nulová: k dispozici je pouze „amči“ – znalec místní lidové medicíny, a zdravotnický speciálně vyškolený vesničan; vážnější problémy jsou však obtížně řešitelné. Infrastruktura na tomto území je zanedbatelná či vůbec neexistuje a možnost vyslání vrtulníku do této oblasti je z důvodu politicko-vojenské situace ve státě Džammú a Kašmír velmi složitá. Nutností pro vzletnutí vrtulníku je obstarání si mnoha potvrzení od úřadů a v neposlední řadě také úhrada nákladů předem.⁹⁷

Výuka ve Sluneční škole probíhá každý všední den a jednou za čtrnáct dní i v sobotu, vždy od 10 do 16 hodin, a to během celého roku. Právě díky speciální konstrukci je v budově teplo i v zimních měsících, a tak zatímco ostatní školy v údolí mají zimní prázdniny z důvodu přírodních podmínek, ve Sluneční škole se děti učí po celou zimu. V těchto měsících tak dochází do školy i děti, jejichž školy jsou přes zimu zavřené. Během zimních měsíců, kdy vesničané nepracují na poli, dochází do školy ve večerních hodinách i vesničanky na hodiny angličtiny či pletení.

V tuto chvíli je škola plně pod taktovkou místních učitelů a dobrovolníci do školy dojíždí pouze na léto. Transformace projektu je výsledkem dlouhodobého pozorování koexistence dobrovolníků, místních učitelů, dětí a vesničanů. Dobrovolníci trávili ve škole

⁹⁶Civic Asociation Surya. *Projekt Sluneční školy* [online]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://www.surya.cz/projekt-slunecni-skoly>>.

⁹⁷ Rozhovor s expertkou Zuzanou Hametovou, v Praze, 12. 12. 2014.

vždy jen krátkou dobu (ne více než pět měsíců, což bylo dané omezenou platností šestiměsíčního turistického víza) a systém výuky i spolupráce školy s vesnicí se více či méně měnil s každým novým dobrovolnickým párem. Čeští učitelé navíc do výuky přirozeně vnášeli evropské metodologické postupy. Způsob výuky a koncept českého či evropského školství je však natolik odlišný od toho indického, že se nakonec nezdálo být možné jej na místní poměry aplikovat. Při aplikaci evropského způsobu výuky byly děti zmatené a postrádaly známý řád. Koordinátorka se k této problematice zmínila, že místní učitelé za účelem udržení kázně a získání si pozornosti dětí často používají rákosku, kterou pravidelně tloučou do stolu. Není výjimkou, že v klasických školách rákoska mnohdy místo stolu udeřila i dítě. Ukázalo se rovněž jako nezbytné, aby veškerá látka byla dětem minimálně ve školce a na prvním stupni vysvětlena v jejich rodném jazyce, tedy místními učiteli. Zásadním faktorem pro předání školy do rukou místních obyvatel však byla snaha o zajištění trvalé udržitelnosti projektu, která je dosažitelná pouze tehdy, pokud zodpovědnost za fungování i budovu školy převezmou místní obyvatelé. K tomu bylo třeba vesničanům poskytnout prostor jejich vlastní iniciativě, ukázat a umožnit jim cestu k samostatnosti a zodpovědnosti. Přestože byla celoroční správa školy předána do rukou zástupců vesnice, do projektu jsou i nadále zapojeni dobrovolníci, neboť dlouhodobější přítomnost cizinců a nutnost s nimi komunikovat vytváří pro děti podnětné lingvistické prostředí a celkově je rozvíjí.

4.4 Indie pohledem anketního šetření

Hodnocení ostatních kultur měřítkem či kulturním vzorcem své vlastní kultury je přirozený jev. V případě, že jedinec nepoznal hodnoty a zvyky odlišné kultury, aplikuje ze své přirozenosti soudy, které mu jsou vlastní. Na základě anketního šetření bylo snahou zjistit, jaké představy a obrazy mají Češi o indické společnosti. Především se kladl důraz na nastínění postojů české společnosti, která nemá vlastní zkušenost se setkáním s indickou kulturou. Jedná se především o obraz „toho Druhého“ čili obecně řečeno Indie pohledem Čechů.

Každá země má své typické charakteristiky či znaky, kterými ji hodnotí ostatní kultury. Vzorku 40 respondentů, kteří reprezentují anketní šetření, se při vyslovení slova Indie v první řadě vybaví koření kari, indické jídlo, chudoba, špína, krávy a tečka na čele.

Tyto pojmy jsou zmiňovány vzestupně dle častosti, jak byly respondenty uváděny. Je logické, že každá země v něčem vyniká a jsou jí tím přisuzované určité vlastnosti. V případě Indie je to je to po celém světě oblíbená a velmi chutná kuchyně. Tento fakt potvrdili i respondenti ankety. Další zmíněné pojmy jsou již odrazem zprostředkovaných obrazů o Indii. Zajímavostí je, že pouze u jediného respondenta evokuje Indie nastávající silnou ekonomiku.

V návaznosti na pojmy vybavující se respondentům na téma Indie bylo snahou zjistit, jak na dotazované působí Indie z pohledu kultury a posléze i techniky. Celých 50 % dotázaných přirovnávalo Indii k velmi zajímavé a exotické zemi, nicméně v jednom dechu dodávali, že se jedná o zemi s velkými rozdíly životní úrovně a všeobecně naprosto odlišnou kulturou. Téměř většina respondentů si uvědomuje velmi silnou kulturní diverzitu obou zemí. Pouze pět respondentů ze čtyřiceti hodnotí Indii jako technologicky vyspělou zemi, zmiňovali především IT obory, farmaceutické výrobky či kosmický průmysl. Zbytek respondentů považuje Indii za silně rozvojovou zemi, mnohdy zaostalou a nebezpečnou. Jeden z respondentů podotkl, že především špína, chudoba a absolutní kulturní odlišnost ho odrazuje od všech indických památek, které by tam mohl vidět. Ačkoli mnoha respondentům přijde Indie zajímavou zemí, téměř u většiny bylo patrné spíše negativní hodnocení.

Snahou bylo taktéž docílit imaginace respondentů a zjistit, zda by od svého zaměstnavatele přijali pracovní nabídku, kde by místo výkonu práce bylo situováno v Dillí či v jiném indickém městě. Dvacet procent respondentů se k této otázce vyjádřilo bez rozmyslu kladně, zdůvodňujíc odpověď, že se jedná o novou zkušenost či životní výzvu. Naopak pro čtyřicet procent dotazovaných se jedná o naprosto nesmyslnou myšlenku a razantně by odmítli. Důvodem by byla neochota pracovat v cizině, odloučení od rodiny a přátel a také kulturní odlišnosti, na které by si respondenti těžko zvykali. Stejně početná skupina, tedy 40 procent respondentů, se nad myšlenkou pracovní příležitosti v Indii pozastavila a zmiňovala důvody, za jakých okolností by byla ochotna nabídku přijmout. Téměř jednohlasně se všichni respondenti shodli, že na prvním místě by jejich práce musela být velmi zajímavě ohodnocena a doba pobytu by musela být určitá, maximálně však jeden rok. Je nutností zmínit, že často byl v odpovědi respondentů zmiňován strach z odlišností. V souvislosti s vycestováním do Indie se celých 80 % dotázaných vyjádřilo negativně

i k volbě Indie jako destinaci pro budoucí dovolenou. U zbylých respondentů evokuje dovolená v Indii především dobrodružství.

Stereotypní obrazy „toho Druhého“ přisuzují odlišné kultuře mnohdy typické znaky či určité charakteristické vlastnosti. Snahou tedy bylo získat určitou představu české společnosti, jak si představuje typického Inda či Indku. V případě žen se téměř všichni respondenti shodli na stejné představě, tedy podsaditější žena tmavší pleti oblečena do barevných šátků. Šátkem bylo míněno *sári*, což je indický dámský oděv skládající se z jednoho kusu dlouhé látky, který se obtáčí kolem těla. Neopomenutelnou poznámkou byla namalovaná červená tečka na čele indické ženy zvaná *bindi*. Muži byli často zpodobňováni menší postavou, tmavší pletí a knírkem. Jako oblečení většina respondentů zmínila bílou košili. Téměř 40 % respondentů poznamenalo charakteristický pach po koření kari. Čtvrtina dotázaných u tohoto tématu zmínila postavu indického původu z oblíbeného televizního seriálu.

Vzhledem k rozšířenosti a oblibě indické kuchyně a často zmiňované diverzitě obou kultur byli respondenti dotazováni, jak hodnotí indickou kulturu stolování. Zmínka byla především o způsobu požívání pokrmů rukama, bez příborů. Pouze tři respondenti tento způsob konzumace pokrmů hodnotí negativně až barbarsky, zbylí dotázaní tento způsob hodnotí kladně. Často respondenti zmiňovali pořekadlo „jiný kraj, jiný mrav“. K tomuto způsobu konzumace přirovnávali i českou kulturu a určitý druh pokrmů, který se i v českých končinách jí rukama.

Jak již bylo zmíněno výše, anketní šetření má pouze orientační charakter a v tomto výzkumu v první řadě slouží jako dokreslení a především nastínění postojů Čechů k této tématice. Anketa byla do výzkumu zařazena z toho důvodu, že během polostrukturovaných rozhovorů, které jsou pro tento výzkum stěžejní, se téměř všichni informátoři odvolávali na postoje svého okolí.

Z anketního šetření vyplynulo, že pro Čechy má Indie mnoho synonym. Tím nejčastěji uváděným je exotika, odlišná kultura, zajímavá země, ale i dobrodružství a strach z neznáma. Výzkum též ukázal, že informovanost české populace o indické kultuře, technologiích, rozvoji a všeobecných reáliích je poněkud na nižší úrovni. Důvodem je možná nedostatečná informovanost skrz média. Zajímavostí je, že Češi by pro dovolenou volili jiné destinace, ale v případě zajímavého pracovního ohodnocení by byli na určitou dobu ochotni do země vycestovat i přes veškerý strach z neznáma a spíše všeobecné negativní ohodnocení

země. Indické obyvatelstvo je u Čechů výrazně spojováno s hrdiny televizních seriálů a všeobecně popisováno v dobrém slova smyslu. Posledním kritériem s velmi kladným ohodnocením se setkala indická kuchyně. Ačkoliv byl hodnotový žebříček Čechů v určitých otázkách poněkud striktní, u indických pokrmů a způsobu stolování jsou Češi velmi shovívaví.

Po celou dobu všech rozhovorů se nechtěně naráželo na problematiku neznalosti a nízké informovanosti české populace na téma Indie a indická kultura. Důraz je především kladen na stereotypní smýšlení a obraz indické populace očima Čechů. Z toho důvodu je tato kategorie vynesena do popředí, neboť se tato problematika posléze prolíná všemi rozhovory s informátory.

Z anketního šetření vyplynulo, že více jak polovina dotazovaných si nevybavuje jedinou informaci o Indii, která se v posledních letech objevila v českých médiích. Zbylá část respondentů, což je téměř 45 % dotázaných se vybavili časté zprávy o sexuálních útocích a znásilnění turistek. Zlomek z těchto respondentů pak zmínil i odvetu indického obyvatelstva proti těmto násilníkům. Pouze u dvou respondentů se odpověď znatelně lišila a to tehdy, kdy byla zmíněna prosperita výroby aut Škoda v Indii. Druhý z dotázaných sice zmínil sexuální napadení v Indii, ale mnohem více kladl důraz na zprávy o indickém kosmickém programu a prosperitě indického trhu.

V souvislosti se znalostmi indické společnosti z českých médií či přístupných sekundárních zdrojů necelé dvě třetiny dotázaných Indii považují za nebezpečnou zemi. Někteří z nich zmiňují, že na druhou stranu je Indie v dnešní době turisticky vyhledávaná země a pravděpodobně budou na světě existovat více nebezpečnější země. Pět z těchto respondentů za nebezpečná místa považuje především prostředí velkých měst a odlehlé lokace. Ze zbylé třetiny dotázaných, kterou reprezentuje 14 dotázaných, se 6 respondentů vyslovovalo k nejednoznačné odpovědi, neboť uváděli rozdílnost v oblastech či pohlaví. Pouhých osm respondentů ze 40 dotázaných nepovažuje Indii za nebezpečnou zemi a rádo by tuto odlišnou kulturu poznalo.

4.5 Pohled informátorů na indickou kulturu

4.5.1 Pohled informátorů na mediální vyobrazení Indie

Informátoři, kteří svou první cestu do Indie podnikli již v 90. letech 20. století, si nevybavují jakékoliv informace v médiích z této doby. Informace, které jsou dostupné v posledních letech, ovšem nejsou vůbec lichotivé. Všech šestnáct informátorů se shodlo, že česká média informují pouze o negativních zprávách. Často jsou dáována do popředí informace o znásilnění žen a následném úmrtí. Informátor Cyril (1983) v rozhovoru uvedl myšlenku dezinformace, neboť Indie je obrovská země skoro jako celá Evropská unie. Je nutné se zamyslet nad tím, kolik tragických a kriminálních činů se stane například na území celé Evropské unie. K negativnímu hodnocení nepřidá ani neuvěřitelný počet obyvatel, který v Indii žije. Nezávazně na Cyrilovi zmínil informátor Emil (1985) statistiku světové kriminality, kdy o mnoho více zločinů se stane například v Thajsku, které je českými turisty hojně navštěvováno. Emil dále uvádí, že z vlastní zkušenosti může říct, že poté, co svět obletěly zprávy o sexuálních útocích v Indii, se ho místní obyvatelé žijící v turistické oblasti na severu Indie ptali, co se to letos stalo, že jim klesla návštěvnost cizinců. Informátorka Gabriela (1981) zmínila, že indická periodika sice posílají do světa pravdivé informace, ale bohužel filtrují jen tragické, byť pro Evropu zajímavé informace.

Polovina informátorů bohužel polemizovala nad kvalitou českých médií. Hlavní problematikou je především zkreslenost českých médií. Důvodem je možné zaměření České republiky jiným směrem zahraničního zájmu, než je právě Indie. V rozhovoru s expertem byla porovnávána česká média a například periodika Financial Times, dostupné například v Belgii. Zatímco v českých periodikách se zmínky o Indii vyskytují jen zřídka, naopak již zmíněný Financial Times se ani náznakem nezmiňuje o tragických událostech v Indii, ale naopak přistupuje k zemi jako k budoucímu dominantnímu hráči globálního trhu. Běžně se tedy v čísle otisknou minimálně dva články související s indickou ekonomikou a průmyslem.⁹⁸

Posledním faktorem, který sehrál v představách dotazovaných Čechů i menší části informátorů dost zásadní roli, byl v roce 2008 natočený film Dannyho Boyla Milionář z chatrče. Jedná se o snímek zrcadlící život mladíka pocházejícího ze slumu v Bombaji.

⁹⁸ Rozhovor s expertem, Martinem Churavým, v Praze dne 3. 12. 2014.

Ve filmu je možné spatřit indický způsob života a částečně i mentalitu obyvatel. Třetina informátorů, kteří do Indie zavítali v posledních letech, zmiňovala tento film jako prvotní obraz místního života.

„V té době byl uveden v kinech Milionář z chatrče, kterej je do velký míry v mnoha směrech nepochopitelnej, pokud člověk nemá tu bezprostřední zkušenost z indickýho prostředí. Já jsem ten film viděl, když jsem byl na předpremiéře v Praze a pak jsem ho viděl znovu v Indii. V Indii mi došlo padesát procent věci, který jsem totálně nepochopil, když jsem to viděl v Praze. Myslím, že ten film popisuje takovou tu brutální stránku a pohádkový happy end, který nebyl úplně pochopenej, protože kopíruje jen stereotypy bollywoodských megafilmů. No ale přiblížil Indii i jinak. Ukázal bídu a naturalistickou tvář městský chudoby, která je nejbrutálnější.“ (Gustav, 1985)

Snímek tedy pomohl západní společnosti nastínit indickou kulturu a každodennost tamních obyvatel. Nicméně v případě etnocentrického hodnocení Západem, tedy užitím vlastního kulturního vzorce, nebyl snímek natolik pochopen. Spíše českou společnost utvrdil v zažitém stereotypním smýšlení.

4.5.2 Reflexe stereotypních obrazů Indie

Jak již bylo popsáno v kapitole *Předsudky*, stereotypní obrazy, ať už k jedinci či společnosti, často vyústí v předsudky, které jsou posléze složitě vyvratitelné. V návaznosti na stereotypní obrazy se všichni informátoři nezávazně na sobě shodují, že nechápu, proč si Indie vysloužila takové pejorativní vlastnosti, kterými dnes oplývá. Informátor Daniel (1977), který má s pobytem v Indii bohaté zkušenosti, se domnívá, že české obyvatelstvo konstruuje obraz Indie coby „špinavé země“ neoprávněně a z neznalosti. Díky znalostem jiných zemí dokáže rozlišovat rozmanitosti kultur a hovoří o výjimečnosti Indie, která si drží své původní kulturní prvky navzdory fenoménu globalizace.

Zajímavý pohled předkládá rovněž informátorka Gabriela (1981), která se vyhraňuje vůči evropskému etnocentrismu. Zmiňuje, že na Indii by se nemělo pohlížet okem evropského standardu. Jedná se o hrubou chybu, neboť každá kultura má svá specifika, svou mentalitu lidí a nelze mezi sebou srovnávat nesrovnatelné. Indická kultura funguje již mnoho

let na vlastním sociálním a společenském systému. Je silně ovlivněna náboženstvím a životní filosofií. Dále zmiňuje, že ačkoliv je Indie zemí s vysokým procentem chudoby a chudoba tam dosahuje neuvěřitelných měřítek, lidé jsou tam šťastní. Pro správné pochopení tuto myšlenku interpretuje na příkladu západní kultury. Ta neustále baží po movitých věcech a lidi žene kupředu nespokojenost. Naopak v Indii jsou lidé, kteří nemají nic nebo jen pouhé málo a přesto se umí radovat ze života a naopak je žene kupředu spokojenost, neboť i přes ten finanční neduh chtějí mít plnohodnotný život.

Obdobně hovoří antropolog Thomas H. Eriksen, který nastiňuje problematiku západní kultury a její nespokojenosti související s posouváním si svých cílů a neustálého chtíče, který je hnán neuspokojením. Zdůrazňuje západní neuvědomělost toho, co má k dispozici a v uvozovkách pohodový život.⁹⁹

Další problematikou a často zmiňovaným tématem informátorů je bezpečnost. Všichni dotazovaní se shodli, že stejně jako kdekoliv na světě platí pořekadlo, jiný kraj - jiný mrav. A je třeba to respektovat. Pokud jsou tedy kulturní hodnoty nastavené na jiném měřítku, je v rámci bezpečnosti důležité tyto standardy dodržovat. Naopak vyzývavě oblečená Češka může v noci na ulici negativně upoutávat pozornost v Dillí stejně jako v Sao Paulo, New Yorku či v Praze. Ke každé kultuře je tak třeba přistupovat dle tamních zvyků a pravidel.

4.5.3 Předpoklady informátorů k cestě do Indie

V České republice nejsou informace o Indii a Indie samotná vyhledávaným tématem, proto se diplomová práce z části věnuje vůbec samotné tendenci a důvodům cest, které informátoři do Indie podnikli či podnikají. Mnoho informátorů zmínilo již jejich předešlé zájmy či zvědavost ohledně Indie a místní kultury. Někteří cestovatelé zmiňují již první cesty do Indie v 90. letech 20. století, kdy se Indie teprve otvírala turismu. Na druhou stranu, mnoho cestovatelů Indie lákala a stále láká svými příznivými cenami v porovnání s Českou republikou. Takže kromě důvodů exotického poznání zde hraje i důležitou roli finanční stránka věci. Důvody pracovních cest informátorů do Indie korespondují především s postavením Indie na světovém trhu a také charakteru společnosti, ve kterých informátoři pracovali či pracují.

⁹⁹ ERIKSEN, Thomas H. *Tyranie okamžiku: [rychlý a pomalý čas v informačním věku]*.

S přípravou na cestu neodmyslitelně souvisí i představy a obrazy o odlišné kultuře, proto byli informátoři dotazováni, zda se předem seznámili zejména s tamním způsobem života a informovali se například o mentalitě obyvatel či místních hodnotách. V souvislosti s prvními nezávislými cestami do Indie v 90. letech 20. století uváděli informátoři nezávisle na sobě publikaci *Cesta na Východ*. Jedná se o brožuru od Ivana Breziny a Ivany Brezinové, která je v České republice považovaná za prvního českého knižního průvodce pro nezávislé cestovatele mapující asijské země. Další často zmiňovanou publikací podobného charakteru je publikace *Autostopem kolem světa* od česko-kanadského cestovatele Jiřího Svobody, který publikaci vydával ve vydavatelství 68 Publishers Josefa Škvoreckého v Kanadě v roce 1991. Posledním zmíněným byl filmový dokument *Cesta do Indie* od Igora Chauna, který ve třech dílech poukazuje na indický způsob života a místní kulturu.

Z novodobějších zdrojů byly hojně využívány internetové blogy a diskuze, a to především fórum indiamike.com. Jedná se o virtuální komunitu, která si předává reálné informace, rady a typy o životě v Indii, kulturním vyžití, trávení každodennosti či aktuálních problémech. V neposlední řadě třetině dotázaných posloužil cestovatelský průvodce z řad Lonely Planet, který cestovatele do Indie v základu připravil na to, co mohou očekávat.

Přípravy na cestu nejsou ovšem jen znalostní, ale především i zdravotní, neboť Indie je země, kde je stále možné se setkat s mnoha nebezpečnými chorobami. Problematika očkování se u informátorů setkala s velice rozpačitou reakcí. Pouhá čtvrtina dotázaných brala očkování proti žloutence a břišnímu tyfu jako samozřejmost. Dvě čtvrtiny informátorů nad tímto, dalo by se v dnešní době říct fenoménem očkování, poněkud polemizuje. Často bylo při rozhovorech zmiňováno lobbování farmaceutických společností a zároveň i zvyklost organismu po častém cestování do vzdálené ciziny. Nicméně i těchto osm informátorů podlelo tlaku svého okolí a nechalo se očkovat. Zbylá čtvrtina informátorů Indii navštívila bez očkování.

Polovina z dotázaných uvedla, že se na cestu do Indie informovali u známých, kteří již s Indií měli zkušenosti. Až na jednoho informátora se zbytek zkoumaného vzorku informátorů shodl na faktu, že se nechali Indií překvapit a pouze tušili, do čeho jdou. Výjimkou byl informátor Gustav (1985), který se do Indie chystal na pracovní stáž a z toho důvodu strávil čas před cestou studiem indických periodik. Relevantní zdroje o Indii jsou k dispozici online v mutaci novin BBC South Asia, The Hindu Times, The Hindu a jako poslední informátor uvedl The Times of India. Všechna tato periodika jsou psaná

v anglickém jazyce a považována za věrohodné. Výhodou je jejich dostupnost i v České republice.

Již při prvním i druhém otázkovém okruhu informátoři naráželi na negativní ohlasy svého okolí na cestu do Indie. Téměř všichni informátoři se shodli na velmi špatných znalostech Čechů o indické kultuře a velmi nízké informovanosti. Zpravidla se okolí informátorů pod tíhou nevelkých znalostí začalo obávat o informátorovo bezpečí, zdraví a jeho rozhodnutí pro cestu do Indie se setkala s nepochopením.

4.5.4 Očekávání a realita

Představa a určité očekávání jsou bezpochyby lidskou přirozeností. Jedná se o vytváření si určitých obrazů o situaci či místě, které člověku není známé. Jedinec si tím usnadňuje vstřebávání změn, které se ho bezprostředně dotýkají.

Z šestnácti informátorů se jedná přesně o polovinu dotázaných, kteří vypověděli, že před cestou do Indie neměli žádné očekávání. Tato výpověď často souvisela již s předchozí cestovatelskou zkušeností, která jedince ponaučila, že je mnohdy lepší nic neočekávat. Dalším důvodem byla i pracovní vytíženost informátorů, která jim před cestou nedovolila vytvářet si představy a tamním životě. Druhá polovina respondentů si vytvářela o Indii určitou vizi, která pramenila především z jejich příprav na cestu a bezesporu i vlivu okolí.

Především vliv okolí, který Indii hodnotil poněkud pejorativně, utvářel v některých informátorech často obavy. Někteří informátoři si vytvářeli představu Indie coby exotické země. Informátorka Cecilie (1982) tuto zemi připodobnila k Vernovým románům, kde bude například na ulici překračovat lidi. S informátorkou Blankou (1987) se okolí už téměř loučilo v obavách, že cestu nepřežije. Na internetových diskuzích četla úryvky „Vítejte v Dillí, vítejte v pekle“. Mylné představy svého okolí zmínila i informátorka Gabriela (1981), která svým známým vyvracela ideu Indie coby nemoderní země a přesvědčovala je o možnostech mobilních operátorů a vnitrostátních letů v Indii. Představivost a vytváření si obrazů o dané kultuře tedy především pramení ze znalostí a příslušné kultury, skrz kterou hodnotíme kulturu odlišnou.

Potvrdila se skutečnost, že ti informátoři, kteří do Indie jeli s určitou myšlenkou či očekáváním, se setkali s realitou obrazu Indie naprosto odlišnou. Tři informátoři uvedli, že první setkání s Indií bylo až příliš intenzivní a šokující:

„Úvod do Indie byl drsný. Přiletěly jsme v noci. Ruch, dusno, bordel, žebravý děti, bezdomovci. Začátek byl šílený. Američanky na letišti se otočily na podpatku a letěli pryč. A v Bombaji, pětiletý dítě, co má na ruce rok a půl starý dítě a žebrá. Banda dětí bydlela v přístřešku uprostřed kruháče. Žebrají jídlo, jenže, dáš jednomu, přijde jich sto. A fakt přijdou a začnou tě utlačovat. V tomhle to bylo šílený.“ (Cecilie, 1982)

Specifický pach Indie, ať už štiplavý či libý, byl jednou z často zmiňovaných charakterů Indie. Dalším často zmíněným byl neuvěřitelný počet obyvatel. Informátorka Dana poukázala na fakt, že samota byla v Indii raritou. Ve svém okolí odhadovala téměř vždy kolem dvaceti až třiceti lidí.

„Smog, smrad. Jako když město hoří. Je toho moc, kór když je člověk nevyspalý. Chtěli jsme jet mimo Dillí, tak nás taxikář vezl na nádraží. Tam Indové leželi na zemi, přikrytý dekou, protože čekali na ranní vlak. Vypadali jako mrtvolky. Do toho ještě všichni kašlou, tak to bylo jako z nějakého pekla. A pak přijde první jídlo, záchod. Poprvé je to fakt šok. Potom si člověk zvykne. Začátky jsou krušný a připravit se na to nedá. Je to totálně odlišný od Český republiky. Realita byla o mnoho odlišnější, ale i přesto nemám žádný negativní zkušenosti.“ (Cyril, 1983)

Zkušenosti informátorů se snaží nastínit, že přechod z jedné kultury bezprostředně do druhé může být z části ztížen i ostatními působícími faktory, jako je noc či únava. Ani orientace v cizím českém městě v nočních hodinách není jednoduchá. Informátor Gustav (1985), který v Indii pracoval, podotkl, že měl tu jedinečnou možnost díky zázemí si Indii takzvaně dávkovat. Narážel tak na fakt, že běžný cestovatel, který do Indie zavítá, musí čelit dvěma rozdílným kulturním vzorcům naráz. Na svůj vlastní, skrz který hodnotí, a na ten nový, který si musí osvojit. Informátor Gustav měl tak příležitost pozvolného seznamování se a adaptace.

S lidnatostí ruku v ruce souvisí i chudoba, která v Indii dosahuje stále vysokých hodnot. Právě žebrající chudí lidé tvoří nedílnou část obyvatelstva, se kterou se cizinec v Indii setká. Právě cizinci jsou hlavním terčem žebráků a to především na turisticky vyhledávaných místech.

Z první zkušenosti a pohledem své vlastní kultury si lze k nové kultuře vytvořit předpojatost či předsudky. „*Samozřejmě by se dal vytvořit zjednodušující pohled. Nemůžu jít ani ven z hotelu, protože mě obklopí dvacet žebrajících dětí. Pak mě na ulici porazí kráva nebo uklouznu po všude přítomným bordelu. Taxikář nemluví anglicky, takže bůh ví, jestli vůbec dojedu. No a pak strávím dvě hodiny v zácpě.*“ (Daniel, 1977). Pravdou je, že v Indii je dle výpovědi informátora Bedřicha (1980) vše intenzivnější, nicméně podobně po prvním takovém negativním zážitku lze pejorativně napadat téměř jakékoliv velkoměsto.

Na závěr této kapitoly stojí za zmínku citace z Chaunova dokumentu *Cesta do Indie*, na který se odvolává polovina dotázaných. Chaun po příjezdu do Indie komentuje vlastní postoje, pocity a prostředí, ve kterém se ocitá. „*Dosud jsme zaujímali povýšenecké stanovisko. Dělili jsme se na „My“ a „Oni“.* *My učení, civilizovaní a čistotní a oni se svými zvláštními nepochopitelnými návyky, nějak přemnožení a prostě nepochopitelní.*“¹⁰⁰ Dokument je rozdělen do třech dílů, kdy první díl nese název *Úžas*, druhým dílem je *Smíření* a třetím *Vhled*. Názvy těchto dílů poukazují na Chaunovo hledání si vztahu k indické kultuře. Jak sám v dokumentu zmiňuje, jednalo se o poněkud složitý a dlouhý proces, který nenastal okamžitě.

4.5.5 Kulturní vzorec indické společnosti

Role Schützova cizince, který se ocitne na vlastní kůži v odlišné krajině a kultuře je všeobecně aplikovatelná na všechny společnosti. Některé kultury si jsou podobné více, některé méně. Informátoři se v Indii museli vypořádat s novým kulturním vzorcem, který je konkrétně od české kultury velmi odlišný.

Problematika rozchodu každodennosti vyvolala téměř u všech informátorů úsměvnou reakci. Indická kultura je totiž natolik odlišná, že absolutně nelze hodnotit českým kulturním vzorcem chování. Informátorka Evelína podotkla: „*Pochopíš, že tohle evropská hlava nemůže pochopit. To nelze hodnotit evropským standardem.*“ (Evelína, 1979).

Často v interview zazníval názor, že Indové neumí říkat „ne“. Nejedná se ovšem o to, že by neuměli říkat ne, ale především o snahu za každou cenu pomoci. Většina informátorů se tedy setkala se zkušeností, kdy deset Indů tázaných na stejnou otázku odpovědělo

¹⁰⁰ Cesta do Indie [dokumentární film]. Scénář a režie Igor CHAUN. Česká republika, 1998.

naprosto odlišně. Tato snaha být za každou cenu nápomocný je v konečné fázi kontraproduktivní, především při cestování, a u cizinců tato nespolehlivost reliability informace vyvolává pocit, že Indové lžou. V návaznosti k této problematice je nutné zmínit i častou nespolehlivost Indů v pracovním prostředí.

„Metoda cukru a biče je jediná metoda, která v Indii funguje, pokud vy jako Evropan tam chcete něčeho dosáhnout. Pokud chcete, aby pro Vás udělali to, co slíbí. [konstatuje] Protože průměrný Ind Vám slíbí všechno. Modrý z nebe. Zítřka, za hodinu, prostě všechno. Nic není problém. Ale pak, když přijde na to „delivery“, tak pokud člověk spoléhá na to, že budou fungovat jako Evropani a Američani a nebudete jim každý den psát „reminder“ na stav věci a neustále je urgovat s deadlinem, tak se absolutně spálíte.“ (Gabriela, 1981)

S problémem nespolehlivosti v oblasti pracovní spolupráce má zkušenosti i informátorka Evelína (1979). Popisovala velmi laxní přístup Indů v předvečer konání mezinárodního festivalu. Porovnávala zkušenosti s organizováním podobného projektu v České republice, kde jsou všichni zainteresovaní ve stresu oproti indickému přístupu a klidu. Posléze kvitovala, že nakonec vše proběhlo v pořádku, třebaže s půl denním zpožděním. Informátor Daniel (1977) v oblasti pracovní spolupráce popisoval nutnost rozpoznání okamžiku, kdy již zadaný úkol není Ind schopný splnit, i když přislíbí jeho provedení. Konkrétně zmiňoval pro Indy typické pohyby hlavou ve tvaru ležaté osmičky připomínající lehké pokyvování hlavou. Právě tyto pohyby vyjadřují obvykle nesouhlas, který ovšem Ind nevysloví zpříma.

S rozdílnou mentalitou souvisejí i rozdílné zvyky. *„To je jeden zvyk a to je teda asi taky kulturní, ale když chcete Indovi připadat naprosto nechutná, ale úplně na maximum, něco hrozně nechutného, co oni nedokážou zkousnout, [...] tak se vysmrkejte do kapesníku. ...Ale zase jako vy, když s nimi sdělíte nějaký meeting a Ind začne dělat [napodobuje frkání] jo a takhle si začne vychrchlávat nos a celý dutiny a pak to spolkne a zapije čajem, tak nám to taky přijde jako špatně, že jo. Stejný je to jako s mlaskáním u jídla. U nich je to jako, že jim to chutná a je to společensky absolutně naprosto v pořádku....“ (Gabriela, 1981)*

Dalším rozdílným rysem je kultura stolování. Jak již bylo v práci zmíněno, indická kuchyně je známá po celém světě stejně jako její konzumace přímo rukama. Z výpovědi informátora Gustava (1985) vyplynulo, že z pohledu západní kultury hraničí indické chování v restauraci až se špatnými mravy a výchovou. Opak je pravdou. Z pohledu Čecha až neurvalé chování k číšníkovi a zbytky odpadlých jídel po stole či zemi vnímají Indové jako standard. Zmiňují, že si služby číšníka i restaurace platí.

Tabu indické společnosti dopadá zejména na partnerské vztahy. „*Vztahy prostě nejsou tématem pro konverzaci. Je divný se bavit o partnerských vztazích. O tom se prostě vůbec nemluví. V Indii jsou dohadované svazky již od útlého věku a rozvodovost je minimální. Naopak o svatbě mluví. To je rituál, zvou na ní celý široký okolí a povídá se o ní strašně dlouho. O tom, co se děje ve vztahu, o tom se nemluví. Rodinná výchova ve školách není. Tady si holky sednou do kavárny a rozebírají vztahy třeba celý odpoledne. Tam vůbec. Můj kamarád třeba taky dopředu věděl, kterou si vezme. Mluvil o tom ale strašně obecně. Říkal jsem si, že se třeba rozpovídá, ale hranice, kam se zeptat, posunout nešla.*” (Gustav, 1985).

Na základě výpovědi informátorky Františky bylo zjištěno, že i komunikační kódy obou kultur jsou naprosto odlišné, a to především v rovině partnerského vztahu. „*To, co očekávám já jako evropská žena od vztahu, tak z druhé strany to bylo úplně jinak. Všechno bylo jinak. Projevy emocí, ta blízkost a navázání vztahu, vnitřní pocity, intenzita, společné postoje, zážitky. Ta slova, co člověk slyší. Člověk vůbec nerozkóduje, co ten druhý vlastně cítí, myslí, chce. Bylo to těžký.*” (Františka, 1983). Jak již bylo zmíněno v kapitole *Typologie národních kultur*, Česká republika a Indie jsou převážně maskulinní společnosti. Nutností je ovšem přihlédnout na evropskou mentalitu společnosti, liberálnost a modernitu v souvislosti s genderovou rovnoprávností. Informátor Hynek (1979) v rozhovoru uvedl, že v rovině partnerských vztahů mu pozice ochránitele a vůdce vyhovovala.

Jednou z nejtěžších zvyklostí v Indii, se kterou se informátoři museli vyrovnat, byl vztah k odpadům. „*Indové jsou ušlechtilí a čistí. Odpadky jsou nečisté, a proto se o ně vůbec nezajímají.*“ (Anežka, 1984). Vyhazování odpadu na ulici pramení z historie, kdy byl veškerý kuchyňský odpad na ulici zkonzumován krávy a jinými zvířaty. V dnešní době plastů již tento postup zbavování se odpadu není možný.

„Chlapík z guesthousu, co tam pracoval, mě vzal autem do Mekáče. Pro ně je to jako největší luxus. Tak mě vzal na MC Drive a já jsem potom měla problém vyhodit z okýnka ty odpadky a řekla jsem, že to neudělám. On říkal, dělej, vyhod' to. Co s tím pak budeš dělat? Ty to vyhodíš na pokoji? A já to pak vyhodím na ulici.“ (Dana, 1986).

Většina informátorů přiznala, že začlenit se do tohoto způsobu nakládání s odpadem pro ně bylo velmi těžké. Pro Indy však bylo naprosto nepochopitelné, proč si naopak informátoři dávají odpadky do batohu a nevyhazují je z okna. Informátorka Blanka uvedla, že ji řidič autobusu vynadal za odkládání odpadků na sedačku. *„On nepochopil, že si ten obal od sušenek chci odnést. Sprdnul mě a vyhodil mi to z okna.“ (Blanka, 1987).*

Naopak velmi kladně hodnocenými byly v Indii služby. V zemi je velká konkurence, a proto se obchodníci předhánějí s nabídkou. *„Jasný, kvalita je různá, ale to máš všude. Jenže v Čechách čekáš skoro měsíc, ale v Indii je všechno na počkání. Nic není problém a všechno se udělá.“ (Bedřich, 1980).*

Hodnotové vzorce a rozdílnost mentalit obou společností je natolik rozdílná, že jim ani náznakem nelze přisuzovat podobné vlastnosti. Velmi výstižně se k této problematice vyjádřila informátorka Gabriela:

„Tam jako to, co člověk nesmí udělat a to si myslím, že je jako základní kámen úrazu všech lidí, co tam cestujou, že to srovnávají s evropským standardem. To je nesrovnatelný. To je prostě jiná země, jiná kultura, jiná mentalita lidí a absolutně to nejde srovnat s ničím, co je u nás. Ve finále člověk musí začít chápat jejich vnímání světa, aby je aspoň trošku dokázal pochopit a nesrovnával. To je největší chyba. A pak jsou z toho lidi mrzutý. Ale to je prostě... nejde to srovnávat s evropskýma standardama.“ (Gabriela, 1981).

Stejně, jako se obě kultury rozcházejí v mnoha rovinách, existují také určité společné aspekty obou kultur. V rozhovoru expert Churavý zmiňuje vůbec primární podobnost obou kultur, kterou je jazyk. Nejen čeština, ale i hindí pochází ze stejné indoevropské jazykové skupiny.

„V Indii jsem navštěvoval hodiny hindštiny. A musím říct, že některý slova jsou stejný. Jako třeba slovo den nebo máma. Věda hindsky véda. Logika jazyka není tak cizí.“¹⁰¹

Kromě společných znaků v lingvistice se téměř všichni informátoři shodli na společných aspektech v oblasti sociálních vztahů. Dle názorů informátorů se obě zmiňované kultury scházejí především v důrazu na rodinu a její vazby. Ačkoliv by se zdálo, že to v české společnosti již není důležitý aspekt, rodinné vazby jsou v české kultuře stále důležité. Stejně tak Indové uznávají a ctí rodinné příslušníky. Dalším společným charakterem je oblast etiky. Obě kultury ctí normy slušného chování, vnímají vřelé zacházení a přístup.

4.5.6 Dichotomie Čech vs. Ind

Postavení jedince, ať té či oné společnosti v Indii, bezesporu koresponduje se způsobem vzájemné komunikace. Právě vnímání tohoto postoje hraje jednu z hlavních rolí ve výsledném mezikulturním dialogu.

4.5.6.1 Čech coby cizince v indické společnosti

Indie se od České republiky liší nejen kulturně, ale i etnicky. Charakteristické rysy obou kultur jsou zjevné. Informátor Gustav uvedl, že byl dříve přesvědčen o multikulturním prostředí velkých měst a to zejména z řad jedinců západní společnosti. Nicméně při tak obrovském počtu populace, kterou Indie nabízí, je běloch jako představitel západní kultury velmi nápadně vidět. *„Na trhu jsem viděl v dáli bělocha a ten opravdu do dálky zářil.“* (Gustav, 1985).

Jedinec západní kultury přiláká pozornost již primárně svým zjevem. V odlehlých oblastech, kde místní obyvatelé nejsou na cizince zvyklí, je tento fakt ještě intenzivnější. *„Mě jako bělocha berou jako celebritu. Ve městě je dneska běloch normální, ale všude jinde je to celebrita.“* (Emil, 1985). *„V Indii si hvězda, takže si připadáš jako Leonardo DiCaprio někde na vesnici týden před premiérou Titaniku. Lidi si tě fotí a všichni si na tebe chtějí sáhnout.“* (Cyril, 1983). *„Vystoupila jsem z autobusu a připadala si jak Madonna. Všude strašně moc lidí a neuvěřitelný zájem.“* (Hedvika, 1988). Informátor Bedřich se k této

¹⁰¹ Rozhovor s expertem Martinem Churavým, v Praze dne 3. 12. 2014.

problematice vyjádřil, že pro Indy je kontakt s bělochem brán jako určitý sociální statut. Snaha navázání kontaktu „Hello my friend, how are you?“ a zároveň snaha ukázat svému okolí, že právě tento cizinec si s ním povídá. Informátorka Cecilie (1982) popsala situaci, kdy jí místní indické děvče závidělo krásu. Ta krása spočívala ve světlé barvě pleti. Indické děvče se jí světilo, že se z důvodu až příliš tmavé pleti pravděpodobně nikdy nevdá. Tento fenomén světlé pleti je problematikou nejen Indie, ale i ostatních asijských zemí. Z tohoto jednání je patrné, že postavení jedince západní kultury je bráno jako vyšší a stále je zde cítit vzhlížení k západním mocnostem.

„Dokáží se na Zápaďana dívat jako na toho sáhiba, který přijel v tý bílý košili. Takový polobůh a současně jako na příslušníka kultury, který v porovnání k jejich kultuře je o pár set let mladší. Zatímco jejich pět tisíc let, na kterou jsou pyšní. Vzhlíží, ale zároveň odsuzují a koukají skrz prsty. Berou západní kulturu za podřadnou a méněcennou ve srovnání s tou vlastní.“ (Hynek, 1979).

Jinou stránkou věci je dodržování tamních nebo alespoň obecně uznávaných norem etiky. Dle výpovědí informátorů je společnost v Indii převážně maskulinní. Ženy dodržují určitá etická pravidla a to především v oblasti vztahů a sebe prezentace. V případě cizinců a to především západní kultury dochází ke střetu vzájemného pochopení se. V Indii jsou volně k dispozici jakékoliv kinematografické snímky západní kultury. V očích Indů bohužel ženy západní kultury, které jsou vyzývavě oblékané, patří do skupiny povolných žen nedodržujících normy. *„Znají to z filmu, že holky ze Západu jsou prostopášné a promiskuitní. Tak na ně koukaj nebo si šáhnou. Pro společnost, která je tak sešněrovaná v téhle otázce, je to pro ně jiný.“ (Cecilie, 1982).* Konkrétně v této problematice je velmi důležité dodržovat tamní normy. Většina informátorů vypověděla, že v případě respektování jejich pravidel a neupozorňování na sebe neměli v žádné oblasti Indie sebemenší problém.

Všichni informátoři přes všechny temnější strany problematiky kvitují, že se k nim povětšinou indická společnost chovala mile. Polovina dotázaných se shodla, že v případě jakéhokoliv problému měla vždy zastání u některého z místních obyvatel.

„Funguje tam kontrolování. Oni si tě vážej a když vidí nějakýho pobudu, kterej tě obtěžuje, tak přijdou a tomu pobudovi řeknou, ať je nechá bejt. Existuje tam princip ochrany.“ (Hynek, 1979).

4.5.6.2 Typické charakteristiky Indů pohledem informátorů

Pohledy jednotlivců dané kultury na určitou tematiku se mohou lišit na základě zkušeností, rozdílného vzdělání, edukace apod. Jedním ze záměrů anketního šetření bylo zjistit, jak si stojí obraz Indů či indické kultury v očích české společnosti. V komparaci k tomuto obrazu byly výpovědi informátorů, kteří své představy staví na osobních zkušenostech. Úloha informátorů v této otázce byla poněkud složitější, neboť na rozdíl od respondentů z anketního šetření, si již dotázaní informátoři přiřazovali vlastnosti a charakteristiky konkrétní osoby. Účelem tedy byla snaha oprostít se od představ konkrétních jedinců a zamyslet se nad společností obecně.

V otázce charakteristických obecných vlastností se informátoři shodli, že Indové jsou především velmi komunikativní a velcí rétoři. Indové v kterýchkoli oblastech Indie, kde se informátoři vyskytovali, byli velmi otevřeni ke komunikaci. Často informátory oslovovali jako první a nebáli se zeptat se věci osobního charakteru.

„Každý si se mnou chtěl povídat. Byl jsem prostě terčem ke kontaktu. Zajímavý ale je, že všichni Indové mi pokládali stejné otázky. Hello my friend, how are you? First time in India? Are you married? Why not? No vážně, hned je zajímavá, jaktože nejsem ženatý.“ (Gustav, 1985).

Dalším charakterem, který v informátorech vzbudil menší zaváhání, byl úsměv. Někteří informátoři porovnávali své zkušenosti z Indie oproti jiným asijským zemím. V závěru se většina informátorů shodla, že při prvním kontaktu Indové úsměvy příliš nerozdávají. Často toto vnímání podnítil fakt, že v první řadě byla snaha Indů „cizinci“ cokoliv nabídnout či prodat. Když pak sejde z obchodu, obvykle se Indové ukážou v jiném světle. Někteří informátoři zmiňují častou zvědavost, veselost a nakonec i úsměv.

„Je to země kontrastů. Není to svět úplně usměvavých lidí. Lidi jsou ale přátelský a chtějí ti pomoci.“ (Evelína, 1979).

S tím souvisí také štedrost, především - laicky řečeno - u střední třídy obyvatel. Většina informátorů potvrdila fakt, že právě tito Indové se podělí i o to málo, co mají. Ať už je to rupie pro žebráka či nabídka kousku jídla informátorovi, který šel pouze kolem, či cestuje společným vlakem. Často zmiňovaným jevem ve společnosti jsou dotyky. *„Indové jsou neuvěřitelně kontaktní. Dotýkají se mezi sebou jen muži. Ale muž se ženou rozhodně ne. Muži se spolu objímají, drží se za ruce. Ženy se chovají nenápadně.“ (Dana, 1986).* Zatímco doteky či polibky párů na ulici jsou tabu společnosti, kontakty speciálně mezi muži jsou na místě. V západní kultuře je takové chování považováno za homosexuální, naopak v Indii se tím ukazuje náklonost a vyjádření dobrého přátelství.

Z pracovního prostředí informátoři nejčastěji zmiňovali silnou přítomnost kastovního systému ve společnosti, ačkoliv je toto kastování již více jak padesát let zakázané:

„Kastovní systém normálně funguje. Stává se, že když tam sjednáváte obchod, tak vy jako běloch dokážete sjednat lepší podmínky než některý Ind. Je to z důvodu, že ten jiný Ind je z rozdílné kasty, a proto s ním jednat nebudou. Na kastovní systém se tedy v obchodě narazí velmi často. Narazíte na to, když chcete někoho povýšit, nastavit reportovací linii. Firmy jsou poměrně kastovně homogenní a minimálně neoficiálně je tam ten vliv velmi silný. Snahou je tedy zjistit, kdo je odkud a nedávat protiklady. Klasickou taktikou je pak to, že jeden mi sedí po levici a druhý po pravici, aby neseděli vedle sebe.“ (Daniel, 1977).

Obrazy informátorů se v některých rysech mnohdy rozcházejí. Zpravidla však všichni dotázaní potvrdili fakt, že snaha Indů při prvním kontaktu s cizincem, je za každou cenu udělat „dobrý obchod“. Něco nabídnout, prodat, popřípadě doporučit jiného Inda, který zaručeně pomůže také. Ve chvíli, kdy Indové poznají Váš nezájem o nákup čehokoliv, ukáží svou pravou tvář, která je naprosto lidská.

4.5.7 Komunikační bariéry

Komunikace, ať již verbální či neverbální, je hlavním prostředkem porozumění. Konkrétně neverbální forma dorozumívání bývá často hlavním důvodem nedorozumění mezi kulturami. Jsou to především některá gesta, postoje, dotyky či pohyby, které mohou být v rozdílných kulturách jinak vykládána. S důrazem na tak patřičnou diferenciaci, která nastává mezi českou a indickou kulturou, je potřeba především alespoň malé znalosti tamních zvyků a trocha obezřetnosti. „*V tý Indii, tam jakoby člověk musí o věcech trošku přemýšlet, jak se s těma lidma bavit, jak se k nim chovat.*” (Gabriela, 1981). Naopak je nutno zmínit, že dle výpovědi informátorů jsou Indové velmi shovívaví a akceptují neznalost cizinců vůči jejich kulturním zvyklostem:

„Vzpomínám si, jak jsem čekal ve frontě v McDonaldu, no a Indové mají užší osobní zónu. Přišel Ind a myslel si, že si ještě vybírám a stoupnul si přede mě do fronty.” (Emil, 1985).

Je to tedy především proxemika, která určuje standardní vzdálenosti jedinců mezi sebou. Zažité vzdálenosti intimních i osobních zón, na které je Čech zvyklý, jsou v Indii podstatně menší. Tyto menší odstupy mezi jedinci pramení především z vysokého počtu obyvatel v zemi. Svědčí o tom i naprosté popření intimní zóny v případě cestování. V autobusech i vlacích je využit veškerý prostor a za účelem využití přepravy jsou Indové zvyklí dotýkat se i tělo na tělo. Z toho důvodu jsou v Indii zavedené oddělené ženské vagony vlaků či metra.

Mezi gesty informátoři často zmiňovali zvednutý malíček ruky, který signalizoval potřebu na toaletu. Ústní upozornění se nesetkalo s takovou zpětnou vazbou jako samotné gesto. Dalším zmíněným prvkem neverbální komunikace a Čechům naprosto neznámým, je projevení návrhu při jednoduchém podání ruky. V případě lehkého pošimrání, či pohlazení prsty dlaně opačného pohlaví při ukončování aktu podání ruky, jedná se o náklonost a vyjádření návrhu.

„Drtivá většina Indů nemá smysl pro ironii. Jejich smysl pro humor je daleko přímočařejší, což má občas pro nás ze Západu zvláštní praktické důsledky. Nadsázka, sarkasmus nebo absurdní humor je místními zpravidla chápán zcela doslovně. Vzpomínám

na situaci, kdy jeden můj kolega stojící v nekonečně dlouhé frontě s úšklebkem „poděkoval“ předbíhajícímu Indovi, který to pochopil coby kompliment.“ (Gustav, 1985).

Smysl pro humor a kladení důrazu na některé situace vyplývá především z mentality indické společnosti. Jedním z často zmiňovaných komunikačních zádrhelů bylo chápání času. Zatímco zkušenosti z pracovního prostředí velké mezinárodní společnosti jsou povětšinou kladné, v ostatních oblastech se informátoři setkali spíše s opakem. Samozřejmě toto stanovisko nelze generalizovat. Doprava ve městech a v počátečních bodech své trasy fungovala na čas. Velká zpoždění nabírají vlaky a autobusy mnohdy až na své cestě. Dochvilnost je zpravidla dána tím, zda je schůzka s Indem sjednaná za účelem obchodu či poskytované služby. Pokud se jedná o pouhé setkání, nejsou v tomto směru Indové příliš pečliví.

Z neznalosti místních zvyků se cizinec může ocitnout v problematické situaci. Z rozhovorů ovšem vyplynulo, že Indové jsou k cizincům velmi shovívaví a jejich neznalost jim často odpouštějí či je poučí o správnosti. Jednou ze základních problematik v Indii je konzumace potravin pouze pravou rukou. Levá ruka je nečistá a slouží k hygienickým potřebám. Většina informátorů se v první řadě setkala spíše se smíchem okolních Indů.

„Jak je v Indii ten kastovní systém, tak nejniž ze všech jsou tak zvaní Dalité, jo. To je jako nejnižší kasta z nejnižších kast a ty maj na starosti pouze to, že čistěj záchody. A pro Indy je opravdu jako nejvíc nečistý, když někdo má jakousi identitu, že se vlastně zabývá fekáliemi. A já, jakožto běloch v bílý košili jsem byl pro ty řidiče a uklízečky tam ztělesněním, jako něčeho takovýho ... vysoko postavenýho, kultivovanýho. A já jsem jeden tejden svý šéfce hlídal psy. Chodil jsem je venčit na takovou velkou zahradu a sbíral jsem po nich ty exkrementy. A když mě viděl řidič a uklízečka, tak oni vůbec nechápali. Pro ně to bylo jak střet světů, jak tenhle člověk vůbec může něco takovýho dělat. No a já když sem to dělal, tak sem se na ně kouknul. No a oni začali dělat, že mě neviděj. Protože v Indii platí to, že nejhorší, co se člověku může stát je, když ztratí tvář. To je pro ně konec ve společnosti. Takže oni abych jako já před nimi neztratil tu tvář, tak dělali, že to neviděj. Otáčeli se a snažili se schovávat, abych nepojal sebemenší podezření, že bych mohl ztratit tvář.“ (Gustav, 1985).

Indická společnost se v řadě společenských faux pas, které vznikají především z odlišnosti obou kultur, chová velmi vlídně a chápavě. Informátorka Anežka uvedla, že se jí v jedné vesnici zželelo čerstvě narozených štěňat, kterým koupila mléko a na ulici je nakrmila. Ačkoliv se někteří Indové potýkají s vysokou mírou chudoby a krmení potulných zvířat je pro přinejmenším zhýralé, informátorka se setkala pouze s udivenými pohledy Indů. Informátorka Blanka se v rozhovoru přiznala, že si zakoupila tamní kalhoty, které ale skoro týden nosila naruby. Setkávala se s úsměvy, nikoli však opovržením okolní společnosti. S pochopením se setkal i informátor Daniel, který započal konverzaci o muži na fotografii, která byla vystavena na polici. V Indii je ovšem zvykem vystavování fotografií v úctě k zemřelým lidem. Tato zkušenost byla umocněna ještě tím, že girlandy v okolí fotografie signalizovaly nedávný skon.

4.5.8 Návrat aneb kulturní šok naruby

Setkání s novou společností a novým kulturním vzorcem nutí jedince oprostit se od své původní kultury či naučených hodnot a učit se nové. Intenzita tohoto procesu může být z jistého úhlu pohledu hodnocena ve smyslu kulturního šoku naruby.

„Návrat do Čech byl hrozný. Máme tady strašně moc pravidel. Tam to sice vypadá jako chaos, ale funguje to. My jsme sešněrovaná společnost.” (Emil, 1985).

Téměř většina informátorů má návrat do České republiky spojen se smíšenými pocity. Jedná se především o vnímání české či západní společnosti v kontrastu s tou indickou. V této spojitosti často informátoři uváděli pojmy sešněrovaná kultura, striktnost či společnost pouhých zákazů a příkazů. Právě se zmínkou zákazů a příkazů v západní kultuře byla ve třetině rozhovorů započata polemika, jaký je význam slova svoboda.

„V Evropě je všechno takový prima. Ano máme to všechno tady hezký a sofistikovaný, ale jako ve finále je to relativně předvídatelný a jsou tady všichni takový negativní. Tam ty lidi nejsou negativní. Ale mohli by bejt. Když má borec jenom taxík a v taxíku bydlí a žije a vydělává si s ním. A proč by neměl bejt negativní, když nic jinýho nemá. Ale on to bere strašně prima, protože má přece ten taxík. Ale u nás pořád bažíme po těch movitých věcech

a žene nás ta nespokojenost. Kdežto je naopak žene ta spokojenost a to si myslím, že je ten základní rozdíl.” (Gabriela, 1981).

Ke změně prostředí se váže i rozdílné vnímání každodennosti. *“Když se vracíš, připadáš si jiný. Jako když se vracíš z jiného světa a jinak vnímáš realitu.”* (Cyril, 1983). Dle výpovědí připadala informátorům Praha po návratu z Indie takřka bez lidí. A dříve nesnesitelný hluk tramvají byl po návratu zanedbatelný. Informátorka Hedvika zmínila, že Praha je v noci tichá, naopak Indie je rušná neustále.

4.6 Výsledky výzkumu

Indie je bezesporu země mnoha tváří a její obrazy a názory na ní se liší od jedince. Z výzkumu vyplynulo, že velkou roli v tomto nazírání na kulturu hraje především zkušenost a dobré informační zdroje. Anketní šetření ukázalo, že povědomí české společnosti o indické kultuře dosahuje velmi nízké úrovně. Indie je především synonymem pro indické jídlo a exotiku. Česká společnost si je vědoma silné diverzity mezi oběma kulturami. Vnímán je především kastovní systém a výrazné rozdíly ve společenských vrstvách.

Příčina velmi malé informovanosti a téměř nezájem české společnosti o Indii je velkou měrou připisovaná médiím. Jsou to právě média v České republice, které společnosti poskytují sekundární data. Bohužel česká média jsou pravděpodobně orientovaná na jiné světové mocnosti. Zprávy o indické ekonomice, rozvoji či průmyslu jsou tak publikována v jiných světových periodikách a české deníky tak obvykle otisknou pouze tragické či šokující informace. Právě z toho důvodu je pak Indie často spojována pouze se sexuálním násilím. Není divu, že je Indie a její kultura v české společnosti mnohdy spojována s pejorativními vlastnostmi.

Indie je charakterizována jako země plná rozdílů. Ať už jsou myšleny rozdíly z pozice komparace s evropskou kulturou, silně zakořeněné kastovní rozdíly nebo samotná rozdílnost kulturní či etnická napříč tak obrovskou zemí.

„V Indii je toho tolik, že to každý vstřebá jinak. Je toho strašně moc natolik, aby to dva lidi vstřebali stejně.“ (Evelína, 1979)

Výpovědi informátorů se lišili, neboť čerpali každý ze svých vlastních zkušeností. Všeobecně se ale výpovědi shodovaly v otázkách základního rysu indické společnosti.

„Steve Jobs jednou řekl, že ho v životě ovlivnily dvě věci – cesta do Indie a LSD. Já jsem sice LSD nikdy nezkusil, ale dokážu si to představit. A myslím si, že je to dost podobný. V Indii je totiž strašně moc vjemů a vidíš věci, který si neumíš představit.“ (Cyril, 1983).

Diplomová práce poukazuje na zažitá stereotypy české společnosti a předsudky, kterými nejen česká, ale všeobecně západní kultura pohlíží na indickou kulturu. Z rozhovorů vyplynulo, že nejčastějším problémem bývá samotný hodnotící systém západní kultury, který je aplikován na kulturu indickou. Faktem je, že Indie je stejně jako Česká republika zemí plnou konvencí i liberality. Rozdíl je ovšem ten, že obě země kladou v obou směrech odlišný důraz. Například Česká republika v porovnání s Indií působí jako pravidly sešněrovaný systém, který se jeví jako nesvobodný, plný zákazů a příkazů. Naopak Indie je v této otázce velmi liberální. Konzervativní postoj ovšem zaujímá v oblasti rodiny a partnerských vztahů, které jsou ve společnosti silně tabuizované.

Rozdílnost obou kultur je markantní ve všech rovinách. Jsou jím kulturními zvyky, gesta, přístup k práci či ochota za každou cenu pomoci. Nicméně přes všechny odlišnosti jsou naše kultury založeny na stejném principu. Tím je především princip pramenící z lidských potřeb, etiky, rodinných hodnot, důstojnosti a slušného vychování. Právě tyto hodnoty napomáhají společnému porozumění.

„Ze začátku je toho strašně moc. Těch vůní, smradů, všechny možné typy lidí, náboženství, neuvěřitelný hluk. Prostě strašně moc vjemů. Ze začátku tě to děsí a hodně lidí to nedá. Vrací se a nenávidí Indii. Asi to není pro všechny. Tam je prostě nutný si přivyknout.“ (Emil, 1985).

Při setkání dvou takto odlišných kultur je tedy především zapotřebí oprostit se od vlastního hodnotového žebříčku a akceptovat kulturní hodnoty a zvyky nové společnosti. V oblasti kulturní odlišnosti je na Čecha, coby zástupce západní společnosti, pohlíženo především se zájmem. Ze vznikajících faux pas, které pramení z neznalosti kultury, jsou Indové všeobecně shovívaví a chyby cizincům odpouštějí.

Závěr

Indická kultura a identita byla budovaná po mnoha staletí. Bezsporně se jedná o jednu z nejstarších civilizací. Dodnes je v Indii hojně zastoupené náboženství, a to především hinduismus, který představuje ústřední náboženský směr. Současně kromě samotného náboženství představuje určitou filozofii, tradice a způsob života a je silně spjat s kastovním systémem obyvatelstva. Generalizace charakteristik indické kultury je velmi složitá, neboť na velmi rozsáhlém území žije mnoho etnik odlišujících se od sebe jazykem či zvyky. I přes tuto etnickou pestrost diplomová práce nachází určité aspekty indické kultury, které jsou pro všechna etnika stejná či alespoň podobná.

Již z historie je patrné členění na kultury západní a východní neboli Orient, které se datuje již od Říma. V tomto měřítku je silně patrná diverzita obou kultur zakládajících se na jiných zvycích, hodnotových žebříčkách, tradicích, mentalitě či samotném způsobu života obyvatelstva.

Indie v minulosti lákala především cestovatele a dobrodruhy. V posledních letech se však stává důležitým hráčem na mezinárodním trhu. Díky svým kvalifikovaným odborníkům a také levné pracovní síle je zároveň i atraktivní pro zahraniční investory reprezentující také západní kulturu. Právě tímto krokem se Indie otevřela nejen pro dobrodruhy, ale i pro jedince s konzervativním pohledem na svět, kteří Indii navštěvují z pracovní povinnosti. Česká republika představuje dlouholetého obchodního partnera pro celou Indii a snahou je tyto vazby nadále upevňovat a rozšiřovat.

Diplomová práce reagovala na aktuální postavení Indie a kladla si za cíl přispět k lepšímu kulturnímu dialogu tak odlišných kultur, jako je ta česká a indická. Nástrojem zlepšení je především poznání indické kultury a zjištění možných nuancí, které tvoří hlavní komunikační bariéry obou kultur. V teoretické části byla představena východiska poukazující na jedinečnost kultur a její možné determinanty. V návaznosti na vznikající odlišnosti byla též popsána typologie národních kultur a to konkrétně v případě komparace české a indické kultury. V závěru bylo poukázáno na možné kulturní stereotypy a související předsudky.

V praktické části byly analyzovány a interpretovány výsledky anketního šetření a především rozhovorů s osobami, které mají přímou zkušenost s indickým prostředím. Na základě výzkumu bylo zjištěno, že interkulturní dialog je mezi českou a indickou kulturou

poněkud složitý. Odlišnosti obou kultur jsou markantní téměř v každé oblasti. Rozdílné je chápání času, náboženství - v Indii silně zakotvená víra související taktéž s životní filosofií či mentalita se snahou za každou cenu neztratit tvář apod. I samotná neverbální komunikace se u obou kultur odlišuje. Gesta či osobní zóny nabývají v Indii jiného významu než v České republice. Zajímavou komparací obou kultur je přístup k životu. Zatímco západní kultura žije především honem za movitými věcmi, indická kultura je spíš hnaná spokojeností a pocitem, že i s málem je možné mít šťastný a plnohodnotný život.

Aplikovatelnost českých hodnot, postupů a metodik na indickou společnost je na základě odlišností téměř nemožné. Obě kultury jsou založené na určitých konvencích i liberalitě, jen každá klade důraz jiným směrem působnosti. Nutností je tedy především cesta k porozumění. Z výzkumu je patrné, že Indové jsou všeobecně vlídní lidé a k cizincům velmi shovívaví. Ačkoliv jsou na svou kulturu velmi hrdí, akceptují všechny ostatní etnika a kultury. Je to komunikativní společnost, která se umí radovat z maličkostí.

Poznatky a závěry zmíněné v diplomové práci pramení výhradně z vlastních zkušeností informátorů, kteří se do kulturního střetu české a indické kultury dostali na vlastní kůži. Jejich poznání a přiblížení se indické kultuře tak slouží k lepšímu porozumění a napomáhá k lepší interkulturní komunikaci.

5 Použitá literatura

Knižní zdroje

- ALLPORT, Gordon. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3.
- BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254321-0.
- BUDIL, Ivo T. *Za obzor Západu*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-998-6.
- ERIKSEN, Thomas H. *Tyranie okamžiku: [rychlý a pomalý čas v informačním věku]*. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-185-2
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
- GELLNER, Ernst. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3.
- GELLNER, Ernst. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- HOFSTEDÉ, Gert; HOFSTEDÉ, Jan, Gert. *Kultury a organizace: Software lidské mysli. Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-70-X.
- HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.
- JOHNSON, Gordon. *Svět Indie*. Praha: Knižní klub a nakladatelství Balios, 1998. ISBN 80-7176-780-8.
- KANJAMALA, Augustine. *Religion and modernization of India. A case study of Northern Orissa*. Bombay: Sat Prachar Press Indore India, 1981. ISBN 3-87787-1380.
- KRÁSA, Miloslav; MARKOVÁ, Dagmar; ZBAVITEL, Dušan. *Indie a Indové, od dávnověku k dnešku*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-216-0.
- KRÁSA, Miloslav; STRÍDA, Miroslav a spol. *Indický subkontinent*, Praha: SPN, 1980. ISBN 14-339-80.
- KUNA, Z.: *Demografický a potravinový problém světa*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-588-5.

- KUNA Zbyněk: *Rozvojové země ve světové ekonomice*. Praha: Credit, 2004. ISBN 80-213-1134-7.
- MARX, Karl. *Surveys from Exile*. London: Pelican Books, 1973. ISBN 0140216030.
- MURPHY, Robert Francis. *Úvod do sociální a kulturní antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN 80-86429-25-3.
- NEULIEP, James. *Intercultural Communication: A Contextual Approach*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2011. ISBN 1412983061.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
- SAID, W. Edward. *Orientalismus. Západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.
- SEN, Amartya. *The Argumentative Indian*. London: Penguin, 2006. ISBN 078-0-141-01211-7.
- SCHÜTZ, Alfred. *Life Forms and Meaning Structure*. Trowbridge: Redwood Burn Ltd., 1982. ISBN 0-7100-9201-6.
- SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-2460-337-3.
- STRNAD, Jaroslav a spol. *Dějiny Indie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7105-493-9.

Zdroje online

- HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. Czech republic*. [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>>.
- HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. India* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/india.html>>.
- HOFSTEDE, Geert. *Geert Hofstede Cultural Dimensions. National culture*. [online]. ©2014 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <<http://geert-hofstede.com/national-culture.html>><http://geert-hofstede.com/india.html>>.
- SLAVÍKOVÁ, Jana. *Kulturní dimenze Geerta Hofstedeho a jejich odraz ve výuce cizího jazyka* [online]. 2011 [cit. 2014-10-29]. Dostupné z: <http://www.czech-in-prague.cz/_ld/1/107_Kulturni_rozdil.pdf>.

- Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export. *Indie: Ekonomická charakteristika země* [online]. ©1997-2015 CzechTrade [cit. 2015-1-19]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18277.html>>.
- Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export. *Organizační kultura a národní kultura* [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-09-25]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/organizacni-kultura-a-narodni-kultura-7699.html>>.
- Civic Asociation Surya. *Projekt Sluneční školy* [online]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://www.surya.cz/projekt-slunecni-skoly>>.
- Česko-Indická obchodní komora. *Poskytované služby v Indii*[online]. ©2011 [cit. 2015-1-29]. Dostupné z: <<http://www.czechindia.com/cs/poskytovane-sluzby-v-indii>>.
- India online pages. *Hindu Population in India 2014*. [online]. ©2014 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <<http://www.indiaonlinepages.com/population/hindu-population-in-india.html>>.
- India online pages. *Literay rate in India* [online]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <<http://www.indiaonlinepages.com/population/literacy-rate-in-india.html>>.
- Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna. *Čtyři varny (společenské třídy)*. [online]. © 2007 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://harekrsna.cz/cvs/2008/ctyri_varny_spolecenske_tridy>.
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Indie* [online]. ©2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/indie/>.
- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Indie - obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. ©2015 MZV ČR [cit. 2015-1-28]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/indie/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html>.
- Oficiální portál pro podnikání a export. *Indie: Ekonomická charakteristika země*. [online]. © 1997-2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z www: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/indie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18277.html>>.
- Word population review. *India population 2014* [online]. ©2014 [cit. 2014-1-19]. Dostupné z: <<http://worldpopulationreview.com/countries/india-population/>>.

Tiskové zdroje online

MENDEL, Miloš. *Páteční čtení na pokračování. Střet civilizací ve světle vědy* [internetové publicistické periodikum]. Britské listy 16. květen 2002 [cit. 2015-02-12]. ISSN 1213-1792. Dostupné z www: <<http://www.blisty.cz/art/10551.html>>.

The Economist. *Illiterate voters – making their marks* [online]. ©The Economist Newspaper Limited 2015. [cit. 2015-1-22]. Dostupné z: <<http://www.economist.com/news/international/21600162-teaching-those-who-cannot-read-how-vote-makes-cleaner-fairer-elections-making-their>>.

Zpravodajský server ČTK, České noviny.cz. *Indická sonda Mangalján poslala první snímky planety Mars* [online]. ©2015 ČTK [cit. 2015-1-20]. Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/indicka-sonda-mangaljan-poslala-prvni-snimky-planety-mars/1127312>>.

Audiovizuální zdroje

Cesta do Indie [dokumentární film]. Scénář a režie Igor CHAUN. Česká republika, 1998.

6 Přílohy

Příloha č. 1: Kostra otázek pro polostandardizované rozhovory.

Připravené tematické okruhy otázek

1. Důvody či účel cesty do Indie.
2. Příprava na cestu – obrazy „toho Druhého“, povědomí, předpoklady.
3. Očekávání vs. realita.
4. Rozchod a podobnost každodennosti v porovnání.
5. Největší odlišnosti, na které se těžko přivykalo.
6. Dichotomie Ind vs. Čech.
7. Komunikační bariéry (verbální či neverbální), případně vzniklé faux pas.
8. Chápání času.
9. Návrat do České republiky a případný kulturní šok naruby.
10. Identifikační otázky.

Příloha č. 2: Transkript rozhovoru

Polostrukturovaný rozhovor s informátorkou Gabrielou proběhl v prostředí kavárny v jednom z pražských obchodních domů dne 22. prosince 2014. Na informátorku byl získán kontakt prostřednictvím metody sněhové koule, tedy na doporučení. Informátorka byla zaměstnaná v nejmenované indické farmaceutické společnosti, kde po působení v TOP managementu české pobočky okusila i řízení společnosti přímo v Indii. S Indy a indickou mentalitou měla možnost setkat se už během působení v Čechách, kdy s Indy každodenně spolupracovala.

Z důvodu pracovní vytiženosti informátorky byl rozhovor uskutečněn až těsně před Vánocemi. Během celého rozhovoru panovala milá atmosféra, kterou informátorka doplňovala o vtipné příhody z indického prostředí.

Z etických důvodů je jméno informátorky fiktivní, stejně jako citlivé údaje v textu, které jsou záměrně odstraněny.

K.: Chtěla bych Vám poděkovat, že jste si na mě udělala čas.

Informátorka Gabriela: No, to není problém, já bych se sešla dřív, ale bylo to strašně hektický. A Indie je vděčné téma.

K.: Tomu rozumím.

Informátorka Gabriela: Lidi mají mylné představy o tom, jak to tam funguje. Já si pamatuju, že při mojí první cestě do Indie se mě lidi ptali, „jak tě jako seženeme?“ - Asi mobilem ne? [napodobuje dotazy] To je země, která má nejlepší mobilní pokrytí a každý člověk tam má dva až tři mobilní telefony. „Hmm, fakt. A jak se tam budete přemísťovat?“ - No, vnitrostátními leteckými společnostmi. „Jéžiš marja, to bude hrozný.“ [pokračuje v napodobování] Člověk to tady koupí na internetu, ale Lufthansa by od nich mohla brát lekce, jak to má vypadat. Jak má vypadat servis a jak všechno lítá na čas. A tady prostě lidi „Jéžiš marja, nějaký indický vnitrostátní linky“ [opět napodobuje odpovědi lidí]. Takže to bylo vtipný. Takže já když jsem si tohle vyslechla, tak jsem si řekla, ty lidi tady jsou úplně mimo.

K.: No jasně. Zeptám se, kdy jste byla poprvé v Indii?

Informátorka Gabriela: [zamyslela se] Poprvé v Indii jsem byla v roce 2011.

K.: A od té doby jste tam byla kolikrát? Respektive, lítáte tam často?

Informátorka Gabriela: Ne, úplně často ne. Teď v březnu to bude po třetí.

K.: A vždycky to byly pracovní cesty?

Informátorka Gabriela: Ne, první to byla pracovní cesta. Já jsem tři roky pracovala v indické společnosti. Takže jakoby mám pracovní zkušenosti s Indama, a to samozřejmě byl absolutní kulturní střet. Já jsem přešla z americké společnosti do indické dělat jakoby podobnou práci, ale způsob dělání té práce se musel změnit vzhledem k tomu, že jsem si samozřejmě nejdřív rozbila hubu. [směje se] Protože jsem očekávala stejný způsob práce a reakce Indů, jako od všech ostatních Evropanů a Američanů. I když Američani mají také své specifika, ale více méně to není tak strašný. A to nefunguje. Musela jsem přijít na to, jak s nimi pracovat, protože je to úplně jiný.

K.: Teď bych to hrozně ráda nějak rozvedla. Co byl ten základní problém?

Informátorka Gabriela: Je to hnusný, ale jediný co na Indy funguje a jak s nima lze pracovat a dosáhnout výsledku je sedět jim za krkem, mít v ruce bič a bít a bít. Metoda cukru a biče je jediná metoda, která v Indii funguje, pokud vy jako Evropan tam chcete něco dosáhnout. Pokud chcete, aby pro Vás udělali to, co sliběj. [konstatuje] Protože průměrný Ind Vám slíbí všechno. Modrý z nebe. Zítra, za hodinu, prostě všechno. Nic není problém. [směje se] Ale pak, když přijde na to „delivery“, tak pokud člověk spoléhá na to, že budou fungovat jako Evropani a Američani a nebudete jim každý den psát „reminder“ na stav věci a neustále je urgovat s deadline, tak se absolutně spálíte. Tam to funguje tak, že koloniální způsob managementu. Vy jste ten kolonialista a oni makaj. A oni makaj jen tehdy, když se jim sedí za krkem. To že jsou v práci patnáct, šestnáct hodin. Jo to oni jsou. Oni jsou v té práci rádi. Oni to tam maj hezčí, než doma. Ale oni prostě nemakaj. Oni netráví čas v práci efektivně. My trávíme čas v práci efektivně, abychom za osm hodin pracovní doby stihli maximum a šli domů. Ne, oni jsou v práci rádi, protože doma to maj třeba ošklivý, nebo je doma čeká žena, která je nudí nebo něco. Oni jsou v té práci rádi. Oni si myslej, že čím dýl jsou v práci, tím víc jsou úspěšnější. To je úplně jako neskutečně špatně. [zamračí se a odmlčí] A tam, když člověk přijde s evropskýma představama, tak se prostě člověk setká s tím, že to nefunguje. Takže je potřeba si vytvořit svůj model toho co děláte, jak to děláte, jak s nima budete fungovat. To mě třeba trvalo dobrýho půl roku. Než jsem pronikla trošku do té kultury, než jsem pochopila, že sliběj všechno a nedodaj nic. A co je potřeba dělat proto, aby mi to dodali. Ale jde to.

K.: Jak Vás brali jako Evropanku, jako bělošku?

Informátorka Gabriela: Brali mě v pohodě, brali mě dobře, protože ta firma byla dobře nastavená. Já jsem dělala v rodinný farmaceutický firmě, kde měli výzkum a vývoj vlastní [odmlčí se] Oni jsou strašně dobrý a strašně šikovný mozky. Tam, tím že je jich tolik, tak vystudujou jenom ty nejúspěšnější a ještě mezi těma nejúspěšnějšíma je neuvěřitelná konkurence, aby se dostali na ty pracovní pozice, který jsou zajímavý. Takže tam se opravdu vypracujou jenom ti nejlepší a oni jsou neskutečně chytrý. Takže, i to že oni na těch univerzitách přicházejí do styku s nějakýma Evropanama a docela jezděj občas do Londýna nebo do Británie, která jim je nejbližší, tak jako Evropan s nima nemáte absolutně žádný problém. Pokud se jako člověk vymaní z tý firmy a jde se podívat někam do města, tak ho tam berou jako velkou bílou dojnou krávu. No jo no, to je ale úplně normální.

K.: Hm, to asi je. Ohledně společnosti, setkala jste se osobně s kastovním systémem i v pracovně právním procesu?

Informátorka Gabriela: Ani moc ne, protože já jsem nepřicházela do styku s lidma, který byli jako „manufacturing“, protože [nejmenovaná společnost] má nejen výzkum a vývoj, ale také vyrábí generický léky a samozřejmě v tom manufacturingu pracují ti lidé na těch nižších pozicích, nebo přímo jako dělníci u těch pásů, ale s těma jsem se nesetkala. Ale taková vtípná záležitost. Můj kamarád, kterej tady byl dlouho jako expat [pozn. dočasný nebo trvalý pobyt mimo svou zemi] a pak se vracel zpátky, tak my jsme ho tam byli navštívit. A já jsem poznala jeho ženu a oni nám vyprávěli takovou historku, že oni se potkali na škole a oba dělali „HR“ a on že byl z nižší kasty, než ona. Chtěli se vzít a on se prostě musel dovolit. Musel mít nějaký duchovní nevím co, souhlas. A to nebyl ani jeden z nějaký rozdílný nízký kasty, ale ona přece jenom byla trochu vejš. Tak museli mít nějaký duchovní rozbor, že to jako nepoškodí kdesi cosi, jako nesmysl. A co znám z vyprávění, tak v některých firmách je s tím jako problém. Jako když kolegové jsou z různějch kast, takže ten z tý vyšší se k tomu z tý nižší chová prostě hnusně. A ten z tý nižší s tím nic nedělá. Protože to tak bere, jako svůj osud. Ale já sama jsem se s tím nesetkala.

K.: A jak jsou na tom Indové s chápáním času, myslím tím třeba dochvilnost.

Informátorka Gabriela: Jé, né. [směje se] Pro ně je čas a to si myslím, že je taky kulturní věc, pro ně čas není vůbec důležitý. Žádným způsobem. Jako zhruba. A když tam teda nějaký Evropan přijede, tak oni asi tuší že má hodinky a že se teda na nějakěj čas hraje. Ale jinak tam nikdo nikam nespěchá, nic neřeší. To je taková ještě víc posunutá Itálie. Prostě, to tam neřešej. Čas není důležitěj. Dny ano, ale hodiny ne.

K.: A co se týče infrastruktury?

Informátorka Gabriela: Pro ně je velká motivace peníze, takže jakmile by měli něco platit navíc, tak si na to daj pozor. Ale čas, že jsem někomu slíbil, že tam budu v půl třetí, tak to úplně ne. A doprava tam na čas funguje jen ve velkých městech, jinak jinde moc ne. Jako tam lidi postávají na zastávkách, ale hromadnou dopravou tam jezděj jen opravdu ti, co jsou nejchudší. Lidi, co jsou jen trošku chudý, tak už jezděj třeba rikšama.

K.: Vy jste působila, předpokládám, ve městě. Byla jste na jihu či severu?

Informátorka Gabriela: Na severu i na jihu. Část jsem taky procestovala a v rámci země jsou taky neuvěřitelný rozdíly. Ale to asi tušíte.

K.: Jo, to vím. Když odbočím, jak jste se připravovala na první cestu do Indie? Narážím především na shánění informací o zemi.

Informátorka Gabriela: Mně hrozně pomohlo to, že jsem v té firmě pracovala rok. Takže když jsem pak jela do Indie, tak s některýma těma kolegama jsem se ve finále poznala a začala jsem chápat ten jinej způsob uvažování. Takže, já jsem si žádný informace nesháněla. Jediný, co jsem si sháněla, bylo na Centru cestovní medicíny nějaký očkování. Takže jediný, co mi přišlo smysluplný, bylo nechat si očkovat břišní tyfus. To bylo celý. Jinak jsem tam jela jako hlava otevřená, s tím, že uvidím, jaký to tam je a překvapilo mě to velmi příjemně.

K.: Jak se tedy po příjezdu lišily Vaše předchozí představy a realita na místě? Narážím na kulturní odlišnosti.

Informátorka Gabriela: Moje výhoda byla v tom, že jsem žádný představy neměla. Věděla jsem, že tam musím, to bylo neoddiskutovatelný, takže jsem si nic nepředstavovala. Ale svým způsobem jsem se tam těšila, protože mě Indie přijde zajímavá. Vždycky jsem tam chtěla jet a tak se to jako sešlo a já jsem dostala pracovní možnost tam jet. Tak jsem byla zvědavá. Všichni v Čechách to pomlouvaj, že Indové jsou špinavý, že je to tam strašný, že tam lidi žijou na ulici. Tak jsem byla zvědavá, jaký to tam bude. A bylo to ve finále, asi nějakých set pozitivních zjištění, že... [odmlčí se] Tam jako to, co člověk nesmí udělat a to si myslím, že je jako základní kámen úrazu všech lidí, co tam cestujou, že to srovnávaj s evropským standardem. To je nesrovnatelný. To je prostě jiná země, jiná kultura, jiná mentalita lidí a absolutně to nejde srovnat s ničím, co je u nás. Když to člověk začne srovnávat, tak to uvidíme, že tam jsou neuvěřitelný chudáci, že tam lidi jsou takový a makový a že se maj strašně. A přitom to není pravda. Tam když se bavíte s taxikářem,

který zdědil svůj vůz po dědovi a je to jeho jediný majetek a kromě toho, že s tím taxikář a vydělává peníze, tak v něm taky samozřejmě bydlí, protože nic jinýho nemá. Ale on je jako úplně v pohodě. On po ničem jiným ani netouží. Tam ten život je totiž... [odmlčí se] My máme problém v tom, že pořád toužíme po nějakých movitých věcech, ale v té Indii to takhle prostě není. Oni v té části a teď myslím v té části, která je většinou hinduistická, tak oni... [odmlčí se] Pro ně je to pomíjivý, absolutně nedůležitý. Pozitivně mě tam překvapily takový ty pouliční chrámky, kde prostě udeří hodina há, otevřeme nějakou chrámek, kam naházíme kytky, zapálíme svíčku a zazpíváme nějakou píseň. Na deset minut a pak se zase vrhneme zpátky do práce. To je hrozně hezký. Takový fajn. Ve finále člověk musí začít chápat jejich vnímání světa, aby aspoň trochu je dokázal pochopit a nesrovnával. To je největší chyba. A pak jsou z toho lidi mrzutý. Ale to je prostě... nejde to srovnávat s evropskýma standardama.

K.: Co se týče nějakých zvyků, nebo návyků...

Informátorka Gabriela: [směje se]. Jo přesně, to je jeden zvyk a to je teda asi taky kulturní, ale když chcete Indovi připadat naprosto nechutná, ale úplně na maximum, něco hrozně nechutnýho, co oni nedokážou zkousnout, [...] tak se vysmrkejte do kapesníku. To se pobleje ten Ind. Ale zase jako vy, když s nima sdílíte nějaký meeting a Ind začne dělat [napodobuje frkání] jo a takhle si začne vychrchlávat nos a celý dutiny a pak to spolkne a zapije čajem, tak nám to taky přijde jako špatně, že jo. Stejný je to jako s mlaskáním u jídla. U nich je to jako, že jim to chutná a je to společensky absolutně naprosto v pořádku, což samozřejmě když začnou dělat před Evropanama, tak se na ně každě kouká, jako že jsou naprostý prasata. Tak to je takový překvapivý kulturní rozdíl, který funguje na obě strany, kdy každému přijde nechutný něco jinýho.

K.: Jak jste tam vnímala odpadky?

Informátorka Gabriela: Bordel je bordel a člověk si zvykne.

K.: Nevadilo Vám to?

Informátorka Gabriela: Mně to nevadí. Já se tím necejtím být uražená. Tím, že tam nežiju. Oni na to časem přijdou, ale bude to chvíli trvat. Než na to vybudují nějakou infrastrukturu. Oni už se snažej, speciálně v těch velkejch městech. Samozřejmě my jsme tolik nebyli na vesnici, tam si myslím, že je to o dost horší. Ve finále Dillí je strašně evropský. Tam všechno funguje tak, jak má. Je to hezký, čistý město, kde to funguje. Bombej je taková na půl a Kalkata, ta je hodně přísná.

K.: V čem je Kalkata přísná?

Informátorka Gabriela: Kalkata je přísná, že ty lidi tam jsou přísní. Nám to konkrétně tam nepřišlo tak zajímavý, protože Kalkata je hodně z té Viktoriánský éry, což nás nebralo. To můžem jet do Londýna. Tam se hlavně stahujou zase ty indický turisti, protože oni to tam chtěj vidět. Protože tam maj různý obrazy od Ghándího, všechny ty prezidenti. Pro ně je to tam důležitý místo, pro Evropana je to nuda. Tam bylo třeba zajímavý, tam není žádný sociální systém. Ale ten sociální systém je suplovanej rodinou nebo náboženstvím a chrámama. My tam třeba viděli, jak v jednom chrámě teda obětovali obětinu, ale pak to zvíře uvařili a to maso dali opravdu těm nejchudším. Takže oni se o sebe navzájem postaraj a ve finále si myslim, že to tam funguje daleko líp, než třeba tady, kde řešíme různý věci. Chránová komunita se automaticky stará o ty nejchudší, který by u nás byli jako bezdomovci.

K.: Poznala jste z těch míst, kde jste se vyskytovala, zda se nacházíte mezi hinduisty nebo muslimy? Je to v Indii striktně rozdělené?

Informátorka Gabriela: My jsme se záměrně vyhýbali severním státům, který jsou muslimský. Ale tam je to stejně tak promíchaný, že potkáte všechny. Tam bylo třeba hrozně zajímavý, v Kerale na jihu jsem viděla muslimky, který měly tak krásně barevné a vyšívané šátky a oblečení. Ne jakou někde v Arábii, kde ty ženy jsou celý v černym, rukavice a burku do toho. Přijde mi to tam dost uvolněnější, milejší.

K.: Jak se všeobecně lidi oblíkaj?

Informátorka Gabriela: Tam je strašně krásný, že i když jsou ty lidi chudý, tak chodí krásně čistě oblečený. Nikdo tam nějak výrazně nesmrdí, že by byl upocený. Tam vidíte, jak jede dělník ráno do práce a má krásnou bílou nažehlenou košili s krátkým rukávem. Pro ně je to důležitý, pro ně jsou důležitý i ty barvy.

K.: Setkala jste se v zaměstnání s ženama? A teď narážim na prostředí mezinárodní firmy a vedení společnosti.

Informátorka Gabriela: Ano.

K.: Jak se Indky v takovém prostředí oblíkají?

Informátorka Gabriela: Oni se umí oblíkat evropsky. A samozřejmě, když jedou do Evropy, tak se podle toho oblíknou. Ale tam normálně chodily v indických oděvech. A musim říct, že první věc, co člověk udělá, teda kterou jsem udělala já, že jsem přiletěla a šla jsem do krámu, kde jsem si nakoupila indický hadry, protože to je neskutečně pohodlný

a příjemný. A tam normálně do práce choděj v sáří, ale taky do práce choděj v kostýmku. A střídaj si to podle toho, jak maj náladu.

K.: Takže tam tedy nefunguje nějaký drescode zaměstnavatele?

Informátorka Gabriela: Ne, to vůbec. Nevim, třeba v bance to může bejt jinak. Ale v tom sektoru, kde jsem se pohybovala já, se to neřešilo.

K.: Cítila jste nějaké genderové rozlišení ve společnosti? Myslím tím, zda jste si všímala, že na některých postech pracovali jen muži anebo naopak?

Informátorka Gabriela: V tom sektoru, kde jsem se pohybovala já, pracovaly ženský i na vysokejš postech, ale myslim si, že ženská musí být ambiciózní. Průměrná Indka není ambiciózní. Průměrná Indka chce mít tu rodinu, chce se starat o toho chlapa a chce bejt jako zajištěná. Pro ně je to takhle asi kulturně nastavený. Ale pokud chce bejt ženská ambiciózní, tak rozhodně má tu možnost se tam dostat. Jako na dobrou pracovní pozici. Ale musí se teda rvát ještě o něco víc, než ten chlap. Ale to bych potom teda vyvolala diskuzi o tom, jestli v Evropě to taky není takový.

K.: No, to' otázka, to je pravda. Z jiného soudku, bylo pro Vás něco výrazně odlišný, na co jste si špatně zvykala?

Informátorka Gabriela: No hlavně to slibování. Oni jsou prostě neuvěřitelný slibotechny. Oni slíběj všechno. Modrý z nebe za hodinu, jasně a rovnou dvě tuny. Bude to tady. A nejhorší je, když se jich zeptáte za půl hodiny – tak co, už se na tom maká? Bude to tady? „Jasně, už to jede dolu.“ [směje se] Takový to lhaní si do kapsy. To mě strašně vadilo. A na to si člověk jako [odmlčí se] Já jsem si nato strašně obtížně zvykala. Potom jsem si pro sebe musela vytvořit nástroje, kterejma si šlo ověřit, jaká je vlastně realita. Tam jako nejhorší je, že nevíte, kde jste. Když jste v projektu v práci a zeptáte se, že je všechno báječný, všechno frčí podle plánu, ale vy tu realitu fakt nevíte. A najít nástroje, aby se k ní člověk dobral, protože oni nikdy nepřiznaj, že něco posrali. Nikdy nepřiznaj, že něco nestíhaj, to je prostě nejhorší. Oni nedokážou operovat s tím, že přiznaj chybu. To se prolíná úplně všude. Z chyby se stane výhoda, z výhody se stane nevýhoda a z nevýhody se člověk zamotá a řekne si no Ježiš. [kroutí hlavou]

K.: Co nějaký komunikační zádrhel, konflikt. Ať už verbální či neverbální.

Informátorka Gabriela: Indická specialita je indická angličtina. Já když jsem na tu pozici nastupovala, tak jsem dělala pohovor s indickým HR a polovinu toho rozhovoru jsem mu nerozuměla. Protože, když mluví Ind anglicky, je to jako když střílí z kulometu. A na to

se dá zvyknout, to je v pohodě. Nejhorší věc, kterou člověk v komunikaci s Indama zažije, je, že oni si vymýšlejí nová anglická slovíčka, kterejm ani Britové nerozumí. Protože si to tak jakoby odvoděj, protože je to přece naprosto logický slovíčko. Takže když je něco nějak, tak k tomu daj prostě nějakou příponu a předponu a je to prostě úplně správně. Takže jsme naráželi společně na spoustu zajímavých nových slov. A protože já jsem byla v takovém trojúhelníku ještě s Londýnem, nebo s Oxfordem, tak jsme se s kolegyní z Oxfordu společně domnívaly a dohadovaly, co tohleto anglický slovíčko asi může znamenat, který přišlo z Indie. A kolikrát mi přijde, že oni tou komplikovanou angličtinou chtěj ukázat, jak jsou na výši. Je teda strašně vtipný, že tam je strašně moc dialektů. Každý mluví jinak, jiným jazykem. A pak maj společnej jazyk to hindí, ale to je starej jazyk. Ale tímhle jazykem se spolu dorozumívají Indové, co hovoří rozdílnějma jazykama. A je vtipný, že některý slova, teda skoro už třetinu, tak hindí prostě nemá. Takže oni tyhle slova, které hindí nemá, nahraděj anglickejma slovíčkama. A to je hrozně vtipný je pak poslouchat. Samozřejmě to dělaj lidi, kteří jsou vzdělaní.

K.: Setkala jste se s lidmi, kteří nemluví anglicky?

Informátorka Gabriela: Já nemam zkušenosti s lidma, který nejsou vzdělaný, protože s těma jsem nepřišla do styku. Takže ne, nesetkala.

K.: Mám poslední otázku, jak jste se cítila, když jste se vrátila zpátky do Čech?

Informátorka Gabriela: Že je tady nuda. Že je tady všechno předvídatelný. Což je samozřejmě určitým způsobem komfortní, ale mně se tam hrozně líbí. Byť se říká, že je to země třetího světa a že jsou chudý. Že tam maj ty kasty a že ten, kdo je třeba v tý kastě nedotknutelných, tak má docela blbej životní standard. Ale tam strašně je taková ta kulturnost, která vychází z tý historie. Neskutečně věci je sofistikovaných i to jídlo je ve finále sofistikovaný. V porovnání, největší peklo jsou Spojené státy americký. Tam je naopak všechno absolutně nesofistikovaný. Všechno blbuvzdorný, paráda. Že člověk nemusí vůbec přemýšlet, paráda. A to mě nevyhovuje. [směje se] Proto třeba v tý Indii, tam jakoby člověk musí o věcech trochu přemýšlet, jak se s těma lidma bavit, jak se k nim chovat. A ve finále je to taková součást tý indický hry, když tam člověk jede jako Evropan. V Evropě je všechno takový prima. Ano máme to všechno taky hezký a sofistikovaný, ale jako ve finále je to relativně předvídatelný a jsou tady všichni takový negativní. Tam ty lidi nejsou negativní. Ale mohli by bejt. Když má borec jenom taxík a v taxíku bydlí a žije a vydělává si s ním. A proč by něměl bejt negativní, když nic jinýho nemá. Ale on to bere strašně prima,

protože má přece ten taxík. Ale u nás pořád bažíme po těch movitých věcech a žene nás ta nespokojenost. Kdežto je naopak žene ta spokojenost a to si myslím, že je ten základní rozdíl. A je to těžký. Lidi tomu z Čech nevěřej. Vždyť jsou tam takoví chudáci. Jo, jasně, ale oni jsou spokojení. Oni chtějí mít hezkej, plnohodnotnej život a žene je ta spokojenost.

K.: Čím si myslíte, že je tady teda dán ten negativní mediální obraz Indie?

Informátorka Gabriela: No tím, že media ukazují samozřejmě realitu, i když z té reality si vždy vybíraj ty střípky, který si myslej, že budou zajímavý pro Evropany. No a my uděláme tu chybu a vlastně jsme k tomu jakoby nabádaný, abychom to srovnávali s tím, co máme my. Takže jo, jasně. Když člověk v televizi vidí, že tam někdo žije v krabici od televize, tak to asi není bůh ví co. Ale říkám, oni jsou spokojený.

K.: Dostala jste se někdy přímo do nějaký domácnosti?

Informátorka Gabriela: Jo, dostala. [přikyvuje]

K.: Jak to tam vypadá?

Informátorka Gabriela: To byla vtipná historka. Protože, jak jsme tam byli, tak jsme bydleli u jednoho mýho kolegy. Tam je hrozná přča s adresama. Tam nejsou ani adresy jako ulice a číslo, nebo něco. To jsou takový kolonie v rámci toho města. Každá ta kolonie má svůj název a součástí toho názvu je ještě nějaký orientační bod, jakože třeba kolonie něco, která je vedle hotelu Blue Star za řekou. Takže ty adresy jsou takhle dlouhý. Já jsem pak prosila jeho ženu, aby mi ten název napsala na papírek ještě v hindí, protože dohledat se, tak jsem úplně bez šance. Ale oni ani ty taxikáři to neznaj, takže se pak mezi sebou různě ptaj. To je docel vtipný. No a ty byty jsou tam malý, jsou jako normálně vybavený. Věc, která nás překvapila, byla koupelna. Trošku. [směje se] Protože jsme přiletěli a já říkám tomu kamarádovi, že si dáme sprchu a půjdeme do města. A on mi říká shower? You mean Bath. Tak jsem to neřešila. No a pak jsme přišli do té koupelny, což byla celovykachličkovaná místnost, kde byl záchod a byla tam taky jako sprcha, která nefungovala. A pod tou sprchou byl jako kýbl a polejvátko. Takže se člověk jako polejvá a potom tou stěrkou člověk vystěrkoval celou tu místnost do toho odpadu, kterej byl uprostřed. Takhle tam jako žijou. A to je člověk, kterej pracuje na pozici HR director.

K.: Takže máte na mysli jeden z těch lepších bytů.

Informátorka Gabriela: No jasně. On sice říkal, že se bude stěhovat. Ale nepřijde mu divný, že maj byt s nefunkční sprchou. To jako neřešil. Tam je zajímavá věc to, že jeden z nejlevnějších artiklů jako takových, je lidská práce. Takže tam veškerý domácnosti, který

jsou jako v bytech, tak mají pomocnou sílu. Že i lidi, který dělaj z našeho pohledu, řekli bysme, na nízkých pozicích a maj jakýkoliv příjmy, tak ve finále každej má nějakou domácí pani, která tam ráno přijde, všechno uklidí, uvaří. Tam většina lidí má i kuchaře a většinou i ten kuchař uvaří ten oběd a pak je tam ještě nosič, kterej vyzvedne ten oběd a donese mu ho do práce. Jo protože lidská síla je tam nejlevnější artikl na trhu. Největší „trouble“ mýho kamaráda, který se přistěhoval sem, bylo, že musí jít nakupovat. Protože tam zavolaj do krámku a nějakej „delivery boy“ z krámku jim všechno donese. Takže nakupovat a nosit si tašky sám jako. A uklízečku jenom jednou v tejdnu a ty jo, ta je drahá [napodobuje kamaráda]. Vítej v Evropě, že jo. Lidská práce je jednou z nejdražších věcí, kterou tu máme. A tam je to přesně naopak. A všechno je tak zařízený. Ten servis. A je to hlavně přizpůsobený pro každýho, kdo tam vydělává. To je taky obrovskej rozdíl. Ve finále to tak vytváří určitý sociální systém, že i ty nejchudší si tímhle můžou přijít aspoň k nějakýmu příjmu.

K.: Co Indové a smysl pro humor.

Informátorka Gabriela: [směje se] No pokud se nejedná o ně, tak se smějou. Oni si totiž neumí moc udělat legraci sami ze sebe. Ale jinak dobrý. [odmlčí se] Ale nejvtipnější byla cesta vlakem. Řekli jsme si, že se z Dillí pojedem podívat do Agry na Tádž Mahal. Cesta vlakem tam trvá dvě hodiny, cesta autem čtyři. Tak jsem si řekla, že si skočím na nádraží koupit lístek. Ani omylem [směje se]. Tam všechno probíhá online. Na nádraží si prostě nekoupíš nic. Na internetu se musíš zalogovat, nonindian citizen, obrovská procedura, než jsem dostala lístek na indickej vlak. Na netu vidim, kterej vlak tam jede, kde je volno a není volno. Taky se člověk může ocitnout na waiting listu. Tak jsem se ptala, co to znamená. Tak to prej dopadne a většinou dva, tři dny před odjezdem se ty waiting listy zvalidujou a jede se. Tak jsem zaplatila ty jízdenky a i nějakou tu hezkou třídu, abych nemusela s těma lidma na tý střeše a teď si jako říkám, jak to jako bude? Nějaký potvrzení, který mi přišlo e-mailem, ale tam nebylo nic – vagon, číslo, kupé číslo. Nic. Tak jsme dorazili na to nádraží a tam byly neskutečné směsice. Muslimové, který se tam zrovna modlili a klanili se směrem k Mekce, do toho tam běhali ti hinduisti, který tam sháněli nějaký jídlo, že jo, aby si to na cestu nakoupili. Do toho tam bylo pár bílejch dojnejkých krav, který tam byly zmatený jak lesní včely, protože to nikdy neviděli, včetně nás. Tak já jsem se u nějakýho okýnka zeptala, kde najdeme ten vlak a že se prej máme podívat, že na jednotlivých vagónech jsou nalepený

jmenný listy. A ono to fakt bylo tak. Normálně zarezervovaný a zaplacený z Prahy. Ale prostě všechno dopředu. Všechno z internetu. Na místě nic.

K.: A přístup k internetu je v Indii dobře k dispozici?

Informátorka Gabriela: Jo, určitě. Tam jedou všichni na datech. Všichni maj mobily a je tam neuvěřitelný množství operátorů, takže každě má nějaký tarif a datový služby a tomu se tam začíná přizpůsobovat i ta infrastruktura, včetně vlaků.

K.: Asi už na Vás nemám žádné otázky. Napadá Vás něco, co jsem nezmínila a co by mě mohlo zajímat?

Informátorka Gabriela: Asi ne. Myslím si, že obecně máme o Indech absolutně nesmyslnou představu a to včetně i indické kuchyně. „Jéžiš, to nejde jíst, to je strašně pálivý.“ [Napodobuje] To není pravda. Kuchyně je sice ostrá, ale v porovnání třeba s thajskou nebo s takovouhle asijsou, tak zdaleka není takhle pálivá. Jen je hodně kořeněná. Koření je pro ně důležité. Všichni kořenějí a je to součást jich samotných. Ind smrdí kořením, protože to má v jídle, má to v čaji a je tím celý prostoupený. A je to hezký. Já to mám ráda a líbí se mi to.

K.: Měla jste tam nějaké zdravotní problémy?

Informátorka Gabriela: Ne, ale nejedla jsem z ulice. To jsme vynechali. Že přece jenom ty hygienické normy jsou tam přece jenom jako jejich. Ono to sice vypadá nádherně a krásně to voní. Všechno co tam patlaj na tý ulici a pak to smažej v tom oleji. Já bych se toho nebála, je to smažený. Ale když to člověk vidí, jak to chystají. Jak tu náplň v tom lavorku těma pacičkama žmoulaj, tak úplně jako to, jsme si tohle netroufli. A v restauracích je to úplně bezpečný. A to nebyly restaurace pouličního typu, ale prostě restaurace. Takže díky tomu si myslím, že jsme neměli ani jeden zdravotní problém. A to se toho lidi bojejí. „Já tam přijedu, něco sním a hned dostanu průjem.“ [Napodobuje] No, neexistuje. Pokud se člověk hlídá, tak je to v pohodě. Do té kolonie, jak jsem bydlela u toho svého kamaráda, tak každý ráno přijel borec s dvoukolákem naloženým čerstvou zeleninou. A takhle čerstvou zeleninu bych si ráda představila tady. Úplně výstavní. Tam se obecně nejí maso. Protože jsou chudý, nejedi ty krávy a prasata tam moc nejsou, ale tam je takovýho druhu zeleniny, který oni dokážou udělat tak výborně a takovým způsobem, že Vám to vůbec nevadí. Takže to je taky rozdíl, jedí mnohem míň masa a mnohem míň lepku. Ale nevadí Vám to, protože ta rozmanitost ve stravě je opravdu neskutečná.

K.: No, tak to je super.

Informátorka Gabriela: No, tam je to strašně zvláštní. Tam to vyhazování odpadků má svůj účel. Oškrábou mrkev a hoděj slupky z okna, jenže přijde kráva a ty šlupky sežere. Takže oni ten svůj bordel dávaj ke dveřím a krávy choděj od dvěří ke dveřím a spásaj ty kuchyňský odpadky. Jo jasně, jsou to prasata, že to vyhoděj z okna, ale má to svou úlohu. Jo, jasně, maj problém s těma moderníma odpadkama, jako je plast. Ale hodně se tam prostě válí toho kuchyňského odpadu, co má ten svůj důvod.

K.: Jak tam vnímáte ty pouliční zvířata?

Informátorka Gabriela: No krávy klasika, strašně moc koz a psů. A ty psi se tam nemaj moc dobře. Třeba v Kalkatě skoro každej pes kulhá. Protože je tam každou chvíli někdo srazí rikšou nebo autem. Vlastně jsou tam živi jen z odpadků. Oni ke psům všeobecně nemají žádný vztah. Oni nechápou ten náš koncept domácího mazlíčka. Ty bohatý možná po vzoru Evropy začínaj doma chovat nějaký pejsky, aby bylo vidět, že jsou taky na úrovni. Jenže oni k nim stejně nemají žádný vztah. [kýve hlavou a zamýšlí se nad myšlenkou].

K.: Tak to ale bohužel je ve více zemích.

Informátorka Gabriela: To ano, to souhlasim.

K.: Tak já moc děkuju, že jste si na mě udělala čas a to bude asi vše. Jen se Vás zeptám na rok narození a místo, odkud pocházíte. Jinak celý dotazník je anonymní.

Informátorka Gabriela: Tak jo, já doufám, že Vám to k něčemu bude. Jsem ročník 1981 a jsem z Prahy 3.

K.: Moc děkuju.

Příloha č. 3: Anketní šetření

Pokládání otázky

1. Uveďte, co se Vám jako první vybaví, když se řekne Indie.
2. Jak na Vás působí indická kultura stolování, kde se jídlo jí rukama?
3. Jak na Vás Indie působí z pohledu kultury?
4. Jak na Vás Indie působí z pohledu techniky a technologie samotné?
5. Pokud by Vám zaměstnavatel nabídl pracovní pozici vyššího postu, ale místo výkonu práce by uvedl Dillí popřípadě jiné indické město. Přijmete nabídku? Své rozhodnutí zdůvodněte.
6. Zvolil / zvolila byste si Indii, jako další destinaci pro Vaši dovolenou? Opět zdůvodněte.
7. Popište podle Vás typického Indu a Indku?
8. Vybavujete si nějakou informaci o Indii, která se v poslední době objevila v českých médiích? Pokud ano, jakou?
9. Považujete Indii za bezpečnou zemi?
10. Navštívil / navštívila jste někdy Indii?
11. Navštívil / navštívila jste někdy nějakou asijskou zemi? Pokud ano, uveďte jakou.
12. Je Váš věk v rozmezí 25 – 40 let?